

У нумары:

Каб захаваць родную мову

Напярэдадні Дня беларускага пісьменства — слова жыхарам Смаргоні.

Стар. 4

За мігам міг — радок за радком...

Развагі над новай кнігай Ізяслава Катлярова.

Стар. 6

Жывапісная споведзь

Персанальная выстаўка Валянціны Уласавай у сталічнай галерэі «Вільнюс».

Стар. 11

Музыка збліжэння і прымірэння

Нямецка-беларускае таварыства «Калі ласка — Willkommen»: плён дзейнасці — адчувальны.

Стар. 12

Першапраходзец астранаўтыкі

Чарговы выпуск рубрыкі «Суайчыннікі ў свеце».

Стар. 15

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА II ПАЎГОДДЗЕ 2009 г.

Для індыўідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 7760 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 10060 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індыўідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5200 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7870 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Творчая сустрэча з класікам айчыннага жывапісу Леанідам Шчамялёвым, намінантам на прэмію Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры і мастацтва за 2009—2010 гады, адбылася ў яго майстэрні. Гасцямі Леаніда Дзмітрыевіча і жонкі мастака Святланы Мікалаеўны былі вядомы адмыслоўца мастацкай крытыкі, журналіст Барыс Крэпак; жывапісец, прафесар Уладзімір Тоўсіцкі; прадстаўнікі вядучых СМІ краіны. Арганізаваў сустрэчу прэс-цэнтр прэміі Саюзнай дзяржавы на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь — выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі».

На прэмію Саюзнай дзяржавы

Мажорная энергія жыцця

На палітры свайго часу Леанід Шчамялёў знаходзіць і выбірае толькі светланосныя, аптэмістычныя фарбы, напоўненыя жыццёвай энергіяй. Нават на палотнах, прысвечаных тэме Вялікай Айчыннай вайны, няма ні агрэсіі, ні змроку, ні безвыходнасці, ды і сама назва, што аб'ядноўвае іх ва ўмоўны цыкл, гучыць пазітыўна: «Дзеля жыцця на зямлі». І гэты, і яшчэ адзін умоўны цыкл — «Гісторыі злучальна ніціна» складаюць серыю работ 1967—2007 гадоў, вядомую цяпер як «Палітра майго часу». Мастацтвазнаўчая сістэматызацыя творчасці майстра спатрэбілася дзеля таго, каб з многіх соцень работ зрабіць падборку для прадстаўлення ў Камітэт на прэміях Саюзнай дзяржавы.

Выбраць было няпроста. Карцінамі напоўненая і майстэрня Леаніда Дзмітрыевіча, і «загашнікі». Прадстаўлены яны ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Л. Шчамялёва ў Мінску, у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, у расійскай Трацякоўцы ды многіх іншых айчынных і замежных зборах.

«Многія работы разышліся ці не па ўсёй Еўропе. Але мяне гэта... "не гордзіт". Гонар выклікае, бадай, тое, калі хтосьці пераводзіць свой позірк на маю працу і зробленае мной падабаецца. Прыемна, калі сустракаеш людзей, якія ведаюць тваю творчасць», — прызнаецца Л. Шчамялёў, для якога, дарчы, вылучэнне на прэстыжную прэмію было даволі нечаканым.

Леанід Дзмітрыевіч быў з маленства зачараваны творчай аўрай роднага Віцебска, хацеў стаць мастаком. А дзавялося ваяваць. У кастрычніку 1943-га, калі пачыналася ўжо вызваленне Беларусі,

Леанід Шчамялёў вылучаны на атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы, як сказана ў адпаведных дакументах, «за значны ўнёсак у развіццё беларускай культуры, пашырэнне сяброўскіх стасункаў паміж братнімі народамі Беларусі і Расіі, узбагачэнне духоўнасці нацый, і ў прыватнасці, за стварэнне серыі высокамастацкіх твораў «Палітра майго часу», што аб'яднала два цыклы лепшых карцін, створаных у розныя гады творчай дзейнасці і адзначаных шырокім грамадскім і дзяржаўным прызнаннем».

быў цяжкапаранены пад Калінкавічамі, шмат месяцаў прабыў у шпітальных. І потым — пайшоў у кавалерыю (нездарма ў шматлікіх яго работах паўстае прыгожы і высакародны вобраз каня). У 1947-м паступіў у мастацкае вучылішча; працягваў адукацыю ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкім інстытуце (цяпер БДАМ). Леанід Шчамялёў, вучань выдатнага пейзажыста Вітала Цвіркы, нека адразу знайшоў сябе ў мастацтве: яго почырк не падобны да іншых і заўсёды пазнавальны, а за высокім прафесіяналізмам адчуваецца дабрыва чыстай творчай душы. Пэўна, менавіта яго абсалютна гуманістычны талент «фарміруе» мірнае вобразнасць мастац-

кага свету Л. Шчамялёва, у жыцці якога былі страшныя падзеі вайны...

«Вайна для чалавека — гэта жах, страх і неабходнасць абараняць сваю радзіму, — разважае мастак. — Напэўна, так і ў мяне складвалася для мноства людзей, з якімі я апынуўся побач, усё было ўжо звычайна, бо яны раней за мяне ўвайшлі ў вайну і займаліся гэтай справай, таму неўзабаве і я прывык. На чатыры гады. Утойваў, што магу маляваць, бо гэты занятак на фронце вылучаў чалавека, і яму давалі нібыта нейкія «прывілеі», а ўрэшце атрымлівалася адказнасць удвая: быў заняты і маляваннем, і тым, што патрабавала армія. Я, як усе, хто ўдзельнічаў у вайне і застаўся

жывы, надаю вялікае значэнне перажытаму, часта ўспамінаю, тое, што бачыў, і тых людзей, што былі побач. Горка вельмі, што мільёны людзей засталіся на полі бою. І мяне асабіста, і наша мастацтва не абмінае «аддача» тых падзей. Але гэта не значыць, што чалавек мусіць пісаць толькі пра вайну: ён павінен пісаць тое, што ён адчувае, успрымаючы сённяшні свет, сябе ў ім, пісаць сваю цікавасць да жыцця. Ваенная тэма мяняецца. Пасля вайны адразу я пісаў яе, рабіў эскізы. А потым я проста перайшоў на мірны час, на тое, што адбывалася ў краіне, як фарміравалася логіка самага пасляваеннага перыяду ва ўсёй краіне, і мяне цікавіў гэты перыяд больш за саму вайну».

Але ў 1966 годзе Л. Шчамялёў напісаў «Маё нараджэнне» — адну з найбольш значных работ: не пра ўласныя народзіны, а пра нараджэнне ў 41-м свайго пакалення, пра асабістыя адносіны да людзей, якія мелі няшчасце быць у вайне. «Цяпер да тэмы вайны я звяртаюся толькі апасродкавана. За ўсе пасляваенныя гады столькі зроблена ў нас карцін пра Вялікую Айчынную, што, можа, і перабаршчылі, і пайшлі паўторы, а паўтор не ўплывае ўвогуле на развіццё мастацтва, — разважае майстар. — Ёсць жыццё, ёсць смерць. І ёсць людзі — прыгожыя людзі вакол нас, і іх жыццё не менш важнае, чым вайна. І калі мастак гэта разумее, ён робіць тое, што яго самсэрч сёння хвалюе».

А хвалоюць мастака і старонкі гістарычнага мінулага, і выбітныя постаці сусветнай культуры: «Бывае, я пішу мірны час, і раптам у мяне ўзнікае нешта... Вось, напрыклад, карціна «Тулай-поле»: вобраз Нестара Махно. Я шмат чытаў пра яго, рознае і супрацьлеглае. Ён мяне ўрэшце зацікавіў — асоба ж выдатная. Мне цікава постаць Напалеона — чалавека, які фатальную памылку зрабіў, калі пайшоў у Расію і які сам усведмаляў гэта...»

Леанід Шчамялёў пісаў А. Пушкіна, М. Чарнышэўскага, С. Рахманінава, І. Рэпіна, Г. Свірыдова, У. Мулявіна... «А наогул, мне цікавы чалавек, — гаворыць Леанід Дзмітрыевіч. — Нашы сучаснікі, сучасніцы. Колькі іх, розных: непаўторныя твары, уласныя адносіны да мастацтва, адметнае стаўленне да саміх сябе — усё гэта цікава».

Магутны і духам, і постаццю чалавек! І хто скажа, што ў лютым яму споўнілася восемдзесят шэсць: пакуль знаходзіліся госці ў майстэрні — а гэта добрыя паўтары гадзіны — нават не прысеў, кожнага заўважаў, зацікаўлена адказваў на пытанні, з энтузіязмам і мудрым гумарам падхопліваў палемічныя тэмы, радасна гаварыў пра жыццё.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: народны мастак Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі краіны, кавалер ордэна Францыска Скарыны Леанід Шчамялёў у майстэрні; карціны розных гадоў.

Фота аўтара

Пункцірам

• 4-6 верасня пад Бабруйскам у сядзібе "Вішнёвы сад" пройдзе музычна-паэтычны фестываль "Культурная эвалюцыя". На свежым паветры будуць праходзіць канцэрты аўтарскай песні, па выніках якіх журы выбера лепшых выканаўцаў. Яны выступяць у гала-канцэрце. Для выканаўцаў аўтарскай песні, кампазітараў, паэтаў будуць праводзіцца майстар-класы. Сваім вопытам падзяліцца Аляксей Камоцкі, Зміцер Вайцхошкewіч, Аляксандр Баль, Леў Анінскі. З дзіцячай праграмай выступяць Сяргей Нікіцін, Барыс і Галіна Вайханскія. Падзеі фестывалю мусяць стаць пачынаючымі паказамі спектакля "Камедыя" ў пастаноўцы Андрэя Андрасіка.

• У вёсцы Ясянец Баранавіцкага раёна паўстане памятник знаку апошняму канцэру Вялікага княства Літоўскага Яўхіму Храптовічу. Грамадскасць Баранавічаў звярнулася з пісьмовай заявай у райвыканкам і Міністэрства культуры з просьбай ушанаваць таксама памяць яшчэ аднаго вядомага земляка — народнага артыста Уладзіслава Галубка. Адзін з заснавальнікаў беларускага савецкага тэатра нарадзіўся на ст. Лясная Баранавіцкага раёна.

• У горадзе Маарду (Эстонія) прайшоў фест "Святкуйце разам з беларусамі". Горад быў абраны невыпадкова. Ён мае лабараторыю сувязі з Фрунзенскім раёнам Мінска. А таксама тут пражывае шмат ураджэнцаў нашай краіны, якія аб'ядналіся ў арганізацыю "Ялінка". На фестывалі калектывы "БЭЗ" (Ільхі — Кохтла-Ярве), "Сябры" (Нарва), "Крыніца" (Сіламяэ), "Лес" (Талін) і іншыя. Удзел у мерапрыемстве ўзялі мэр Маарду Георгій Быстроў, намеснік кіраўніка адміністрацыі Фрунзенскага раёна Мінска Алег Паскробка і беларускі консул Станіслаў Венцаль.

• 8-9 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі пройдуць V Міжнародныя міжнародныя чытанні "Электронныя бібліятэкі і ліквіднасьць інфармацыйнай няроўнасці". Планаўца абмеркаваць міжнародныя праекты па фарміраванні электронных бібліятэк, удасканаленне заканадаўчай базы і сістэмы дзяржаўнага рэгулявання ў сферы стварэння і выкарыстання электронных рэсурсаў. Арганізатарамі чытанняў выступаюць Міністэрства культуры нашай краіны, Нацыянальная камісія па справах ЮНЕСКА, Бібліятэчная Асамблея Еўразіі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Чэхіі.

• Каля Мінска з'явіцца "Рок-алея". Яна будзе закладзена ў рамках правядзення сёлетняга фестывалю "Рок за Баброў". На алеі будзе пасаджана каля сотні дрэў зоркамі беларускай і ўкраінскай рок-музыкі. Такім чынам арганізатары хочуць звярнуць увагу на праблему вырубкі лясоў. Фестываль пройдзе 5 верасня ў Сілічах. Сярод запрошаных гасцей "Акцяны Эльзы", "J:морс", "Mauzer" "ДзеціДзяцей", "Без Білета". Раней "Рок за Баброў" праводзіўся ў Бабруйску. Але сёлета арганізатары вырашылі зрабіць яго больш маштабным, і таму перанеслі бліжэй да Мінска.

• Беларускі інстытут навукі і мастацтва ў Нью-Йорку рыхтуе да друку трохтомны "Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптонімаў" Янкі Саламевіча. Яшчэ ў 1983 годзе выйшла першае выданне слоўніка даследчыка. Яно ўвабрала амаль 4000 псеўданімаў і крыптанімаў. А новае выданне будзе налічваць больш за 20000. Першы том слоўніка пабачыць свет ужо сёлета, астатнія — на працягу наступнага года.

Падрыхтаваў Павел РАДЫНА

Новы сезон аркестра

Кругагляд

Пра тое, які пльённы быў для Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны Міхаіла Фінберга мінулы сезон, чытач ведае і з нашых публікацый. А распавядаў "ЛіМ" і пра тузін фестывалю, праведзеных калектывам, і пра амаль тры дзесяткі яго новых праграм, сярод якіх — манаграфічны канцэрт да 105-й гадавіны з дня нараджэння Адама Русака; тэатралізаваны песенны падарунак да 65-годдзя вызвалення Беларусі "Ад Масквы да Брэста"; музычны праект "Сем цудаў Беларусі", прысвечаны Году роднай зямлі... Багата падзей чакаецца і ў новым, 23-м сезоне аркестра.

Адной з першых такіх падзей будзе музычнае свята, якое заслужаны калектыв краіны ладзіць для жыхароў Турава. Фестываль "Тураў-2009" адбудзецца 4 верасня. Гэта ўжо традыцыйны, правёраны часам праект. А вось новая маштабная і яркая работа музыкантаў на чале з маэстра М. Фінбергам звязана

з беларускай эстраднай песняй: рыхтуецца фестываль, які пройдзе ў Мінску. Ён прадставіць тры адпаведныя жанры праграмы — адроджаны, у свой час вельмі папулярны сярод зусім юных беларускіх выканаўцаў праект "Спяваем з аркестрам!", канцэрт, прымеркаваны да 80-годдзя з дня нараджэння

Уладзіміра Караткевіча, і творчы вечар народнага артыста Беларусі кампазітара Эдуарда Зарыцкага. А ў Магілёве, у межах фестывалю "Шлягер на ўсе часы", які ўжо двойчы адбыўся ў філарманічнай сцэне сталіцы, яго рупліўцы прапануюць публіцы шэраг аўтарскіх вечарын вядомых

спевакоў і кампазітараў. Маэстра М. Фінберг, сур'ёзна заклапочаны пераемнасцю лепшых айчынных традыцый у песенным жанры, папулярнасцю творчасці нашых самабытных паэтаў і кампазітараў, займаецца таксама арганізацыяй конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай пес-

ні. Запланаваны на гэты сезон і новы маршрут у фестывальным руху па рэгіёнах краіны — свята музыкі, якое нараджаецца ў сэрцы Беларускага Палесся, аркестр упершыню правядзе ў Пінску.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота
Віктара Кавалёва

Прапановы — да кастрычніка

Афіцыйна

Згодна з указам прэмія "За духоўнае адраджэнне" прысуджаецца штогод за выбітныя творы літаратуры і мастацтва і (або) актыўную дзейнасць у гуманітарнай галіне, якая садзейнічае зберажэнню і прымнажэнню нацыянальнага культурнага набытку, выхаванню ў моладзі любові да Айчыны, сцвярджэнню духоўных каштоўнасцей і мастацка-маральных традыцый, ідэй чалавечасці, дабрачыннасці і міласэрнасці.

Яе лаўрэатамі могуць стаць дзеячы культуры, літаратуры, мастацтва, архітэктуры, аховы здароўя, адукацыі, навукі, сацыяльнай абароны, сродкаў масавай інфармацыі, прыёмных бацькі, апекуны, святары, іншыя асобы, а таксама аўтарскія, творчыя і іншыя калектывы работнікаў.

Спецыяльная прэмія Кіраўніка дзяржавы дзеячам культуры і мастацтва прысуджаецца штогод за адметныя дасягненні ў галіне выяўленчага, дэкаратыўна-прыкладнага, музычнага, тэатральнага, харэаграфічнага, эстраднага, цыркавога мастацтва, архітэктуры, дызайну, кінавідазама-

Як паведамілі ў прэс-службе Кіраўніка дзяржавы са спасылкай на падпісаны ўказ, Аляксандр Лукашэнка заснаваў 5 прэмій прэзідэнта "За духоўнае адраджэнне" і 10 спецыяльных прэмій прэзідэнта дзеячам культуры і мастацтва ў памеры 350 базавых велічынь кожная.

стацтва, літаратуры, журналістыкі, тэлебачання і радыёвяшчання, крытыкі і мастацтвазнаўства, а таксама народнай і аматарскай мастацкай творчасці, музейнай і бібліятэчнай справы, навучання і выхавання творчай моладзі, якія атрымалі грамадскае прызнанне. Яе лаўрэатамі могуць стаць дзеячы культуры, літаратуры, мастацтва, архітэктуры, аўтарскія, творчыя і іншыя калектывы работнікаў.

Указам вызначаны парадак вылучэння і разгляду кандыдатур прэзідэнтаў на прэміі. Права вылучаць спецыяльныя прэміі надаецца ўсім арганізацыям, дасягненні супрацоўнікаў якіх адпавядаюць вызначаным патрабаванням, у абстаноўцы адкрытасці і галоснасці.

Матэрыялы вылучэння да 1 кастрычніка года, за які прысуджаюцца прэміі, у адпаведнасці з падпарадкаванасцю накіроўваюцца ў рэспубліканскія органы дзяржаўнага кіравання, аблвыканкамы, Мінскі гарвыканкам, іншыя

дзяржаўныя органы і арганізацыі.

Унесены матэрыялы разглядаюцца на пасяджэннях калегій рэспубліканскіх органаў кіравання, выканкамаў, калегіяльных органаў іншых арганізацый. Па іх выніках прымаецца рашэнне аб вылучэнні спецыяльнай прэміі, якое да 15 кастрычніка года, за які прысуджаюцца прэміі, накіроўваецца ў савет фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы культуры і мастацтва.

Абмеркаванне матэрыялаў, якія паступілі, будзе праводзіцца на пасяджэнні савета фонду. Па яго выніках савет фонду да 25 кастрычніка года, за які прысуджаюцца прэміі, прымае рашэнне аб рэкамендацыі спецыяльнай прэміі. У яго аснове ўрад рыхтуе праекты ўказаў Прэзідэнта і прадстаўляе іх Кіраўніку дзяржавы да 5 снежня года, за які прысуджаюцца прэміі.

Прэмія (спецыяльная прэмія) прысуджаецца ўказам Прэзідэнта і ўручаецца Кіраў-

ніком дзяржавы або ўпаўнаважанай ім службовай асобай 7 студзеня, у дзень праваслаўнага Нараджэння Хрыстова.

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка зрабіў таксама змяненні ў складзе савета фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва. Старшынёй савета прызначаны намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі па правах чалавека, нацыянальных зносінах і сродках масавай інфармацыі, заслужаны артыст нашай краіны Генадзь Давыдзька, а яго намеснікам — першы намеснік міністра культуры Уладзімір Рылатка.

У сувязі з кадравымі прызначэннямі і ў з'вяз перыядычнай ратацыі членаў савета фонду ў яго склад унесены пэўныя змены. У прыватнасці, у склад савета фонду ўключаны Віктар Бабарыкін, Аксана Волкава, Леанід Гуляка, Алена Падаляк, Уладзімір Пракашчоў, Анатоль Ярмоленка. Як адзначылі ў прэс-службе, прынахце дакумента будзе садзейнічаць павышэнню эфектыўнасці і якасці дзейнасці прэзідэнцкага фонду па падтрымцы культуры і мастацтва.

Віктар ЗАЯЦ

Выстаўкі

3 25 жніўня па 20 верасня ў мінскім Палацы мастацтва праходзіць міжнародны фестываль сучаснага мастацтва "Дах-9". Ён сабраў пад адным дахам каля 150 мастакоў з 11 краін. Фестываль праводзіцца ў дзевяты раз, а яго мастацкія акцыі мелі месца ў Мінску і Берліне ў асноўным з удзелам беларускіх і нямецкіх аўтараў. Яго арганізатарамі выступілі мастакі і перфарматыры Аляксей Родзін і Зміцер Юркевіч сумесна з Беларускай саюзам мастакоў.

Увесь гэты час побач суіснуюць шматлікія жанры і віды мастацтва: жывапіс і скульптура, фатаграфія і перформанс, літаратура і музыка, тэатральнае мастацтва і кіно, стрыты-відэа-арт. Калажы, фотаздымкі, карціны, скульптуры, якія прадстаўлены на выстаўцы,

Дзевяты... «Дах»

закліканы адлюстраваць арыгінальны і непаўторны погляд на рэчаіснасць мастакоў-авангардыстаў, сюррэалістаў, экспрэсіяністаў. Штогднёвая змена экспазіцый пластычных мастацтваў разам са штодзённым правядзеннем канцэртаў, майстар-класаў, паэтычных

мі выступленнямі і іншымі мерапрыемствамі дазваляе азнаёміць наведвальнікаў з творчасцю вялікай колькасці майстроў, якія працуюць у розных жанрах, кірунках і стылях. Частка арт-праектаў ствараецца і дэманструецца непасрэдна падчас правядзення фестывалю

пры сумеснай рабоце вядомых і пачынаючых беларускіх аўтараў і іх замежных калег.

Цэнтральнае месца на сёлетнім фестывалі адведзена арт-праекту "Ахвяры мастацтва". Аўтарамі канцэпцыі таксама з'яўляюцца Аляксей Родзін і Зміцер Юркевіч. Упершыню праект быў прадэманстраваны ў мінулым годзе ў Цэнтры сучаснага мастацтва "Тахелес" у Берліне. Ахвярамі, як мяркуюць аўтары праекта, выступаюць мастакі, музыканты, паэты і ўсе, хто абраў для сябе творчы шлях. А ахвяра ў дадзеным выпадку — паняцце шырокае, філасофскае, шматаспектнае і шматчасовае.

У Палацы мастацтва прадстаўлены жывапіс, графіка, фотаздымкі, скульптура і інсталляцыя ў самых нечаканых спалучэннях. Акрамя гэтага ўсе жадаючыя

маюць унікальную магчымасць паглядзець на буйнейшую выставачную залу Мінска з "адваротнага боку": падчас правядзення фестывалю адчынены ўнутраны дворык палата, які ператварыўся ў паўнаватарскую выставачную залу пад адкрытым небам. Цэнтральнае месца тут займае графіка і стрыт-арт у суправаджэнні відэа і выступленняў дзі-дзэяў. На працягу фестывалю работы, створаныя мастакамі, будуць паступова накладвацца адна на адну. Такім чынам на невяліччай прасторы будзе створана дынамічнае шоу, якое ўключае ў сябе ўсе віды вулічнага мастацтва.

Мэта дадзенага праекта — развіццё творчага дыялога паміж айчыннымі і замежнымі мастакамі, якія працуюць на скрыжаванні розных відаў мастацтва.

Віктар КАВАЛЁЎ
На здымку: работа А. Родзіна.
Фота аўтара

За падзеяй

Папаўненне беларускай скарбніцы

На прэс-канферэнцыі, якая адбылася з нагоды падзеі, намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Віктар Кураш адзначыў, што фонд рэдкіх выданняў дастаткова вялікі і складае каля 80-і тысяч экзэмпляраў. І гэты багаты кніжны фонд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з'яўляецца не толькі прадметам гонару для кожнага беларуса, але і каштоўнай крыніцай для вывучэння культуры краін і народаў свету.

"Сённяшняя дабрачынная акцыя — вынік сумеснай працы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і ЗП "Брыціш-Амерыкан Табака Трэйдзінг Кампані". Дзякуючы гэтаму плённаму супрацоўніцтву найбуйнейшая бібліятэка краіны ў чарговы раз папоўніла свае фонды каштоўнымі помнікамі кніжнай культуры спадчынай Беларусі", — каменціраваў падзею дырэктар НББ,

Ужо стала традыцыйным, што Нацыянальная бібліятэка Беларусі разам са сваім генеральным партнёрам ЗП «Брыціш-Амерыкан Табака Трэйдзінг Кампані» ў рамках сумеснай дабрачыннай акцыі «Рарытэты выданні — беларуская скарбніца» рэгулярна праводзіць мерапрыемствы па набыванні рэдкіх і унікальных кніг. Вось і нядаўна фонд рэдкіх выданняў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі папоўніўся 26-ю унікальнымі экзэмплярамі старадрукаў, рукапісаў, карт і беларускіх перыядычных выданняў.

доктар педагогічных навук Раман Матульскі.

Сваё супрацоўніцтва з генеральным партнёрам НББ пачала з 2004 года, і за гэты перыяд атрымала ў дар каля сотні рэдкіх старадрукаў і рукапісных кніг, унікальных рарытэтных выданняў XVII—XVIII ст., генеральны партнёр фі-

нансаваў падрыхтоўку і выпуск альбома «Рарытэты Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі» і праект па тыражаванні электроннай версіі рукапіса «Слуцкае Евангелле».

Начальнік аддзела па карпаратыўных сувязях ЗП «Брыціш-Амерыкан Табака Трэйдзінг Кампа-

ні» Сяргей Буры адзначыў, што «ўдзел у захаванні багатай культурнай спадчыны Беларусі — гэта адна з самых ганаровых місій, якія кампанія бярэ на сябе ў рамках канцэпцыі сацыяльна адказнага выдання бізнесу. І сённяшняя акцыя — яшчэ адзін крок на шляху рэалізацыі мэты.

Асаблівае месца ў калекцыі займаюць сем рукапісаў старажытнай традыцыі, створаных у асяроддзі стараабрадцаў Беларусі (XVIII—XIX ст.), куды ўваходзяць жыццёныя і богаслужбовыя кнігі, пеўчыя славяна-рускія рукапісныя кнігі. У падаранай калекцыі знаходзяцца каштоўныя рукапісы крукавой натацыі II-й чвэрці XIX ст. Усяго перададзена ў дар 18 рэдкіх кніг, 3 карты і 5 экзэмпляраў перыядычных выданняў. Самая старажытная з падараных кніг датуецца 1644 годам, а агульная сума, якую прыйшлося заплаціць за набыванне калекцыі, складае болей як 42 мільёны беларускіх рублёў.

Анатоль КУДЛАСЕВІЧ
На здымку: перадача калекцыі ў дар бібліятэцы.

Фота Кастуся Дробава

3-пад пяра

Больш як трыццаць гадоў пры Бярозаўскім Доме культуры працуе народны хор ветэранаў вайны і працы «Памяць сэрца». Столькі гадоў кіруе гэтым вядомым у раёне калектывам Кацярына Шэшка. Няма ніводнай вёсачкі на Бярозаўшчыне, дзе б не выступалі ўдзельнікі хору. Іх заўсёды сустракаюць цёпла, добразычліва, жадаюць поспехаў у творчасці і добрага здароўя.

Спявае хор у асноўным песні ваеннага жанру, бо ў першыя гады існавання ў яго склад уваходзілі ў асноўным удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны. Хор «Памяць сэрца» выступае не толькі на сельскіх пляцоўках, але таксама на шматлікіх гарадскіх мерапрыемствах. Сустракаецца ён і з гледачамі многіх гарадоў і вёсак Брэсцкай вобласці.

Іван АСКІРКА

Раённыя краязнаўчыя чытанні, удзельнікамі якіх сталі юныя гісторыкі роднага краю з гарадскіх і сельскіх школ, адбыліся ў Шчучыне. Пачынаючы краязнаўчыя прадставілі семнаццаць даследаванняў. Яны прысвечаны жыццю і творчай дзейнасці Элізы Ажэшкі і Цёткі (Алаізы Пашкевіч), Чэслава Немеца і Казіміра Аляхімовіча, іншых славуных землякоў. Аўтары лепшых работ былі заахвочаны.

Алесь ЖАЛКОЎСКИ

Сустрэча, якая праходзіла ў Браславе ў мінулы суботы, была прымеркавана яна да значнай падзеі ў вернікаў — каранацыі абраза «Маці Божая Валадарка Азёраў». Гэта дзевяты абраз на Беларусі, які набыў святую карону. Як паведамляе сайт Catholic.by, кароны на абраз зроблены ў Кракаве. Іх асвяціў Папа Бенядыкт XVI.

Падчас каранацыі былі шырока прадстаўлены культуры: латышская, літоўская, украінская, польская і, вядома, беларуская. Дэлегацыі з усіх гэтых краін прысутнічалі на ўрачыстай падзеі. Ускладанне каронаў здзейсніў кардынал Ёахім Майснер, арцыбіскуп Кельнскай (Германія), які наведваў нашу краіну. Гэтым днём у Браславе сабраліся тысячы вернікаў і прадстаўнікоў духавенства: каранаванне — гэта адна з найвышэйшых праяў ушанавання іконы. З даўніх часоў карона з'яўлялася сімвалам улады, знака павагі і моцы. Такім чынам, апякункаю Беларусі — краю лясоў і азёр — цяпер з вышэйшай сваёю моцай стане і Маці Божая Валадарка Азёраў.

Ірына РЫТАМІНСКАЯ

«Салон літаратуры» — менавіта гэтая назва аб'ядноўвае літаратары-пачаткоўцаў Шклоўшчыны. Створаны ён пры Шклоўскім краязнаўчым музеі па ініцыятыве яго старшай навуковай супрацоўніцы Ірыны Гаўкевіч. Яна змагла згуртаваць пачаткоўцаў — паэтаў і празаікаў — і наладзіць абмеркаванне іх твораў.

Пастаяннымі і актыўнымі ўдзельнікамі салона з'яўляюцца настаўніцы Гарадзецкай і Старацельскай сярэдніх школ пачэсны Галіна Грахольская і Інеса Якаўлева, журналісты мясцовага раённай газеты «Ударны фронт» Вольга Днілава і Павел Савельев, выкладчык ліцэя Алесь Грудзіна, навуковец з Магілёва Пётр Мігурскі, жыхар Оршы Аляксей Балаханаў ды іншыя. Акрамя іх салон наведваюць аматары літаратуры, пасяджэнні якога адбываюцца раз на месяц. Удзельнікі часта выязджаюць у вёску раёна, дзе выступаюць са сваімі творами.

Работа салона была б больш карыснай, калі межы яго пашырыць за кошт самадзейных кампазітараў, таленавітых спевакоў, бардаў, нарэшце, мастакоў. Такое папаўненне калектыву можа арганізаваць кіраўніцтва раённага Дома культуры сумесна з І. Гапеевай. І тады суполку можна было б перайменаваць у салон літаратуры і мастацтва.

Леанід АНЦІПЕНКА

Вектар

У снежні плануецца адкрыць для наведвання частку плошчаў Гродзенскага дзяржаўнага музея гісторыі рэлігіі. Ён быў створаны ў 1977 годзе як Рэспубліканскі музей атэізму і гісторыі рэлігіі. Сучасную назву мае з 2005 года. Размяшчаецца ў гістарычным цэнтры Гродна, у памяшканні — помніку грамадзянскай архітэктуры барока і класіцызму. Рэканструкцыя памяшкання вялася з 1992 года і цяпер яна завершана.

Па новай канцэпцыі

У пачатку XVIII стагоддзя ў Гродне было каля 40 палацаў. Большасць — драўляныя і некалькі каменных. Адзін з іх належаў вядомаму роду Храптовічаў, затым перайшоў ва ўладанне Антонія Тызентаўза, затым Францішка Мучынскага і Ігнація Ляхніцкага. Пры К. Храптовічы ён быў П-падобны. Першыя згадкі пра барочны палац датуецца 1740 г. У мінулым годзе закончыўся рамонт гэтага памяшкання пад музей і цяпер вядзецца заказ экспазіцыйна-выставачнага абсталявання.

— Да гэтага часу створана навукова-мастацкая канцэпцыя музея, паводле якой у ім будзе свая канцэртная зала на 100 месцаў, выста-

важныя залы, дзе размесцяцца дзве стацыянарныя экспазіцыі, а ў фае плануецца ўсталяваць рэкламна-інфармацыйныя шчыты з афішамі і плакатамі: інфармацыйны аб тым, што адбываецца ў сценах музея, — распавядае дырэктар Людміла Карнілава.

У фондасховішчы ўстановы — больш як 78 тысяч адзінак захоўвання. Ёсць унікальныя дакументы і помнікі. Да прыкладу, рукамынік (Паўночная Германія, XIII ст.), які належаў некалі Гродзенскай Барысглебскай царкве. Альбо адна з падпісных карцін, якую стварыў гродзенскі манах-дамініканец. Ёсць багатая калекцыя абразоў, праваслаўныя

іконы XVII ст., старажытныя кнігі XV—XVI ст. Пры музеі працуюць навуковая бібліятэка (15 тысяч тамоў), рэстаўрацыйная майстэрня.

Сёлета плануецца адкрыць менавіта былую палацавую частку музея. І паколькі гэта частка мемарыяльная, то першая зала прысвячаецца гісторыі палаца. Тут будзе працаваць экспазіцыя «Эпоха, час, будынак». Яна прадставіць быт і заняткі чалавека пачатку XX стагоддзя: ёсць прадметы побыту, партрэты ўладальнікаў. У гаспадары палаца, да прыкладу, заўсёды быў кабінет, збіралася бібліятэка і г. д. — усё гэта будзе праілюстравана з дапамогай экспанатаў. За гасцінай тады захоў-

валася не толькі функцыя прыёму ежы, гэта было месца, дзе за сталом сустракалася ўся сям'я і вяліся размовы.

Экспазіцыя «Рэлігія і культура Беларусі» прэзентуе звесткі пра рэлігіі, якія існавалі на Беларусі да прыняцця хрысціянства, асобныя залы будуць прысвечаны тэматыцы жыцця і дзейнасці Хрыста, перыядам уяўлення хрысціянства на тэрыторыі Беларусі і яго распаўсюджвання, рэлігіям Вялікага княства Літоўскага — праваслаўю і каталіцызму. Знойдзе сваё адлюстраванне эпоха СССР і БССР, час разбурэння культурных помнікаў і уніфікацыі духоўных каштоўнасцей. Да прагляду будуць прадстаўлены фотаздымкі, унікальныя атэістычныя плакаты.

Канцэртная зала музея толькі фарміруецца. Але гаспадары маюць намер вярнуць традыцыйны арганізацыйны канцэртны старажытнай духоўнай музыкі, правядзення міжнародных канферэнцый. У зале выдатная акустыка, тут ёсць утульны камін канца XIX — пачатку XX стагоддзяў.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: Палац, у якім размяшчаецца Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі.

Фота аўтара

Толькі факт

Пра Першую сусветную

На Вілейшчыне аднавілі могілкі салдат Першай сусветнай вайны. Адкрыццё адноўленых могілак адбылося ў вёсцы Муляры Вілейскага раёна.

Удзел ва ўшанаванні прынялі ваенны аташэ пасольства Германіі ў Беларусі палкоўнік Клаус Віртс, прадстаўнікі Узброеных сіл Беларусі, Народнага саюза Германіі па даглядзе за ваеннымі могілкамі (які і займаўся аднаўленнем), прадстаўнікі райвыканкама, каталіцкі і праваслаўны святары. Працяглы час могілкі ў Мулярах знаходзіліся ў разбураным стане. На могілках пахаваны нямецкія, рускія і польскія салдаты. Але ніхто не падзяляе загінуўшых на «сваіх» і «чужых». Пасля смерці ўсе роўныя. Тым больш, што ў Першай сусветнай вайне няма пераможцаў і пераможаных.

Народны саюз Германіі па даглядзе за ваеннымі могілкамі быў створаны як гуманітарная арганізацыя ў 1919 годзе. Адрозніваўся ў сваёй уваходзілі ветэраны Першай сусветнай вайны, чые сябры загінулі на фронце. Задачы Народнага саюза — збор і дакументаванне інфармацыі пра нямецкія вайсковыя пахаванні ў краіне і за межамі Германіі, прыняцце захадаў па іх захаванні і даглядзе. У Беларусі прадстаўніцтва арганізацыі працуе з 2002 года.

Дзмітрый БЕРАЖНЫ

На здымку: могілкі ў вёсцы Муляры Вілейскага раёна.

3 прыстаўкай «эка»

Адным з асноўных напрамкаў бібліятэкі з'яўляецца папулярнасацыяльная экалагічная веда, прапаганда краязнаўчай літаратуры. Так, крыніца прыгожага на Зямлі — прырода. Хораша сказаў пра яе Якуб Колас: «Колькі вялікага задвальнення дае нам яна! Бо прырода — найцікавейшая кніга, якая разгорнута прад вачамі кожнага з нас. Чытаць гэту кнігу, умець аддаваць яе многалучныя надпісы — хіба ж гэта не ёсць шчасце?».

Прырода заўсёды вабіць да сябе чалавека разнастайнасцю форм жыцця, мудрасцю і гармоніяй. І хто не адчуў на сабе яе жыватворнага і гаючага ўздзеяння? Кожная кніжачка эка-бібліятэкі расказвае пра багацце і разнастайнасць расліннага і жывёльнага свету Беларусі, абуджае ў чытача цікавасць да яго таямніц.

Вялікім попытам карыстаецца серыя «Зямля мая», у якой выходзяць навукова-папулярныя нарысы пра прыроду Беларусі.

Вось ужо пяць гадоў існуе ў СШ № 32 г. Брэста бібліятэка Цэнтральнай гарадской сістэмы імя Пушкіна з экалагічным ухілам. Дырэктар школы Таццяна Міховіч з задавальненнем выдзеліла памяшканне для гэтай установы культуры.

Мінулы год быў годам здароўя. Таму прырытэтным кірункам бібліятэкі стала праграма «Навакольнае асяроддзе і здароўе чалавека», якая прадугледжвала комплекс мерапрыемстваў: кніжныя паліцы, кніжныя выстаўкі, пасаджэнні экалагічнага клуба «Крынічка», гутаркі, віктарыны, эка-гадзінны.

Як бібліятэкар, у сваёй працы на працягу ўсяго года імкнулася не толькі абудзіць у чытача цікавасць да таямніц роднай прыроды, пашырыць яго ўяўленне пра народнае багацце, але і выклікаць жаданне берачы ды ахоўваць прыроду.

Эка-бібліятэка робіць усё магчымае, каб унесці свой уклад у фарміраванне экалагічнай культуры дзяцей і падлеткаў. Ва ўстанову заўсёды наведваюцца

экскурсіі, што садзейнічае прапагандзе экалагічнай бібліятэкі.

Шлях да разумення розных ісцін ляжыць праз слова, праз думку, вобраз. Кожнае экалагічнае мерапрыемства вучыць дзяцей таму, што ад іх паводзін залежыць, ці ўбачыць наступныя пакаленні тую прыгажосць, якую бачыць яны. За некалькі хвілін падчас такога мерапрыемства пройдзешся і па лесе, і па бэзавых прысадах, трапіш у этнакуток. Становіцца зразумела адно — палюбіць навакольны свет, людзей, прыроду ніколі не позна. Эка-бібліятэка кожны год працуе ў школьным лагэры «Казка», дзе ўсе яе мерапрыемствы скіраваны на тое, каб дзеці любілі ўсё жывое, што іх атуляе, і сябравалі з бібліятэкай.

Надзея МЕЛЬНІЧУК

Напярэдадні Свята

Каб захаваць родную мову

Напярэдадні Дня беларускага пісьменства мы папрасілі выказацца пра гэтае свята саміх жыхароў Смаргоні.

Валерыя Да-муць:

— Гэта свята беларускага слова — роднага слова, якое дадзена нам ад нараджэння. Гэта тое, што ў нас у душы і ў сэрцы. І мы павінны ведаць мову нашых продкаў. Колькі ж гістарычных дзеячаў нам праз стагоддзі данеслі сваё слова менавіта па-беларуску. Мы павінны ганарыцца тым, што мы беларусы.

Сяргей Куліцкі:

— Гэта свята звязана з Радзімай, а значыць і з роднай мовай. Кожны жыхар нашай краіны павінен валодаць беларускай мовай.

Аліна Курьельская:

— Беларускаяе пісьменства — гэта найперш постаць нашага першадрукара Францыска Скарыны. У Смаргоні паўстане помнік сьліннаму ўраджэнцу раёна паэту Францішку Багушэвічу. Ён пісаў на беларускай мове. А яго традыцыі працягваюць нашы вядомыя паэты і празаікі. Дзень пісьменства знаёміць нас з сучаснымі айчыннымі пісьмэннікамі. І свята праводзіцца кожны год, каб захаваць нашу мову, каб людзі не забыліся на яе. Абавязкова трэба пабываць на гэтым свяце і прывесці на яго сваіх дзяцей.

Мікалай Прыбыш:

— У нас прыгожы горад. Хай госці абавязкова прыязджаюць да нас на свята. Будзьце задаволеныя. Дзень пісьменства праходзіць у іншых гарадах. А зараз такі годнар выпай нам. І мы, спадзяюся, з годнасцю правядзем свята.

**Апытваў Антон КАЧАН
Фота Кастуся Дробава**

Патрэба ў дапамозе

У галерэі "Панарама" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылася прэзентацыя фотавыставы "Крок насустрэч", прысвечаная міжнароднаму дню бяздомных жывёлін. Фотавыстава, арганізаваная Грамадскім аб'яднаннем аховы жывёлы "Эгіда" сумесна з Нацыянальнай бібліятэкай, аб'ядноўвае прафесійных фатографію і проста неабякавак да праблем жывёльнага свету людзей. Арганізатары мерапрыемства лічаць неабходным паказаць умовы існавання бяздомных жывёлін, каб прымусіць людзей прызнаць іх права на жыццё, заклікаць да аказання ім дапамогі. Фотамастры з розных куткоў Беларусі імкнуліся абудзіць сумленне чалавека, схіліць да пераасэнсавання выпрацаваных у грамадстве спагнявецкіх адносін да прыроды ўвогуле і да бяздомных жывёлін у прыватнасці.

На выставе прадстаўлены 45 прац семнаццаці фатографію, сярод якіх Уладзімір Батурыя, Арцём Якуцэвіч, Віктар Байкоўскі, Пётр Вінчык і іншыя.

**Падрыхтавала
Жанна КАПУСТА**

часопісаў з Расіі, Чарнагорыі, Польшчы, Сербіі, Таджыкістана, Казахстана, Літвы, Татарстана ды інш. Кожны з іх зможа падзяліцца часцінкай свайго светабачання, досведу, культуры і традыцый і, спадзяёмся, пакіне аб Беларусі ў сваёй памяці і ў творчасці добрыя ўражання ды ўспаміны, а прыгажосць Смаргоншчыны дасць імпульс для творчага натхнення. Сёння "ЛіМ" знаёміць чытачоў яшчэ з двума гасцямі форуму — паэтам, празаікам, перакладчыкам з Польшчы Войцехам Песткам і сербскай паэтэсай Нэвенай Вітошавіч Чэкліч.

Усё ўспрымаеш з любоўю

"ЛіМ" працягвае знаёміць сваіх чытачоў з замежнымі гасцямі сёлета Дня беларускага пісьменства — удзельнікамі III Міжнароднага форуму "Мастацкі тэкст як сродак зносінаў народаў". Сённяшні госць "ЛіМа" — сербская паэтэса Нэвена Вітошавіч Чэкліч.

— Ці ёсць такое свята як Дзень беларускага пісьменства ў вашай краіне?

— Дакладна такога свята ў Сербіі няма, але ёсць нешта падобнае — сустрэча белградскіх пісьмэннікаў, якая адбываецца ў кастрычніку. Сёлета яна — сорок шостага па ліку. Пісьмэннікі прыязджаюць з розных краін свету, дэкламуюць свае вершы ў некалькіх сербскіх гарадах. Але фінальны збор адбываецца ў самім Белградзе. Таксама ў Белградзе праходзіць некалькі "круглых сталаў", на якіх абмяркоўваюцца розныя тэмы і якія вельмі падобныя да тых, што разглядаюцца падчас вашага Дня беларускага пісьменства.

— Як вы можаце акрэсліць сувязі ў літаратурным працэсе паміж нашымі краінамі?

— У нашых краінах існуе дзве вельмі важныя агульныя рысы: мы славяне і мы праваслаўныя. Менавіта з гэтай прычыны мы можам лепей разумець адно аднаго і прапаноўваць шмат прымальных рэчаў. Але нам патрэбны людзі, хто жадаў бы зрабіць нашы сувязі больш шчыльнымі. Так, Іван Чарота адзін з тых рэдкіх і выдачных людзей, які выконвае, так бы мовіць, вялікую культурную і духоўную місію паміж нашымі культурамі. Ён перакладае шмат значных кніг сербскіх пісьмэннікаў, прыкладам, Добрыца Чосіч,

царкоўных дзеячаў, як то вялікага царкоўнага мысляра XX стагоддзя праваслаўнага святара Нікалая Веліміравіча.

Я вельмі шчаслівая і ўдзячная, таму што Іван Чарота вырашыў перакласці маю кнігу для дзяцей "Маленькі анёл — хрысціянскі буквар", якая вось-вось выйдзе ў Выдавецтве Беларускага Экзархата. Гэта кніга вымагла ў мяне шмат сіл, я пісала яе два гады, тры гады ілюстравала і год заканчвала дызайн. "Маленькі анёл" выступае як правадыр у хрысціянскі свет, прэзентуе сябе дзецям як іхні маленькі анёл-ахоўнік. Ён у даходлівай і цікавай форме тлумачыць евангельскую гісторыю Хрыста і іншыя важныя канцэпцыі, якія звязаныя з хрысціянствам і царквою. Спадзяюся, што мая кніга спадабаецца дзецям у вашай краіне і адкрые для іх шчаслівы свет хрысціянства.

— Вы чакаеце, што ваш візіт у Беларусь нейкім чынам паўплывае на вашу творчасць?

— Упэўнена, што мой візіт у Беларусь мяне вельмі кране. Бо ў нас агульныя карані, і калі ты ўсёй сваёй сутнасцю адчуваеш павагу і любоў, ты ўжо не можаш быць абьякавым. Я шчаслівая і мяне вельмі хвалюе магчымасць дакрануцца да душы Беларусі. А ўсё тое, што ты ўспрымаеш з любоўю, становіцца часткай нас саміх і нашай работы.

**Падрыхтавалі
Саша ДОРСКАЯ
і Віктар КАВАЛЕЎ**

Нагода наладзіць сувязь

Яшчэ адзін замежны госць, запрошаны да ўдзелу ў III Міжнародным форуме "Мастацкі тэкст як сродак зносінаў народаў", якога чакае сёлета Беларусь, — польскі паэт, празаік, перакладчык Войцех Пестка. Яго вершы і апавяданні перакладаліся на беларускую, украінскую, рускую мовы.

Апошнія з яго выдадзеных кніг — "Дзесяць вершаў для Гроша" (2005), зборнік вершаў "Sposob ro linie — Мандрычка лінвою" (сумесна з Ганнай Багрынай, двухмоўнае польска-ўкраінскае выданне, 2008), зборнік рэпартажаў "Да сустрэчы ў пекле" (2009). Войцех Пестка — стыпендыят Міністра культуры і Дзедзіцтва Наратовага, лаўрэат вялікай колькасці конкурсаў і ўзнагарод, у тым ліку, і ўзнагароды імя Яна Кахановскага ў галіне літаратуры ў 2007 годзе.

Карэспандэнт "ЛіМа" звярнуўся да польскага літаратара з наступнымі пытаннямі: **1. Ці ёсць у вашай краіне свята, аналагічнае Дню беларускага пісьменства?**

2. Як вы ацэньваеце стан сённяшніх беларуска-польскіх літаратурных сувязяў?

3. Ці можа паездка ў Беларусь нейкім чынам паўплываць на вашы творчыя планы?

1. Гаворачы пра такія падзеі, як святкаванне Дня пісьменства, літаратуры і кнігі, трэба адрозніваць вялікае мерапрыемства, арганізаванае на агульнадзяржаўным узроўні, і мноства імпрэз, што маюць характар лакальны. Аднак ёсць рэч, больш важная за спосаб святкавання: вынік, які даюць такія мерапрыемствы для пашырэння пісьмэнніцкай актыўнасці, колькасць новых кніжак, іх накладды, іх мастацкая якасць. У Поль-

Нэвена Вітошавіч Чэкліч (Сербія)

Слова — шчасце

Залатая рыбка жадаанне здзяйсняе не таго, хто яе ў сетку зловіць, а таго, хто прамаўляе на залатых рыбак мове.

Малітва за чалавека, які ідзе па чыгунцы

Міленку Місалавічу, які ў дзяцінстве звярот да Бога пачынаў прашэннем каб цягнік не наехаў на чалавека, які ідзе па чыгунцы

Прашу цябе, Госпадзі, уратуй чалавека, які недзе па чыгунцы ідзе.

Бо ў любы момант цягнік можа з'явіцца. Вылецеўшы з тунеля якога-небудзь, ён дасць гудок доўгі, з-за якога больш не пачуеш нічога.

Госпадзі, уратуй чалавека, які недзе па чыгунцы ідзе.

Ён, пэўна, заблукаў, а чыгунка яго завабіла пайсці за цягніком, які да стацыі канцавой ніколі не дойдзе.

Яму, пэўна, здаецца, што зямлю памяняў на неба; ён думае, што прывідам цягнікі нічога зрабіць не могуць.

Госпадзі, уратуй яго, нават калі перайшоў ён падземную раку, з'яднаўся з зямлёю, каменем ды жалезам і не чуе ўжо таго шуму і грукату цягнікоў, якія праз душу маю ідуць і гудуць...

Узвядзенне храма

Я і ты — храм, які ўзводзіцца.

Хутка ўжо купал яго ўвянчае, і цудоўны крыж залаты на ўсе бакі зазьяе.

І што ж тады будзе?

Тады пачнуць прыходзіць людзі, і ад безлічы свечак запаленых душа наша ўсё большай і большай будзе...

Пераклад Івана Чароты

Каб любіць Беларусь нашу мілую, трэба ў розных краях пабываць...
Алесь СТАВЕР

«Тут няма ярка выражаных фальклорных традыцый...»

У Прылуках, дзе ўсе прыезджыя дзівацца на старадаўні будынак, былы маёнтак графа Эмерыка фон Чапскага, жывуць і працуюць апантанія людзі, якія вывучаюць сваю спадчыну, шануюць даўніну. Тут працуе аматарскае аб'яднанне "Прылуцкая спадчына" на чале з адданным сваёй справе кіраўніком Ігарам Гатальскім. У Прылуцкім цэнтры народнай творчасці гуртуюцца майстры, якія перадаюць сваё майстэрства моладзі. Таму менавіта ў Прылуках Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, БДУ культуры і мастацтваў і Мінскім абласным цэнтрам народнай творчасці быў арганізаваны вучэбна-метадычны семінар "Захаваўшы і пераемнасць традыцый народнай творчасці ў эстэтычным выхаванні навучэнцаў", у якім бралі ўдзел навукоўцы і спецыялісты навукова-метадычных цэнтраў, раённых метадычных цэнтраў, кіраўнікі клубаў майстроў і аматарскіх аб'яднанняў Мінска і Мінскай вобласці.

Таццяна Паўловіч, дырэктар Мінскага раённага цэнтра культуры, пазнаёміла ўдзельнікаў семінара са станам сферы культуры раёна:

— Мінскі раён, напэўна, самы вялікі на тэрыторыі Беларусі. Тут 362 населеныя пункты, на 146 тысяч насельніцтва 101 установа культуры. Асаблівасць раёна ў тым, што ён месціцца вакол вялікага мегаполіса — беларускай сталіцы. Людзі маюць магчымасць наведаць тэатры, філармонію, культурна-дасугавыя цэнтры і, такім чынам, горад дыктую свае ўмовы і ўносяць карэктывы ў працу работнікаў сферы культуры.

— Тут няма ярка выражаных фальклорных традыцый, — сцвярджае Таццяна Сяргееўна, (але з гэтым выказаннем анік неўлагодзіцца, — аўт.), — бо моладзь хоча сёння глядзець шоу-праграмы, развіваць эстрадную творчасць. Аднак важную ўвагу мы ўдзяляем народнай творчасці, таму што наш раён прадстаўлены сельскімі населенымі пунктамі. Праўда, на тэрыторыі раёна ёсць і адзін горад — Заслаўе, і ў нас цяпер 19 сельскіх выканаўчых камітэтаў, адзін гарвыканкам, а ў Мачулішчах — гарадскі пасялковы савет. У такіх вялікіх населеных пунктах як Гатава, Ждановічы ўвогуле няма ўстановаў культуры і ў перспектыве яны, на жаль, не плануецца. Эканамічны крызіс аказвае ўплыў і на сферу культуры таксама.

У Мінскім раёне 16 аграгарадкоў, а на 362

Наведаўшы Прылукі, што на ўскаіне беларускай сталіцы, — з паўгадзіны язды на маршрутцы — узгадаліся словы гэтай вядомай песні і падумалася, што яны неактуальныя цяпер. Шмат беларусаў аб'ехалі краіны блізкія і аддаленыя, але для пераважнай большасці з іх родная Беларусь — край замкаў — яшчэ далёка не адкрытая.

населеныя пункты мы маем 323 клубныя фарміраванні, сярод іх 33 калектывы з найменнем "народны", 3 студыі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва (з іх 2 студыі ДПМ і школа габелена "Міхаліна" маюць ганаровае званне "народных").

Мы працуем са школамі, з народнымі калектывамі па арганізацыі культурна-дасугавой дзейнасці раёна, па захаванні культурнай спадчыны, па выяўленні таленавітых адораных дзяцей, па арганізацыі эстэтычнага выхавання дзяцей і падлеткаў, па арганізацыі аматарскай творчасці і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Самае ж галоўнае ў нашай справе — гэта людзі. Улічваючы набліжанасць да сталіцы, мы маем магчымасць запрашаць на працу найлепшыя кадры. Маладыя спецыялісты стараюцца затрымацца паблізу Мінска, працуюць у гуртках і з калектывамі ва ўстаноў культуры. Кадры ў нас вельмі добрыя.

...Але традыцый тут вельмі шмат

Дырэктар Прылуцкага цэнтра народнай творчасці, заслужаны работнік культуры, дацэнт БДУ культуры і мастацтваў Леанід Волчак пачынаў працу ў Прылуках 8 гадоў назад. У 1995 годзе было вырашана на базе сельскага клуба стварыць цэнтр народнай творчасці. На гэты час будынак быў запушчаны. Рамантавалі самі, кожны ўносіў сваю долю.

Тут працуе народны ансамбль "Мілавіца", студыя выяўленчага мастацтва, гурток габелена. Аматарскае аб'яднанне "Прылуцкая спадчына" арганізавала выставы ў Нацыянальнай бібліятэцы і ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры, дзе была прадстаўлена гістарычная выстава, прысвечаная 180-годдзю графа Эмерыка

Шанаванне і пераемнасць традыцый

Чапскага, які жыў тут, тут жылі яго сыны, і гэты род шмат зрабіў для развіцця нацыянальнай культуры Беларусі.

"Калі гаварыць пра традыцыі, — зазначыў Леанід Аляксандравіч, — то тут іх вельмі шмат, столькі тут таленавітых людзей жыве, іх проста трэба вывучаць, з імі трэба гаварыць. Стварыў нашу студыю дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва мастак Мікалай Шулякоўскі. Ён быў закаханы ў Прылукі. Яго традыцыі шануюць і працягваюць маладыя спецыялісты Кацярына Піцюк і Наталля Лучына.

Персанальная выстава мастачкі Алены Волчак у нас цяпер у цэнтры прадстаўлена, а выставу гурткоўцаў дэкаратыўнай разьбы па дрэве мы назвалі "Карані", тут увесь час ладзяцца імпрэзы. Выстава Ніны Арсеньеўны Шкурдзь вельмі адмысловая, гэта вышыўка, ручнікі, амаль паўтара дзесятка чалавек з ёю займаюцца вышыўкай прафесійна, кошт іх работ вельмі высокі, іх паказваюць на выставах у нашай краіне і ў Маскве.

Памяшканняў катастрофічна не хапае, мы выкарыстоўваем памяшканні і арганізуем выставы работ нашых аматараў і ў школе, і ў дзіцячым садку, і ў доўгім калідоры інстытута аховы раслін. У Прылуцкім парку праводзім свой фестываль "Прылуцкія крыніцы", дзе паміж дрэваў выстаўляюцца работы нашых гурткоўцаў, юных мастакоў і дэкаратараў.

Народную школу габелена "Міхаліна" ўзначальвае Марыя Старасціна. Яна навуковец, шмат гадоў працавала ў інстытуце аховы раслін, а зараз стварае выдатныя працы. Дзейнічаюць народная студыя выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, гурток батыку (кіраўнік Вольга Полях), саломпляценне і вышыўка, бісеропляценне.

Наш будынак — гэта была карэтная, тут некалі стаялі карэты графа Эмерыка фон Гутэн-Чапскага, выязныя коні, і яшчэ тут была воданапорная вежа, вельмі прыгожая, падобная на касмічны карабель, тут жыла прыслуга, аканом, была пральня. Увесь гэты комплекс называўся стайневы карэтны флігель. Так было 100 гадоў таму.

Асноўная мэта нашай працы — навучыць дзяцей адрозніваць прыгожае ад пачварнага, шанаваць сваё, роднае, каб захаваць генафонд. У нас займаецца 120 дзяцей, у садку, школе. Мы знаходзімся ў творчым пошуку, шукаем новыя магчымасці і стужаемся ва ўсе дзверы, каб палепшыць наш дабрабыт у культурнай сферы".

На гэтым кавалачку зямлі склалася свая ўласная традыцыя

Тэма выступлення кандыдата мастацтвазнаўства, намесніка начальніка аддзела традыцыйнай культуры БДУ культуры і мастацтваў Вольгі Лабачэўскай — "Традыцыі народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларусі і іх эстэтычны патэнцыял". Яна падкрэсліла, што народнае мастацтва мае фундаментальнае значэнне ў культуры. Менавіта яно

мае тую карані, на якіх вырастае культура нацыянальная. Якой бы разнастайнай ні была культура нацыянальная, карані яе ў культуры этнасу, таму народнае мастацтва ўвасабляе эстэтычныя ідэалы народа, адлюстроўвае той нацыянальны космас, які ўласцівы толькі беларусам.

Народнае мастацтва грунтуецца на традыцыях і пераемнасці, і гэта найбольшая каштоўнасць, таму што любы чалавек, якую б культуру ён ні культываваў і ні выхоўваў у сабе сам, менавіта народнае мастацтва дае яму адчуванне прыналежнасці да традыцый і да каранёў свайго народа, тых продкаў, якія стваралі гэту культуру.

У традыцыйнай культуры была і ёсць свая ўласная сістэма. Чалавек вырастаў у гэтай сістэме, яна для яго служыла арыенцірам, узорам, канонам, нормай. Сучасны ж чалавек, які пачынае жыць, гэтай нормы не бачыць. Рознастайная наша вопытная, рознастайная афарменне інтэр'ераў, нейкай адной сістэмы ў той прасторы, у якой жыве сучасны чалавек, — жылой, культурнай, гарадской — чалавек не мае. Таму вельмі важна моладзі даць арыенціры ў сістэме мастацтва. Традыцыйнае мастацтва, якое заглыблена ў

нацыянальную культуру, здольнае яму гэтыя арыенціры даць.

— Мне падаецца, — адзначыла Вольга Аляксандраўна, — што мы яшчэ не ў поўнай меры ў нашай рабоце акцэнтуюем увагу на тым, што ў нас ёсць сімвалы нацыянальнасці і ёсць праўды мясцовай культуры, якія мы павінны ведаць, падтрымліваць, адраджаць і прапагандаваць, таму што на гэтым кавалачку зямлі склалася свая ўласная традыцыя, і наша задача яе падтрымліваць.

Калі гаварыць пра беларускую нацыянальную традыцыю, то яна найбольш поўна праяўляецца ў тэкстылі, касцюме і тканінах. Стваральнікамі ж іх былі жанчыны, і ўвогуле беларуская культура мае жаночы характар, таму што дэкаратыўныя рэчы ствараліся жаночымі відамі рамёстваў — ткацтва, вышыўка, стварэнне касцюмаў, арнаментыцы. І яны захавалі той культурны архетып беларускай традыцыі, пра які мы можам гаварыць.

Веданне і разуменне традыцый вельмі важнае, нам трэба думаць пра тое, як выхаваць у маладых людзей жаданне мець свой нацыянальны касцюм. Ён можа быць усярэднены ці касцюм канкрэтнага месца, вёскі, раёна, адкуль паходзіць радня. Зараз такая гэндэцыя існуе, ёсць імкненне моладзі стварыць менавіта касцюм з аўтэнтычнымі арнаментамі і формамі, таму работнікам культуры ў гэтым кірунку трэба працаваць і займацца вывучэннем сваіх лакальных і рэгіянальных традыцый. Іншага шляху няма. Усе народы, усе нацыі праходзяць гэты шлях адраджэння традыцыйнага касцюма, калі касцюм пачынае функцыянаваць як сімвал у нашых сучасных умовах.

Любоў Раманенка, загадчык кафедры ІПКПК УА "БДУКМ" падчас выступлення на тэму "Эстэтыка традыцыйнай культуры і яе роля ў выхаванні навучэнцаў" адзначыла, што зараз адбываецца перанос усходняй моды, эстэтыкі аднаго народа на глебу другога, і моладзь такім чынам разрывае сувязь з прыродай і культурай таго месца, дзе мы жывём.

Падводзячы высновы гэтай сапраўды важнай дзеі, трэба зазначыць, што падчас семінара, мэтай якога была не толькі вучоба, але і абмен думкамі, вопытам, прагучалі толькі даклады і выступленні сталічных выкладчыкаў і навукоўцаў, не пачулася ні пярэчанняў, ні пытанняў, ні выступленняў спецыялістаў з тых жа лакальных тэрыторый, для якіх рыхтавалася гэтая імпрэза. Хочацца спадзявацца, што ў наступных акцыях такога кшталту будзе наладжана зваротная сувязь.

Галіна СУША

На здымку: маёнтак графа Чапскага; Ігар Гатальскі з удзельнікамі семінара.

Бессмысленный кончается наив, —
Я не хочу уже самоблужданий.

I. Катляроў

Калі я гартала кнігу Ізяслава Катлярова "Принял я крещение от клена" ("Мастацкая літаратура", 2009 г.), здзіўлялася вонкаваму выглядзе вершаў, таму, што яны падобныя адзін да аднаго: усе без назваў, прыкладна аднолькавага "памеру" — зазвычай па 16-20 радкоў, без разб'юкі на строфы, размяшчэнне твораў — па некалькі на старонку, а кніга немалая. Падумалася: так мог бы выглядаць раман у вершах, штосьці кшталту "Яўгенія Анегіна" ці "Віцязя ў тыгравай шкуры", дзе ёсць сюжэт, героі. Кніга ж вершаў такога кшталту, прызначна, навявае сум, думкі, што аднастайнасць не толькі знешняя, але і "ўнутраная". На жаль, гэтае адчуванне не надта і падманула.

*Господи, неужто быть поэтом —
значит, исписать за мигом миг?
Вот и снова думаю об этом,
наконец-то истину постиг.*

Мяркуючы па кнізе, далёка не ўсе імгненні вартыя таго, каб іх пераўтвараць у словы. Да прыкладу, вось такія, калі адбыліся наступныя "адкрыцці":

*Лишь подсознание поймет
и тайный смысл находит:
оттуда солнце не взойдет —
куда оно заходит...*

Альбо:

*Вдохом взял, а выдохом отдам —
до чего дыханье справедливо!
Вот опять — спасибо небесам
за такое утреннее диво.*

Такіх "дзівосаў" у свеце шмат: і Волга цячэ ў Каспійскае мора, і Мінск — сталіца Беларусі...

Найбольш у зборніку зменчана вершаў наступных тэматы: зіма, сакавік, думкі пра вечнае, свой доўг перад талентам, даволі часта згадваецца Бог, радзей — персанажы расійскай і біблейскай гісторыі, ёсць крыху вершаў на любоўныя тэмы, шмат самапасціжэння (самаблукання, як піша паэт). У кнізе ж — больш як 300 вершаў... Пісаць хочацца, ды нярэдка няма пра што. І ў выніку адбываюцца розныя "пракруткі" — словатворчасць ухаластую, калі вершы не маюць якіхсьці паэтычных адкрыццяў ці маюць зусім нязначныя. Альбо ў творы сэнсавыя радкі мяжуюцца з "вадзянымі", якія ўжываюцца дзеля рытму, дзеля запаўнення розных "пустот", дзеля даўжыні верша, словам, — дзеля формы твора. Ну хіба не словаблуддзе наступнае:

*Еще в тебе — готовность к бою,
к непредсказуемой борьбе...
Не может быть, чтоб так собою,
чтоб так собою — сам себе.
Как будто ты себе — ууда.
Но понимаешь без труда,
что коль идешь ты не оттуда,
то и придешь ты не туда.*

Гэта другая і трэцяя строфы верша, які пачынаецца і скончваецца так: "Ты сам себя еще не знаешь, // хотя и в старости живешь. // Себя собою удивляешь // и удивленно узнаешь", — першая страфа; "Что, может, суть не в этом даже,

За мігам міг — радок за радком...

Суб'ектыўныя развагі над кнігай паэта

*// а в том, что,
истине грубя, //
ты с каждым днем
все дальше, даль-
ше, // все дальше,
дальше от себя,
— апошня. Што
і навошта напісана
ў гэтых строфах
— ясна: спасцігні
сябе самога. Але,
заўважае паэт, на жаль, не толькі не ўдаецца сябе спасцігнуць, быць самім сабой, але чым больш жывеш, тым далей ад сябе. Але навошта было намешваць столькі мудрагелістасцяў усярэдзіне? Хіба яны дадаюць штосьці істотнае?*

Вось так напісаны многія вершы Ізяслава Катлярова: ясны пачатак і канец (альбо толькі канец) і, нярэдка, мутная сярэдзіна. Замутненні па Катлярову маюць наступныя віды:

1. "Пойди туда — не знаю куда":

*Случайных нету мук, —
и вот она, расплата,
за то, что вдруг — не вдруг,
но — сам себе когда-то...*

Альбо:

*Чего же я тогда
с надеждою на чудо
еще живу туда,
как будто бы оттуда?*

Няўжо паэту падаецца, што нармальна сказана?

2. Заданні для Васілісы Прамудрай:

*Позабудь о том, чему ты рада,
и любви, как будто не любя.*

*Милая, учись меня слышать
с эхом от меня — увь, не частым.*

3. Дзіўныя сінтаксічныя канструкцыі:

*И понимаю вдруг виною,
что я уже как будто мним...*

*Не плачь, а подумай слезами,
за что мы друг друга корим.*

*"Остановись, остановись!" —
вдруг слухом память попросила...*

*Каждый, кто слышит, поймет
рощицей, лугом, поляной...*

*Оттого-то и воеет сюда
пониманьем собака.
(выделена мною. — Н. К.)*

4. Рознае:

*Я так не гумал никогда всерьез
на этом оботчизненном просторе.*

*Голос мой исчез туда, где даль,
иль туда, где высь вдруг стала далью.*

*Не истину, а истиной любя,
пойму, хоть нету в этом пониманья:
во всем уничтожение себя,
но осознанье —
смерть для осознанья.*

*К ногам река, ласкаясь,
подступала,
еще чертила дальние круги,
как будто бы не камушек вбирала,
а сколько —
и подумать не могли.*

*И только ветер с трех сторон,
стекающий на крышу.*

*Умирают от любви к Отчизне —
вот вам и совет мой, и ответ.*

То сердце иль дятел стучит?

Вдруг я оглянулся иль кто-то позвал?

Там, где сумраком всё же светало

*А в памяти то плещется река
за омутом глубоким поворотом.*

*Стою в безмолвной тишине
уже для самопокаянья —*

Што такое "самопокаянье" і чым яно адрозніваецца ад "покаяння"?

*В незнание я даже знание прячу.
Ха-ха-х-ха! — нет-нет, не по уму.
Ха-ха-ха-ха! —
смеюсь я или плачу?*

И сам еще, наверно, не пойму.

Калі ўявіць, што ёсць паэтычныя грахі, то Ізяслаў Катляроў упаў у грэх марнаслоўя. Нават вершы, дзе няма яўных агрэхаў, ляпаў, нярэдка ўяўляюць сабой "жуйку", якая не мае смаку:

*Еще ищут в прощени прощенья,
хоть сам себе я это запрещал...
Обманчивость такого ощущенья,
теперь признаюся, что препоощуал.
Я так умею жить полузабвеньем,
но вот, но вот опять не повезло:
предощущенье стало ощущеньем —
и что страшило, то произошло.
Теперь не я, а кто-то подытожит,
и, как бы ни хотел, не отрешусь.
Теперь полузабвеньем не поможет,*

*а полного забвения — страшусь.
И все-таки, и все-таки решаюсь, —
за будущим из прошлого слежу.
Игу — и с каждым шагом
приближаюсь,
иду — и с каждым шагом ухожу...*

Такіх прыкладаў у кніжцы нямала. У іх тонуць яркія вершы, радкі, вобразы, думкі. Не ведаю, ці шмат знойдзецца ахвотных пераадоўваць гэтка самаблуканні дзеля жывога радка. Цікавая і прырода гэтай з'явы: куды і навошта Ізяслаў Катляроў пагнаў радок?

Паэт хоча сказаць — пока не упокой, — // чтоб даже вечности запомнилось // оборотительной строкой", але, як піша ён у вершы, першая страфа якога цытуецца ў пачатку рэцэнзіі, гэта не так проста:

*Глупое, наивное желанье
обрести бесправные права,
чтобы — не себе ли в назиданье —
все мгновенья превратить в слова.
Но дыханье тоже задохнется,
коль поймешь, как, выйдя из воды,
радуга внезапно отряхнется
от словесной этой ерунды.
Отзовись той радуге звучаньем,
докажи призвание свое —
и попробуй радужным сияньем
выказать, нет, вымолвить ее.*

Мо і сапраўды варта занатоўваць не ўсе імгненні (ці хоць не ўсе друкаваць), а толькі вясёлкавыя — яркія, надзвычайныя, — якія здараюцца не кожны міг і нават не кожны дзень, такіх, як вось, напрыклад:

*Дорога есть, а нет пути.
Весна — и вот в запрете...
Здесь ни проехать ни пройти, —
здесь все буксует в свете.*

Альбо з верша, прысвечанага памяці І. Аненскага:

*У Царкосельского вокзала,
где смерть поэта поджидала,
он только шубу распахнул,
и вместо выдоха — вдохнул.
В груди столкнулись
вдох и выдох.*

*Он поискал глазами выход,
но кто-то подтолкнул на вход.
Там и тогда спешил народ.
Упал он под ноги спешащим,
о нем испуганно кричащим.
Успел подумать: "Так лежишь —
и перешагивает жизнь..."*

Неяк зайшоў у пакой знаёмы аўтар, узяў кнігу вершаў аднаго сучаснага расійскага паэта, у якой было старонак дзвесце пяцьдзесят, а творы размешчаны таксама па некалькі на старонку, і сказаў: "Не люблю такія кнігі. Паэзіі павінна быць маля". На жаль, многа яе і не бывае.

Наталля КАПА

Горыч гістарычнай праўды

Дзень 3 ліпеня 2009 года зноў вярнуў нас у той страшны час вайны, звязаны з гібеллю мільёнаў нашых суайчыннікаў. Боль за ўсё, што з намі адбылося, і адначасова радасць, што народ выстаў, перамог, пранізвае нашы сэрцы. І зараз, калі, здавалася б, памяць сцірае вастрыню тых падзей, людзі не павінны забываць іх. Гэта наша гісторыя, няхай сабе і напоўненая крывёй і пакутамі чалавечымі.

Захаваць памяць пра тыя падзеі, адчуць усё, што адбылося з нашым народам, дапамагаюць пудоўныя кнігі, якія ствараюцца беларускімі пісьменнікамі. Якраз 3 ліпеня 2009 года я дачытала раман-эпапею "Цвіла, цвіла чаромха". Гэта — кніга вядомага беларускага празаіка і паэта, доктара гістарычных навук, прафесара, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалая Ільінскага.

Гісторык па прафесіі і сведка многіх падзей, Мікалай Іванавіч змог стварыць рэальную карціну таго, што адбылося з нашай краінай і народам пасля рэвалюцыі, у перадаванні, ваенны і пасляваенны час. Пры гэтым аўтар не стаў даваць глабальную ацэнку гісторыі нашай краіны. Ён на прыкладзе сваёй маленькай радзімы — сяла Стралецка (у рамане — Нагорнае), што схавалася ў бяскрыпных стэпах Расіі — паказаў, як жылі ў тыя гады звычайныя вясцоўцы, у тым ліку і моладзь, выхаваная сацыялістычнай сістэмай.

У цэнтры рамана — сям'я Афанасія Фаміча Званцова і яго сьнягоў — Івана, Аляксандра і Віктара. Сям'я звычайная, сялянская, якіх у краіне

безліч. Лёсы людскія адметныя, розныя, але падпарадкаваныя адзінаму ладу, адзіным прынцыпам, а па сутнасці — дыктатуры УКП(б). Аўтар не толькі падрабязна апісвае жылцёвы шлях кожнага са Званцовых, але і расказвае пра многіх іншых вясцоўцаў.

Далёка не ўсе ў вёсцы прынялі рэвалюцыю з яе ідэямі ўраўнілаўкі, а пасля і з палітыкай, накіраванай супраць тых, хто ўмеў працаваць і нажываць які-кольвечы дабрабыт. Далёка не ўсе спыталіся ў калгасы. Калгас пад гучнай назвай "Па шляху бальшавікоў" аказаўся не зусім "па шляху" мужыкам. Гаспадарам невыносна крыўдна было бачыць, як іх нажытым працай і потам дабром карысталіся іншыя, што, апрача вошай у кішэні і цыркуна ў запечку, нічога не мелі праз гультайства ці піянства.

Пакутным бодем прайшло раскулачванне, пад якое трапілі шматлікія сярэднікі. Гэта ганебная старонка нашай гісторыі, як і сталінскія рэпрэсіі. Захар Цішкоў, адзін з персанажаў рамана, трапіў у турму за выпадкова сказанае слова.

Бесчалавечнай машынай рэпрэсіі кіравалі прылічкі сталінскай палітыкі, якая ўсходы бачыла ворагаў Савецкай улады, а прыхільнікамі яе рабіліся тышы накіптал Панцеляймона Жыгалькіна, што з канакрадаў трапіў у савецкія работнікі, бо лічыў, што "пралетарый дурнем быць не можа, дурнем можа быць толькі буржуй".

Але моладзь, народжаная і выгадаваная ўжо пры Савецкай уладзе, сумленна верыла ёй, любіла сваю Савецкую Радзіму. Патрыятызм стаў рухаючай сілай у барацьбе з ворагам, які нечакана напаў на нашу краіну.

Шмат кніг прысвечана рэвалюцыі, станаўленню Савецкай улады, вайне і пасляваеннай пары ў нашай краіне. Але чым больш спльывае часу, тым больш відавочнай робіцца жорстка праўда — без прыхарошвання і ўтойвання, як гэта бывала ў не такі і далёкі ад сённяшняга час, калі было прынята пісаць толькі пра подзвігі, перамогі і дасягненні. Толькі цяпер, калі ўсвядомлена горыч гістарычнай праўды, можна цвяроза ацаніць аддаленыя падзеі, і гэта выдатна зрабіў М. Ільінскі.

На першы погляд здаецца, што аўтар прысвяціў кнігу рускаму народу. Аднак сярод яго герояў не толькі рускія, але і ўкраінцы Падоранка, Перапяцька, беларусы Карчміт, Пятух, які скончыў Другую сусветную вайну на Далёкім

Усходзе і ганарыўся тым, што разграміў японцаў і дапамог Расіі вярнуць Порт-Артур, яўрэй Шавалье, узбек Назар Азізаў і яго сястра Зухра, людзі іншых нацый і народнасцей СССР. Незалежна ад нацыянальнасці людзі змагаліся і перамагалі, з гонарам неслі званне Чалавека.

У рамане шмат шчылімых старонак, у якіх лірычнае пераплецена з трагічным. Гэта і лёс Еўдакі Лыкавай, якая палічыла за лепшае згарэць ва ўласным доме, але не стаць забавай для фашыстаў, і каханне Кацярыны Грыханавай, дзяўчыны з сям'і аднаасобнікаў, гнаных у гады сталінскіх рэпрэсіў, да галоўнага героя рамана Віктара Званцова. Сам Віктар, які ўдзельнічаў у шматлікіх баях, у тым ліку і на Курскай дзусе, у выніку збегу абставін усё жыццё насіў кляймо ледзь не здрадніка, і толькі ў дзень пахавання нарэшце было сказана, што ён сапраўдны патрыёт, і ўсе несправядлівыя падазрэнні развяліся над крывякам на яго магіле. Гаротны лёс мужа прымусіў вернуць яго памяці Кацярыну прыняць схіму ў адным з манастыроў. На пачатку другога тысячагоддзя старалая манахіня выправілася на Святую зямлю, каб ля Труны Гасподняй памаліцца — і ці не за нас, грэшных, за ўсіх памерлых, жывых і ненароджаных?

Кніга чытаецца лёгка. У ёй няма награвашчвання гістарычных фактаў. Але пісьменнік валодае ім, бо стварае праўдзівую, нават у дробязях, карціну.

Эла САРКІСАВА,
прафесар Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь, заслужаны юрыст Рэспублікі Беларусь

Раней усе артыкулы, прысвечаныя разгляду твораў, адрасаваных дзецям, пачыналі з выслоўя, цяпер ужо трывіяльнага: "Для дзяцей трэба пісаць гэтак, як і для дарослых, толькі намнога лепей". Здарэецца, што творы, якія сталіся дзіцячымі, пісьменнікі не заўсёды адрасуюць менавіта дзецям. Бывае, што першапачаткова яны прызначаліся да-

рослай аўдыторыі, а толькі потым трапілі ў разрад дзіцячай літаратуры. Так адбылося, напрыклад, з вядомым "Рабінсонам Круза". Або ўспомнім прыжыццёвае абурэнне Ганса Хрысціяна Андэрсена тым, што яго казкі адрасуюць дзецям, хаця прызначаліся яны дарослым. І вельмі добра, калі твор адрасаваны адначасова і вялікім, і маленькім.

Гэта кніжка для маленькіх і вялікіх

У такім ракурсе неабходна разглядаць і шэраг апошніх прыкметных з'яў, напрыклад, песні-прытчы, дзе па-новаму, па-майстэрску спалучаны дасягненні вербальнай і музычнай культуры. Апошнія ўласціва "Цацачнай краме" Л. Дранько-Майсюка (музыка Зм. Вайцішокевіча, выданне 2008), якая сталася незвычайнай і цікавай з'явай усёй беларускай песеннай традыцыі, бо падобнага ў нацыянальнай культуры яшчэ не было. Канечне, лічць паэта цалкам першапраходцам мы не будзем, бо выгокі падобнага дзейства можна ўбачыць у батлейцы, у скамарошніцтве, у традыцыйных фэстах-кірмашах са славытым выпускніком смаргонскай акадэміі — вучоным мядзведзем, што працуе за цэлы цырк... Вядомы паэт, аўтар цікавых і адметных слоў да шматлікіх песняў, Л. Дранько-Майсюк згадаў сваё маленства, свой далёкі Давыд-Гарадок, сваю няўрымслівую Гарынь і здзейсніў падарожжа ў часе, вярнуў хвалі ракі дзіяцінства назад. Ужо параўнальна сталы чалавек згадаў цікавую гісторыю пра пёўня, які вылецеў са спадарожнай машыны на разбураным разводдзе мостце і цудам застаўся жывы. З таго часу гэтая незвычайная птушка, якую згадваў яшчэ ў Евангелі, бо кожнае раніцы аддзяляе таямніцу ночы ад таямніцы дня — стала талісманам паэта. Сённяшні Л. Дрань-

ко-Майсюк — сапраўдны, вопытны Настаўнік, які ў сілу свайго таленту захаваў непасрэднасць дзіцячага ўспрымання і разам з тым ведае, што патрэбна дзецям — займальны, вясёлы, павучальны ўрок жыцця, са смяшынкай і жартам. Менавіта таму ва "Уступнай песенцы Гаспадара" паэт спрабуе даць ключ для спазнання адметнага цыкла, які, як падкрэсліваецца, перш за ўсё ўяўляецца забавкай:

*Цацкі ж не абы-якія;
Не гліняныя — пустыя;
Не граўляныя — глухія...
Цацкі ўсе як ёсць —
жывыя!*

У гэтым аўтар прытрымліваецца выразна нацыянальных традыцый, бо адмаўляе ўсіх замежных пачвар, што шкодзяць людзям.

Яны, цацкі, у першую чаргу закліканы ўздзейнічаць эмацыянальна, абудзіць адпаведныя высакародныя чалавечыя пачуцці. Цацка — забава, льялка, сімвал, разлічаная ў першую чаргу на знешняе ўздзеянне. Гэта выдатна разумее майстар слова, таму цыкл песняў дасягае сваёй мэты — слухач адразу трапляе ў сусвет чароўных гукаў, дзе дамінуе забаўляльна-ўсхваляваны маналог галаднага Ваўка, які, аказваецца, і зусім не шкодны, і не багдыт, нават не дробны хуліган, а проста галаднае Божае стварэнне, якое просіць прыслаць ежы. Воўк даволі сучасны — ён ведае, што існуе гу-

манітарная дапамога, таму ежу можна слаць з-за мора. Поруч з галадным, крыху наіўным, але зусім не дурным Ваўком жывуць разумная Варона, бязлічывы Барсук, памяркоўны Мядзведзь. Пра дзіяцінства апошняга паэт апавядае ў песенцы "Два мядзведзікі" (гэты ўлюбёнец дзятвы палез спаць на сасну, у той час як яго разумнейшы брацік спаў у пасцелі і бачыў у сне салодкую маліну). Згадае дапытлівы маленькі слухач і праўдніка Каня, і задаваку Пёўня, і злога Сабакі, і незалежнага Зубра. У новым выданні з'явіліся новыя адметныя вобразы хітрай Савы, дзікай і свойскай Качак, крыўдлівага Вожыка, смярдзючага Тхара, якія значна ўзбагацілі жанрава-выяўленчую палітру музычнай дзейнасці слыннага паэта-песенніка. Па сутнасці, дзіця трапляе ў карагод гэтых добра вядомых па казках герояў, а таму такіх пазнавальных, блізкіх, родных. Падчас у іх характарах высвечваюцца новыя грані. Звяры не вінаваты, што трапляюць у "чалавечы" ўмовы. Казёл скача на стол, бо яго не пускаюць за стол; Мядзведзь гадоў прадацця ў лобы цырк на лыжку мёду. Маленькі слухач з задавальненнем паслухае казачку, у якой дакладнае слова з умела падабранай музыкой мае выразныя дыдактычныя ўстаноўкі: "І пра ўчынак мудрай Кошкі / Хай падумаюць хоць

трошкі..." А ў цэлым цыкл значна ўзбагачае дзіцячую песенную лірыку.

Разам з тым у той жа "Уступнай песенцы Гаспадара" ёсць намёк, што забаву цацкі даюць і дарослым, якім варта купіць іх не толькі для дзяцей, але і для саміх сябе. У кожнага з цацачных герояў вылучана адна, дамінуючая рыса характару, што дазваляе творы аднесці да алегарычна-ўмоўнага жанру, у першую чаргу — да байкі і прытчы. Калі байка, адзін з самых старажытных жанраў дыдактычнай літаратуры, ужо саступае свае пазіцыі, то форма прытчы, прыявасці, перажывае свой рэнесанс. Перспектыўныя цяпер не развітыя формы, а рэдуцыраваныя. Яны нагадваюць прытчы Ісуса Хрыста і Саламона, што ўяўляюць сабой філасофскія павучальныя-папярэджанні малодшаму чалавеку, які ўступае ў жыццё, з мэтай дапамагчы пазбегнуць спакусаў, загартаваць характар і жыць у адпаведнасці з Боскім і чалавечым прадвызначэннямі.

*Людзі, людзі гарачы,
І малыя, і старыя,
Вы нібы як цацкі тыя
Завадныя і жывыя.*

І ўжо зусім не дзіцячы асацыяцый ўзнікаюць у свядомасці, а цацачная крама вырастае да межаў дарослага жыцця, у якім кожны робіць свой выбар.

Вобразна-выяўленчая палітра песеннай лірыкі Л. Дранько-Майсюка выразна спецыфічная, што

абумоўлена адметнасцю тэматыкі твораў. У першую чаргу гэта тычыцца лексікі. Як чалавек, што надзвычай тонка адчувае музыку, Л. Дранько-Майсюк выключна ўвагу надае гукавому афармленню кожнага радка і слова. Найбольш яскравыя ўзоры — гукапераймаючы "гаворкі" Ваўка, у прыпеве якога чуваць адно завыванне ("Я ня шкодны Воўк, Я галодны воўк... У-у-у"); Вароны, маналог якой прасякнута варыяцыямі яе ўлюбёнага гукі "р" (*гандляр, махляр, спагар*). Такое выключна ўважлівае стаўленне не толькі да зместу, але і да гучання твораў у значнай ступені і тлумачыць цікавасць кампазітараў да песенных тэкстаў Л. Дранько-Майсюка.

Цацачная крама — гэта не толькі замілаванне гучам, гэта той сэнс, з якога і пачынаецца дарога мялечных птушак і жывёл. Менавіта таму гэта ўрок амбівалентны, расцягнуты ў часе і прасторы. Аўтар сцвярджае, што пачаў гэтую кнігу ў БССР, а завяршыў у Рэспубліцы Беларусь — пад бой курантаў на адноўленай ратушы.

У свой час Адам Міцкевіч распавёў пра дзяржаву звыроў, што месціцца ў беларускіх нетрах і балотах, куды трапіць могуць толькі вядзьмы і паэты. Менавіта там звяры жывуць па сваіх законах, і страшная кара для тых, хто адступіўся, — выпганне ў свет людзей. Жыхары цацачнага царства Л. Дранько-Майсюка такімі праблемамі не абцяжараны: захоўваючы знешні выгляд і абрысы канкрэтных жывёл, птушак, яны жывуць паводле логікі і характару чалавека. Аднак дзяржава іх адметная, прыгожая, паэтычная, як усё, што выходзіць з-пад пера паэта, таму і дзіця, і дарослы захоча жыць у цацачнай краіне, дзе ўсё так прыгожа і павучальна. А слухае гэтыя песні з задавальненнем шырокае аўдыторыя, і не толькі слухае, але і падпявае, што я бачыла на ўласныя вочы.

Ірына БАРОЎСКАЯ,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай мовы ГДУ імя Ф. Скарыны (Гомель)

Кніжная паліца

У РВУ "Літаратура і Мастацтва" выйшла кніга вядомага пісьменніка, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя І. Мележа **Андрэя ФЕДАРЭНкі "Афганская іштатка"**. Кніга прызначана для падлеткаў і старшакласнікаў. Яе складаюць ужо вядомыя творы: аднайменная апавесць, апавяданні "Цутцванг", "Дарожнае знаёмства" і шэсць кароткіх лірычных навел.

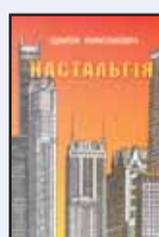
Выдавецтва "Беларусь" выпусціла ў свет чарговую кнігу **Якава ЛЕНСУ "Дом во времени и пространстве"**. Кніжка прысвечана такому важнаму аб'екту жыцця чалавека як жыллё. Падаецца гісторыя чалавечага дома ад самых даўніх часоў да сённяшніх дзён. Апісваецца жытло многіх вядомых гістарычных асоб і дзялячых культуры. Даюцца характарыстыкі і асаблівасці жыцця некаторых народаў свету розных кантынентаў.

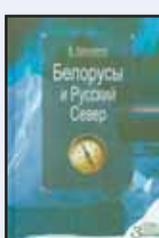
У выдавецтве "Смэлаг" у серыі "Выдатныя постаці Беларусі" выйшла кніга **Выбранае** вядомага літаратуразнаўцы, крытыка і філосафа **Уладзіміра КОНАНА**. Гэты важкі зборнік аналітычных і палемічных артыкулаў і крытычных нарысаў прэзентуе шырокі дыяпазон навуковых інтарэсаў пісьменніка і вучонага за 45 гадоў яго навуковай і творчай дзейнасці.

У РВУ "Літаратура і Мастацтва" выйшла ў свет папулярная кніжка мастацкіх твораў вядомай паэтэсы **Ніны МАЦІШ "У прыгаршчах ветру"**. У выданні — вершы, паэма "Бабіна лета ў Беларусі", пераклады з украінскай (Ліна Кастэнка), польскай (Віслава Шымборская) і французскай (Плеяда паэтаў Францыі) ды эсэ, прысвечаныя аўтарам перакладзеных твораў. Прадмову для кнігі напісаў Генадзь Праневіч. Рэдактар Леанід Галубовіч.

У выдавецтве "Кнігазбор" выйшла кніжка **Цімоха ЛІЖКУМОВІЧА "Настальгія"**. У выданні аўтар распавядае "пра перажыванні і пачуцці людзей, якія па волі лёсу пакінулі Бацькаўшчыну і якім маркотна на чужыне без Беларусі, па якой яны сумуюць, як па роднай маці". Малюнк А. Майсеевіч. Прадмова Адама Мальдзіса.

У выдавецтве "Беларусь" выйшла ў свет кніга **В. ЯРМОЛЕНКІ "Беларусы і Русскі Север"**. Гэта навукова-папулярнае выданне прысвечанае руска-беларускім стасункам пры асваенні Рускага Запаляр'я і Арктычнага басейна. Падрыхтавана па літаратурных крыніцах і архіўных матэрыялах. Можна быць скарыстаным у вучэбным працэсе для пазакласнага чытання па гісторыі і геаграфіі.

Там, дзе таямніцы

Няма нічога дзіўнага ў тым, што і чалавеку даросламу часта прыемна пагартаць дзіцячую кніжку, а заадно памяццю вярнуцца ў сваё далёкае маленства, у свет штодзённых першаадкрываў, фарбаў і гукаў, пясчаных гарадоў і цацачных домікаў. Гэта прыемнае адчуванне, магчыма, цяжка перадаць словамі. Ды і яно, вядана, у кожнага сваё. Дадамо, што і сама кніга павінна быць вартай добрай чытацкай увагі. Чытаючы новую кнігу "Таямнічая планета", я спыняўся на тым, што было, як кажуць, сэрцу міла. І спыняцца даводзілася даволі часта.

Адразу заўважу, што аўтар добра ведае заікаўленую душу свайго чытача, умее "прыгварыцца", пераўвасобіцца пад яго ўзрост, трапіць у тую пльнь даверу, дзе ўжо можна гаварыць лёгка і проста, бо тут цябе зразумеюць. Вось дзякуючы такой аўтарскай самапранікнёнасці, і кніга ўся чытаецца лёгка і займальна. У. Мазго пазбягае нейкіх ускладнёных, выпшукарыстых вобразаў, недаказванняў, што часта дазваляюць сабе паэты, якія паралельна "працуюць" і на дарослага, і на дзіцячага чытача. Сакрэт аўтарскай прыцягальнасці менавіта ў прастасці думкі, мілагучнасці радка і слова. Я падзяляю меркаванне аўтара прадмовы Алеся Карлюкевіча: гартаючы старонкі кнігі быццам "разам з паэтам выпраўляешся ў доўгае і ціка-

вае падарожжа. А Уладзімір Мазго — той сур'ёзны і разам з тым вясёлы, прыязны да цябе, чытача-вучня, настаўнік".

Гэта адчуваецца з самых першых старонак. У. Мазго адразу ж падводзіць маленькага чытача да высновы, што ўсё таямнічае на зямлі крыецца менавіта ў звычайным. "Родны край — у свеце лепшы", кажа нам паэт і вядзе чытача "ад Нёмана да Сожа", праз "Нарач і Белавежу". Усе геаграфічныя адрасы канкрэтных, і кожны вабіць сваёй непаўторнасцю, сваімі дзівосамі. Мы апынемся і на Свіцязі, і на Браслаўскіх азёрах, павываем у Вязынцы, калысцы славуэта паэта, трапім і на рочку Зальвянку, родную раку аўтара. Палюбемся ракой і даведаем, што цячэ яна і спынаецца да свайго "бацькі", да Нёмана. А вось згадваючы раку Бярэзіну, паэт паміж іншым згадае і легенду, згода якой дзесьці ў гэтых мясцінах Напалеон схаваў свой скарб. Аднак не гэта хвалюе маленькіх герояў, яны знаходзяць **свой** сапраўдны скарб:

Прапануе сваім чытачам У. Мазго і "вясёлыя ўрокі" роднай геаграфіі. Сапраўды, вясела паміж сабой пераклікаюцца імёны людзей і населеных пунктаў.

*Вельмі любіць,
Уявіце,
Лігу Ліга,
Віцебск Віця.*

*Слава — Слаўгарад,
А Люба
Для сябе адкрыла
Любань.*

А крыху далей геаграфічныя назвы перагукваюцца з назовамі жывёл. Часам нават ставяцца пытанні: "Ці ёсць у Слоніме сланы?" А кобра, // Людзі добрыя, // Ці бачылі // У Кобрыве? ... Такая слоўная гульня падабаецца малому чытачу. Адно хіба Шчучын не састыкаваўся з беларускім "шчупаком". Дасціпным мне здаецца і жарг-урок па літаратуры, які тычыцца сьлінных імёнаў Янкі Маўра і Ніла Гілевіча. Ёсць у кнізе і своеасаблівы ўрок фізкультуры.

Урок ёсць урок, і ён павінен нечому вучыць. Ставячы перад сабой задачу даць чытачу як мага больш пазнавальнага, аўтар карыстаецца самымі рознымі прыёмамі, звяртаючыся да скорагаворака, самага рознага кшталту загадак. Галоўнае, што ва ўсіх гэтых росшуках паэт аднолькава добра пачуваецца і ў ролі настаўніка, і ў ролі збора дзяцей, пазбягаючы занудлівай дыдактыкі. Школьнік-пачатковец можа і не ведаць, што такое, скажам, метаграма. Гэта ўлічвае аўтар, таму да раздзела метаграм ёсць, як мне здаецца, вельмі ўдалая падводка-тлумачэнне:

*Што такое метаграма?
Паўкай адкаж таксама.
Літару змяніўшы ў слове,
Ты другое слова зловіш.*

І адразу ж, у першым чатырох-радкоўі мы знаёмімся ажно з двума важнымі гарадамі Беларусі: *Сталіца роднай Беларусі, Але адрозна назавуся Палескім горадам табе, Калі замейш М на П.*

Чытаючы кнігу "Таямнічая планета", заўважаеш імкненне аўтара нейкім чынам адзіці ад традыцыйнага, як мага больш асучасніць ці тэматычна ці з дапамогай новых слоў сам паэтычны змест. Тут ужо нават назвы твораў самі за сябе гавораць: "Непісьменны турнікет", "Света з Інтэрнета", "Камп'ютэрны вірус".

А самае прыемнае, што паэт ніколі не абыходзіць сваёй увагай дзівосны свет роднай прыроды, ён не толькі замілаваны ёю, але і ўсе ягонныя вобразы нібыта апраменены святлом яе спрадвечнага характа. З добрым настроем чытаюцца і вершаваныя казкі, уключаныя ў кнігу. Вельмі мілагучны іх інтанацыйны лад, рытміка. Праўда, бывае часам і збянтэжыць нейкая каадынак кшталту: "Вочы выкаці і здох..." Хай сабе і пра ваўка, але нясмачна. Што ж, і ў добрай кнізе не абдысці без заўваг. Не ўключаў бы я, скажам, некаторых вершаў-прысвячэнняў, якія крыху выбіваюцца з агульнай кампазіцыі зборніка.

Хачелася б адзначыць і ўдмліваю працу мастака Валянціна Макаранкі. Кніга Уладзіміра Мазго "Таямнічая планета" — гэта сапраўды добры творчы падарунак РВУ "Літаратура і Мастацтва" нашым дзеткам-чытачам, ды і іх бацькам таксама.

Казімір КАМЕЙША

**Уладзімір
МАЗГО**

**ХВАЛЮЕ
СЭРЦЫ НАВІЗНА...**

Пасля зімовых халадоў
Вясновыя праталіны
Вяртаюць нас
Углыб гадоў
Мінулых і аддаленых.

Імкнучца згадкамі сагрэць —
Гарачымі спакусамі.
І нам не хочацца старэць,
Калі сябруем з музамі.

Калі яшчэ ў душы гучаць
Напхнёна
Вершы з песнямі,
Мы марым нешта распачаць
Нанова
Днямі веснімі.

Хвалюе сэрцы навізна
Багатая,
Крылатая...
Пяцідзiesiąтая вясна.
Шкада,
Што не дваццатая.

БУДЗЕ ВЯСНА

(Каля карціны
Галіны Хінкі-Янушкевіч)

Вісіць карціна
На сцяне.
І ад яе так светла мне,
Нібыта ў марах,
Мроях,
Снах,
Дзе пачынаецца
Вясна.

Сагрэла сонца
Акварэль —
І лёд падталы
На дварэ

Слязінкі радасці
Спазнаў
Ад гумкі,
Што ідзе вясна.

Карціны рама,
Як акно
У прамінулае гаўно.
Танчэ лёсу лінія.
Душа ў вясну
Рас-чы-не-на!..

**СЛЯПЫ
ДОЖДЖ**

Мільгаюць
Дрэвы і слупы —
Народ ляціць
На гачы.
Насустрач
Дождж ідзе сляпы:
Куды —
Зусім не бачыць.

Як след
Гароды не паліў,
Засмяглыя
Ад спёкі,
А ўсе дарогі
Запыліў,
Калі пайшоў
У скокі.

Пабег

За сонейкам наўпрост —
І грывнуўся
На зёлкі,
Бо не заўважыў
Новы мост
Шматколернай вясёлкі.

ЗЭЛЬВА

Любімая зямля спакон вякоў,
Ты для мяне
Найлепшая на свеце.
Напхняючы сяброў і сваякоў,
Тут зоры над Зальвянкай
Ярка свецяць.

Табе клянучца сейбіт і паэт:
Няма мілей нідзе
Кутка другога.
Дарога,
Што адкрыла цэлы свет,
Вяртаецца
Да роднага парога.

Дзе віравалі ўчора кірмашы,
Спявае сёння
Зэльвенскае мора.
Расці, квітней і мары калышы
Мой родны
І любімы сэрцу гораг.

**ВІРТУАЛЬНЫЯ
ЛЮДЗІ**

Новы гзень,
Новы час
Таямніцу абудзяць,
Што жывуць
Паміж нас
Віртуальныя людзі.

Радасць хлыне ракой,
Калі сесці ў зацішку
І адчуць
Паг рукоў
Ад камп'ютэра мышку.

Увайсці ў Інтэрнет —
І забыць
Шлях вяртальны,
Калі трапілі ў свет,
Ці ў сусвет,
Віртуальны.

Што ім
Голас бяды?
Што ім
Боль незагойны?..
Іх цікаваць заўжды
Толькі зорныя войны.

Пошук новых сяброў,
Як яны,
Віртуальных:
Незямных ваяроў
І герояў астральных.

Нас хвалюе часцей:
У далейшым
Ці будуць
Мець рэальных гзяцей
Віртуальныя людзі?..

ПЛАНЕТА

Адвечны рух:
За кругам
Круг.
Бо толькі ў руху
Разгонім скруху.

**Святлана
ЯВАР**

Штодня на мой балкон ляціць
У бэжавым прыгожы голуб.
Ён проста ў вочы паглядзіць —
І я кармлю яго міжволі.

І горка не бывае мне,
Калі, пад'еўшы, адглятае.
Нібыта я ў чароўным сне,
Дзе сябар мой мяне чакае...

**ЧЫТАЮЧЫ
«ФАЎСТА» ГЁТЭ**

Я Грэтхен тваёю, напэўна, была...
Куды мне падзеца?

Згусцілася імгла...
Згуляў са мной лёс у чужую гульню,
І чорта, як Грэтхен, я прэч адганю.

Без розніцы мне, ці кахаў Фаўст, ці не.
Ён чорная сіла, я ўведала ў сне —
І больш не хачу мройных згадак і слоў,
І, быццам бы Грэтхен,
пайду да ксяндзоў!

Адзінокім вольным птахам
Я хацела б паляцець
У краіну, дзе без страху
Я магла б на ўсё глядзець.

І лунала б у прасторы
Між аблокаў кожны гзень,
І з нябёсаў я на горы
Адкідала б крылаў цень...

Ды я толькі ў снах лятаю
Над зямлёю і табой
І кахаю, як святая,
Адной грэшнаю душой.

Ён мне, як бацька, быў,
Бо коўдру падаткнуў
І з любасцю сказаў: «Дабранач».

Прысмакамі мяне ён накармаў,
Сваім каханнем шчогра надзяліў,
Назваў ягонаю мілаю Святланай.

Ды ў марах гэта адбылося,
Але наяве — не збылося.

Як я люблю глядзець на дождж,
І слухаць музыку грывотаў,
І вызваляцца ад згрызотаў,
І жыць спакойна, без турботаў, —

Ды перашкодзіла самота,
Што зацягнула, як балота!

Я Табе спавядалася, Ойча,
Каб прыходзіў Ты ўжо неаднойчы.
Ты прыходзіў і двойчы, і тройчы,
Бо малілася я Табе, Ойча.

І ў пустэльні людской я з Табою —
Не адна ўжо. Ужо не адна.
І цяпер я з бядою любою
Пераможцаю спраўлюся...
Выплыву з гна.

ВАН ГОГ

Над полем зялёным
Кружылі вароны.
І потам салёным
Сцякала карона

Таго караля, які ўмеў маляваць.
А іншыя толькі магі... баяваць.
Канец быў трагічны,
Зусім нелагічны.

Дзяўбаюць душу мне вароны балюча,
Ад іх я ратуюся ў лесе грывучым.
Не мучце і больш не катуіце мяне.
Хачу паўтарыць лёс Ван Гога я? Не.

У светлай святыні
Знайшла паратунак.
Там Бог нам учыніць
Святые пачастунак.

Вясёлкавым раннем
Малітву пачую,
Бялюткае ўбранне
Душы падрыхтую...

**Віктар
ПАПОК**

ПАДАРОЖНІК

Пабываў на востраве каханья,
Райская там ціш і дабрадаць,
Кожную хвіліначку спатканья
Ўсё жыццё я буду ўспамінаць.

Пабываў на востраве надзеі,
На высокім беразе душы,
Там няма трывожнае завеі,
Зорным мроям там няма мяжы.

Пабываў на востраве адчаю,
Вам не зычу трапіць я туды.
І з тае пары ўвесь час шукаю
Востраў шчасця, дзе няма бяды.

Ўсё жыццё блукаю і блукаю,
Але востраў шчасця не знайшоў,
Ды сустрэчы з берагам чакаю,
Берагам, найлепшым з берагоў.

Каханне на крылах буслоў
У восеньскі край адглятае.
Пяшчотных не трэба больш слоў,
Бо ціха душа памірае.

Буслы як вясной прыляцяць
І сядуць на родную хату,
Каханне забудуць забраць
І толькі ўздыхнуць вінавата.

У чым мой далекі той грэх?
У марах? У гзях? Размовах?
Але не пачую твай смех,
Твайх не пачую больш слоў я.

Памяці К. Паповай

Яшчэ адна светлая зорка
Зазыла над галавою.
А сэрцу балюча і горка,
Што нас раз'ядналі з Табою.
З пяшчотай глядзіць і каханнем,
Яшчэ не забыўшы зямнога,
Свеціць да самага рання
Для люблага і дарагога.
Далёка, вельмі далёка
Душа твая адляцела.
Ды ў думках, хоць Ты і высокая,
Цалую я вусны і цела.
Свяці, мая зорка, свяці,
Не думай пра наша расстанне,
Бо так, як калісьці ў жыцці,
Прыйдзі да Цябе на спатканне.

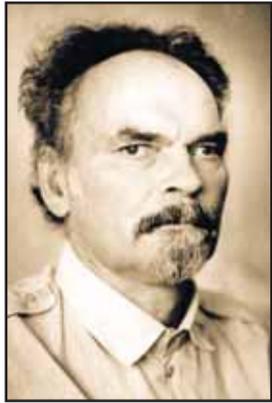
Не трусі мяне, землятрус,
Не сасна я табе, не асіна,
Я — звычайны мужык-беларус,
Нарадзіла якога Радзіма.

Не пужай ты пажарам мяне,
Буду дубам стаяць я адвечным,
Мяне польмя жар не кране,
Прагучыць,
празвініць мая песня.

Прыйдзе час —
і я сам адыду,
Адплыву па Прыпяці ў Лету,
На мой край вы не клічце бяду.
Беларус я —
вы ведайце гэта!

Фота Кастуся Дробава

Нора

ІВАН СТАДОЛЬНИК

Апавяданне

шорсткім і балючым. І Вікенцеўна, і Люда тады пачынаюць крычаць і на яго, вялікага чалавека. І тады Нора вінавата і з няўцямнай крыўдай глядзіць на іх. Але гэтага і Люда, і Вікенцеўна зусім не заўважаюць. А вялікі і сіваваты чалавек — ён становіцца намнога меншы, чым звычайна. А потым знікае некуды надоўга. Не было яго ўжо і гэтай вясной, і гэтым летам. Толькі нядаўна з'явіўся ў інакшым адзенні і па колеры, і па паху, з рознымі бліскучымі бляшкамі, ад якіх Нора нават страшнавата робіцца. Ён, калі аб'явіўся, нават не прылaskaў Нору і нічым не пачаставаў.

Калі знік гэты вялікі чалавек, усе ў хаце чамусьці, як не бачаць Нору, быццам падкрэслваюць, што яна, Нора, зрабілася ўсім непатрэбнай і лішняй. Адна толькі Вікенцеўна хаця часта і крыўдзіць яе, але часам, бывае, шкадуе. Але і яе дабрыню Нора пачала цяпер успрымаць з неспакоем і з трывогай. І гэтая трывога ўсё часцей і часцей пачынае апаноўваць Нору, наганяць страх.

Вось і сёння Вікенцеўна, б'ючы яе тым шырокім і шорсткім венікам, гналася за Нору аж да самага канца прыступак, стараючыся ўдарыць яе мацней і часцей. І каб нехта не адчыніў знадворныя дзверы і Нора не паспела прашмыгнуць у іх, і цяпер сучачка адчувае ўсім сваім целам, што ёй было б вельмі і вельмі кепска і балюча.

І тады Нору ахопліваюць усё большыя і большыя страх і жудасць. І Вікенцеўна, і Люда з кожным днём коса і з яшчэ больш пякучай злосцю нападаюць на яе. І гэта сталася тады, калі яна, Нора, адчула, што ў яе жываце ўсё часцей і часцей пачынае нешта варушыцца і ў сне ўсё часцей і часцей бачыцца, як нейкія пушыстыя гарэзлівыя камячкі лашчацца і лашчацца да яе. Яна здагадалася, што гэта яе дзеткі.

Прачнуўшыся, з балючай крыўдай Нора пачынае папрацаць сваіх гаспадароў: бабы вя сляпыя, хіба вы не бачыце, якія рухавыя гэтыя пушыстыя камячкі, якія яны хорошанькія, якія яны мілья і якія ў іх цёпленькія і далікат-

ненькія роцікі? Чаму вы не радуецеся ім, чаму вы хочаце іх некуды забраць ад мяне?

Можа, таму, што ў вас няма такой мякенькай і цёпленкай поўсткі? А ім жа, камячкам, у гэтай поўстцы і цёпленка, і вельмі-вельмі добрацца. Яны ж без мяне будуць журыцца і адчайна плакаць, адчайна клікаць і клікаць мяне. Вы ніколі-ніколі мяне ім не заменіце.

Нора хочацца загаварыць чалавечым голасам. Скажаць гаспадарам нешта добрае, добрае, калі яны прыхільныя да яе. Але сказаць нічога не можа. Толькі задаволена і ласкава, увішна памахваючы кароценькім, попельнага колеру хвосцікам, некалькі разоў гаўкне. І нібы гаворыць і гаворыць блішчастымі ад радасці шэрымі вочкамі: «Гэта я вам удзячна ўсміхаюся. Няўжо не бачыце? А я ж бачу, калі вы ўсміхаецеся, якія ў вас добрыя вочы. Дык чаму ж вы так рэдка ўсміхаецеся?»

Насупраць дзвярэй кватэры, дзе жыве Нора, — дзверы кватэры вельмі ласкавай і добрага дзяўчынкі. Яна заўсёды лашчыць Нору, частуе чымсьці смачным, запрашае да сябе ў госці. Але Нора не ідзе, дужа не хочацца, ды і яшчэ нешта стрымлівае.

...Сёння Вікенцеўна і Люда былі з Норуай нейкія стрыманыя — не злосныя і не добрыя. Хутчэй за ўсё дабрэйшыя, чым звычайна. Вікенцеўна нават дала кавалачак каўбасы і павяла з сабой да блішчатай блакітнай рэчкі, дзе Нора любіць у летняе задушша плюхнуцца ў хутка бягучую прахалодную ваду.

Каля рэчкі гаспадыня паклікала да сябе сваю попельнага колеру сучачку, якая ўжо збіралася пусціцца ў плаванне. Нора, радасна махаючы хвосцікам, падбегла да Вікенцеўны. Тая зняла з палача нейкую анучку і Нора не паспела апамятацца, як апынулася ў гэтай дзярузе. Ачомалася, калі пачула ўсплёск, а ўсю яе пачала заліваць вада. Штосілы, як звар'яццела, пачала ўсімі чатырма лапамі ірваць дзяругу, пакуль не хлынуў на яе паток вады. Нора без памяці нырнула ў яго і не заўважыла, як апынулася на паверхні.

Вікенцеўны ўжо не было. Нора ніяк не магла ўцяміць, што здарылася. Яе апанавалі невыносны адчай і распач: што цяпер рабіць, куды ісці? Яна колькі разоў абтрэслася, прылягла на траву і, заплюшчыўшы вочы, да якіх пачала падступаць нейкая дзіўная гарачыня, паклапа галаву на выцягнутыя ўперад лапкі. Што цяпер рабіць? Куды ісці? Да каго прыхінуцца?

— Норачка, ты тут? Ты што тут робіш? — раптам Нора пачула знаёмы голас ласкавай дзяўчынкі. І, нібыта спрабуючы пераканацца, што сапраўды гэта яна, дабрадушная суседка, Нора расплюшчыла вочы. За некалькі крокаў ад яе стаяла тая самая ласкавая і мілая дзяўчынка. Нора паднялася і, час ад часу стрэсваючы з сябе ваду, унурыўшы долу галаву, пайшла да дзяўчынкі.

Чамусьці Нора цяпер было не па сабе. Як быццам яна была страшэнна вінаватая перад гэтай дзяўчынкай і перад усімі ўсімі.

...На гэты раз Нора пайшла ў хагу да дзяўчынкі, але не захацела есці ніякіх ласункаў, якія прапаноўвала гаспадыня, нават адварнула ад іх галоўку. Легла ў праходзе, галавой да дзвярэй, як бы нечага і некага чакаючы.

Ёй было не па сабе і чамусьці крыўдна толькі на самую сябе. І раптам ёй пачулася, як адчыніліся дзверы яе кватэры і загучаў знаёмы і нейкі насцярожаны голас гаспадыні Люды:

— Утапіла?

— Утапіла, — адгукнулася як бы не сваім незнаёмым ахрыплым голасам Вікенцеўна.

— Можа, і не варта было, — зноў пачуўся голас Люды. Але цяпер ужо нясмелы і вельмі-вельмі сцішаны. — Неблагая была Нора, цяпер дужа шкада яе.

— Харошая, харошая, — гэтакім жа прыцішаным голасам паўтарыла Вікенцеўна... — Харошая...

— Я-я-я! — надрыўным і пісклявым голасам заяктала Нора і пачала адчайна біць абедзвюма пярэднімі лапамі па дзвярах і апантана драпаць іх скураную абшыўку. — А-я-я, а-я-я! А-я-я-я!

Збянтэжаная, як спалоханая дзяўчынка-спагадніца ўмомант адчыніла дзверы. І Нора ў імгненне вока, міма Люды з Вікенцеўнай, ледзь не збіўшы іх з ног, куляй уляцела ў прыадчыненыя дзверы сваёй кватэры і шуснула пад канапу ў спальні.

Выпіў — адрабляй

— Што гэта творыцца на бэльым свеце? Паачмурэлі людзі ад гарэлкі. Хутка ў нашай вёсцы ніводнага свежага твару не будзе.

— Ты праўду кажаш. На пахаванні Прускі ў памянальным застоллі — куды ні глянь — прапітыя твары як мужыкоў, так і жанчын.

— А бяды ж якія. Многія з іх без гарэлкі ўжо з раницы не могуць. Толькі ведаюць, што з прыцемак, на золку па вёсцы шныраць, не раўнуючы, як тыя бадзяжныя сабакі. За гарэлку нясуць апошнія з дому.

— Я тых людзей, што прадаліся гарэлцы, у адно месца сабрала б. З раницы дала б ім выпіць, як на вайне было перад боем, і — на працу. У абед апахмяляла б — зноў працу. Можа, якая карысць ад іх была б. А то нахлебнікамі на шыў і людзей сядзяць, колькі радні ды блізкіх гора ад іх.

— Табе міністрам быць бы, суседка.

Дыялогі з дарогі

ла ў кладоўку, дзе была схованка яе спіртвая, і бачыць, як сын, стоячы, нагнуў паўлітэрку — і глок-глок-глок. Умомант апустошыў пасудзіну. Вось як налаўчыўся, не адрываючыся ад горла. Ці твой Іван так вып'е? Захлынецца.

— Што ён у яе — алкаголец?

— Відаць, алкаголец, калі да такога дакаціўся. За нервалавалася Гануля. Гэта ж на смерць гарэлку агорвала, бутэлька да бутэлькі ставіла. А сын спакойна адказае: "Значыцца, старая, смерць адкладваецца, калі твая смяротная гарэлка канчаецца. Жыві і радуйся". Бутэлькі тры той гарэлкі засталася, дык Гануля перахавала іх. Цяпер трывожыцца, каб сын не выножаў яе новую схованку. Спакойна старасць не дадуць дажыць гэтыя алкашы.

— Не кажы. Развалюся іх цяпер процьма. Раней і слова такога не ведалі — алкаголец.

Крадзенага не ўзяла

— Прынцыповая наша Марына. Адданай, сумленнай калгасніцай засталася і пры дэмакратыі.

— Адкуль ты гэта ўзяла?

— Вазілі надоечы вуркі з варопавіцкай фермы кулёк мліва па вёсцы. На гарэлку мянялі.

— І няма ж на іх, нячысцікаў, ні начальства, ні міліцыі. Ад кароў крадуць злазюгі, ды ў сваё горла заліваюць. Дзе ты надоі будучы, як ад казы. Бедная жывёліна.

— Не кажы. Дык вось, прапанавалі яны той кулёк мліва Марыне. А яна сярдзіта ім заявіла — крадзенага не вазьму, хоць

вепручку ў мяшанку не пашкодзіла б падсыпаць жменю-другую мукі.

— Ну, і правільна зрабіла. Трэба нейкіма макарарывуваць гэтых злазюгану. Каб ніхто не браў за гарэлку, то і не кралі б.

— А я карала б аднолькава тых, хто крадзе і хто крадзенае купляе. Тады б большы парадак быў.

Рыба з галавы гніе

— Крыўдна нам, Алеся, пенсіянерам, ох, як крыўдна. Калі жылі пры Сталіне, то за лішняю сотку агарада, не дай Бог, як каралі.

— Турмой пагражалі, ды і судзілі.

— А цяперака што робіцца? У сельсавецкай шнуравой кнізе 50 сотак пазначана, засявае ж іншы ў тры разы больш. І ніякага падатку не плаціць, дзяржаву абсмоктвае, ні-

бы яна дойна кароўка.

— Вазьмі нашага балога брыгадзіра. Калі тая цешча памерла, костачкі, відаць, сатлелі ўжо, а ён сядзібу яе кожную вясну засявае.

— І на сотках сваёй маткі — даўно нябожчыцы — то бульбу, то зерне вырошчывае. Нездарма ж машыны дзедкам пакупляў. Не за пенсію ж, мяркую.

— А ўсё гэта ад начальства ідзе. Старшыня ў горадзе цэлыя палацы ўзвёў, сыну жыллё адгрохаў. Хіба ўсё гэта за сваю палучку? Зямлю няўлічаную мае. Бульбу садзіць на ёй ды ў Маскву цэлымі машынамі фугуе. Яна там дарагая. Гледзячы на яго, і спецыялісты такім манерам грошы грабуюць. Трактарамі, саджалкамі і капалкамі бясплатна карыстаюцца, за калгасны кошт.

— Адным словам, рыба з галавы гніе.

Лявон Анціпенка

Смерць адкладваецца

Стаяць дзве вяскоўкі каля замкнёнага магазіна, чакаюць, пакуль ён адчыніцца. Адна адной сельскія навіны пераказваюць:

— Учора мне плакалася суседка Гануля, што сын Даніла яе смяротную гарэлку пажукціў.

— Якую "смяротную"?

— З кожнай пенсіі купляе яна паўлітэрку гарэлкі — да сваёй смерці рыхтуецца, каб дзедкам была палёгка пры пахаванні.

— Ага, вось яно як! Трэба будзе і мне назапасіць гэтак жа — штосьці надта па начах няможашча апошнім часам. Здаецца, во-во хліпнеш.

— Дык слухай далей. Ужо назбірала была амаль скрыню — каля дваццаці бутэлек. А Даніла прыехаў у адпачынак і большую палову бутэлек падчысціў. Неяк загляну-

4 верасня Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы адкрывае чарговы сезон. Адкрывае традыцыйна: Купалавай "Паўлінкай". Але для тэатра, які праз год адзначыць свае 90, надшышоў час абнаўлення. Такую выснову можна было зрабіць, пабываўшы на першай афіцыйнай сустрэчы новага кіраўніцтва калектыву з прэсай.

Мова і ментальнасць

Мікалай Пінігін нарадзіўся 6.08. 1957 г. у горадзе Ізюм (Украіна). Скончыў рэжысёрскі факультэт Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (цяпер БДАМ) і пачаў працаваць рэжысёрам на Беларускім тэлебачанні. Затым быў артыстам Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горкага. Стажыраваўся як рэжысёр у Маскоўскім Малым тэатры. У 1985-м стаў рэжысёрам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Стажыраваўся ў Парыжы па запрашэнні Міністэрства

замежных спраў Францыі. З 1998 па 2009 гг. — рэжысёр Вялікага драматычнага тэатра імя Г. Таўстаногавы (Санкт-Пецярбург). Паставіў больш як 50 спектакляў у Мінску, Віцебску, Маскве, С.-Пецярбург, Клермон-Феране. Адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі ("Тутэйшыя" паводле Янкі Купалы, 1992), тэатральнай прэміяй Беларускага саюза тэатральных дзеячў імя Е. Міровіча ў намінацыі "За лепшую рэжысуру" ("Ідылія" паводле В. Дуніна-Марцінкевіча, 1994, 1999).

будзе працаваць на Малой сцэне над спектаклем "Зіма" паводле Яўгена Грышкаўца.

"Да 65-годдзя Перамогі мы будзем ствараць спектакль паводле аповесці Аляксея Адамовіча "Нямко". На яе аснове зняты фільм "Франц і Паліна". Але мы будзем рабіць сваю версію, і, думаю, атрымаецца не спектакль "да нагоды": гэта цудоўны матэрыял, які можа зацікавіць усіх, — падкрэсліў М. Пінігін, не назваўшы, аднак, імя рэжысёра будучага спектакля. — Выбар твора быў нялёгка, бо я не хачу, каб сёння ў спектаклі правайну па сцэне поўзгалі людзі з аўтаматамі, трэба суд-

носіць час і тэму. У "Нямко" ёсць вечная тэма. Ёсць маладыя людзі, якія кахаюць адно аднаго. І гэтая тэма вельмі нечакана разгортваецца на фоне вайны і ў самой вайне: хлапчук-немец кахае беларускую дзяўчыну..."

Ёсць у М. Пінігіна шыкоўны план ужо на восень 2010 года: зрабіць рэканструкцыю вечара ў Нясвіжскім замку. "Мы ўзялі п'есу Уршулі Радзівіл "Распуснікі ў пастцы", напісаную для тэатра дэль артэ, з усходнімі матывамі, — кшталту беларуска-польскай "Прынцэсы Турандот", — распавёў рэжысёр. — Я мяркую зрабіць рэканструкцыю, таму

хачу, каб тут быў балет прафесійны, опера — прафесійная". Праца, на думку М. Пінігіна, вымагае ад пастаноўшчыка і навуковых доследаў, і дадатковай творчасці, каб з'явілася, скажам, паўнаватрасная камічная опера, якую можна будзе і ў Нясвіжы паказаць. А далей — праца над "Панам Тадэвушам" (мажліва, і "Дзядзімі") А. Міцкевіча, і адрадысцкай Ф. Аляхновіча, А. Чэхавы...

Паразважаў М. Пінігін і наконт сваёй пазіцыі ў вядучым беларускім тэатры: "Самае галоўнае — гэта выбар п'есы. Я ніколі не буду ставіць толькі таму, што гэта беларускі аўтар. Эймунтас

Някрошус, мабыць, літоўскія п'есы і не ставіў, хіба толькі адну. З-за гэтага ён не перастаў быць гонарам нацыі — вялікім літоўскім рэжысёрам з еўрапейскім імем. І такіх прыкладаў шмат. Канечне, у рэпертуары абавязкова будуць творы беларускіх аўтараў. Але выбіраць іх мы будзем толькі з самага высокага пункта гледжання на мастацкую якасць тэксту, на ідэю п'есы. А проста выконваць план і ставіць беларускую драматургію — такога не павінна быць. Нацыянальны тэатр — гэта перш за ўсё мова і ментальныя праблемы нацыі, філасофія нацыі, шлях нацыі — вось гэта павінна цікавіць тэатр!"

Някрошус, мабыць, літоўскія п'есы і не ставіў, хіба толькі адну. З-за гэтага ён не перастаў быць гонарам нацыі — вялікім літоўскім рэжысёрам з еўрапейскім імем. І такіх прыкладаў шмат. Канечне, у рэпертуары абавязкова будуць творы беларускіх аўтараў. Але выбіраць іх мы будзем толькі з самага высокага пункта гледжання на мастацкую якасць тэксту, на ідэю п'есы. А проста выконваць план і ставіць беларускую драматургію — такога не павінна быць. Нацыянальны тэатр — гэта перш за ўсё мова і ментальныя праблемы нацыі, філасофія нацыі, шлях нацыі — вось гэта павінна цікавіць тэатр!"

У тэатры, падкрэсліў М. Пінігін, адчыненыя дзверы для маладых талентаў. Ніхто не забараняе маладому чалавеку прыйсці і паставіць на Малой сцэне спектакль, калі гэта будзе цудоўная літаратура і калі рэжысёр зможа нармальна, уцямна растлумачыць, што ён хоча рабіць. Мастацкі кіраўнік паабяцаў, што з яго прыходам у калектыве "крывы не будзе", толькі давадзецца зняць з рэпертуару пэўную колькасць спектакляў і "ўмацаваць" мужчынскую групу 40—45-гадовых акцёраў. А ўвогуле ў тэатры добрая труппа, нават паводле строгіх маскоўскіх мерак. Праўда, Малая сцэна ператварылася ў пляцоўку, дзе тыя артысты, што мала занятыя ў рэпертуары, іграюць часам выпадковыя спектаклі. А яна, паводле слоў М. Пінігіна, павінна існаваць для эксперыментаў, каб творчы чалавек, малады ці немалады, мог паразмаўляць новай тэатральнай мовай. Гэта і месца для невялікіх падзей — кшталту лекцый замежных тэатразнаўцаў з паказам відэаролікаў або імпрэз акустычных беларускіх гуртоў ці, напрыклад, выступленняў польскіх джазменаў...

"Я не хацеў бы залішняга акадэмізму ў тэатры, — прызнаўся М. Пінігін. — Тэатр павінен быць жывым і не цягнуць на сабе цяжар надзьмутай сур'эзнасці. На сцэне трэба жыць, радавацца, пакутаваць, смяяцца. А права кожнага мастака — ствараць усё, што ён хоча зрабіць, так, як хоча гэта рабіць менавіта ён. І тады тэатр будзе жывым".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымках: М. Пінігін, сцэна са спектакля "Вячэра з прыдуркам".
Фота Аляксандра Дзімітрыева

Мусімі гэта перажыць

"Рэканструкцыя тэатра — заўжды праблема", — мяркуе дырэктар калектыву купалаўцаў Павел Палякоў. І пры гэтым звяртае ўвагу на другі бок сітуацыі: "Але цяпер, калі паўсюль крызіс, у нас ёсць магчымасць правесці рэканструкцыю. Адчуваем разуменне і падтрымку Міністэрства культуры".

Дарэчы, міністэрства заключыла летась дамову з праектным рэспубліканскім унітарным прадпрыемствам "Праектрэстаўрацыя" на рэканструкцыю з рэстаўрацыйнай будынка найстарэйшага тэатра Беларусі. У эскізным праекце, за аснову якога ўзята рэстаўрацыя стваральніцкай гэтага будынка — вядомых у свой час архітэктара Карла Казлоўскага і мінскага губернскага інжынера Канстанціна Увядзенскага, падручэжніца ваецца наданне галоўнаму і, часткова, бакавым фасадам першапачатковага выгляду.

● Прыгадайма гісторыю. У 1884 годзе будынак папулярнага ў мінчан гарадскога тэатра, пад які перарабіў свой уласны дом дваранін Ян Байкоў, згінуп ад пажару. Тагачасны губернатар Мінска князь М.Трубяцкой выступіў з ініцыятывай пабудовы новага тэатра і быў падтрыманым гарадской Думай. Архітэктарамі праекта былі прызначаны К. Казлоўскі ды К. Увядзенскі. Выбар месца для новабудулі — Аляксандраўскі сквер, паблізу праваслаўнай капліцы ды Архірэйскага дома — вы-

І гледачоў, і артыстаў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, дый усіх яго супрацоўнікаў чакаюць не толькі творчыя радасці, але і час выпрабаванняў: увесну 2010 года пачнецца рэканструкцыя тэатральнага будынка. Як жа тады будзе? Паспрабуем уявіць.

клікаў абурэнне ва ўладыкі Варлаама, які клапаціўся пра маральнасць парафіян. Аднак урачыстая закладка першых цаглян у тэатральны падмурак адбылася ўсё ж на вызначаным месцы 26 чэрвеня 1888 года: будаўніцтва пачалося.

Нягледзячы на пэўныя фінансавыя цяжкасці (улады мусілі звярнуцца па дапамогу нават да месцічаў), губернскае тэатр, разлічаны на 550 месцаў, паўстаў праз два гады і ўрачыста адкрыўся 5 чэрвеня 1890-га аматарскім

спектаклем "Сфінкс". Наогул жа мінская сцэна ў той час прымала лепшых пецярбургскіх і маскоўскіх гастролёраў, якія славіліся сузор'ем актёрскіх імёнаў, а таксама ўкраінскіх, яўрэйскіх і польскіх артыстаў.

Як вядома, 14 верасня 1920 года ў гэтым памяшканні адбылося ўрачыстае адкрыццё першага сезона Беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ). Інцыдэнце адпаведна Э.Ажэшкі "Рысь" паказала беларуская труппа, п'есу Шалам-Алейхема

"Людзі" — яўрэйская труппа, "Вяселле" паводле А. Чэхавы — руская труппа.

У 1949 г. у тэатры, якому пры канцы 1944-га надалі імя Янкі Купалы, былі, паводле праекта Г. Заборскага, рэканструаваныя інтэр'еры. Праз дзесяцігоддзе дадаліся прыбудовы да галоўнага фасада і "тылу" (праект А. Духана).

● "Самае важнае, — перакананы П. Палякоў, — каб у выніку капітальных работ тэатр атрымаў дадатковую плошчу, неабходную для працы. Напрыклад, сёння ў нас ёсць праблемы з транспарціроўкай і захаваннем дэкарацыі. Цяперашняя плошча — 4600 кв. м, пасля рэканструкцыі, як плануецца, будзе 11000. І дасягнуць гэтага можна, не парушаючы гістарычнае архітэктурнае аблічча: тэатр застанецца яркім упрыгажэннем цэнтра горада. Насамрэч жа тэатральныя памяшканні значна павялічацца, бо тры дадатковыя паверхі будынка "апусціцца" пад зямлю. А

вось колькасць месцаў у зале паменшыцца з 550 да, прыкладна, 400, бо давадзецца ўлічыць паграбаванні Міністэрства па надзвычайных сітуацыях і паклапаціцца пра зручнасці для людзей з абмежаванымі рухальнымі магчымасцямі. Мадэрнізацыя аснашчэнне сцэны: галоўнае, каб у выніку перабудовы зала не страціла свае выбітныя архітэктурна-акустычныя вартасці".

Новы сезон тэатр пачынае на сваёй сцэне, а тым часам дакументы, якія датычаць рэканструкцыі, пройдуць экспертызу і паступова пачне рэалізоўвацца будаўнічая частка праекта. Работы разгорнуцца ва ўмовах поўнага адсялення купалаўцаў, але яны настроеныя працаваць у ранейшым рэжыме — каб глядач не страціў кантакт са сваім тэатрам. Спектаклі будуць ісці на розных пляцоўках, кшталту Палаца культуры прафсаюзаў, Клуба імя Ф. Дзяржынскага. Ёсць у купалаўцаў, вядома, і свая Малая сцэна, ды і яна, на думку дырэктара, не ў лепшым стане, таму, калі гэтае памяшканне будзе перададзена з муніцыпальнай уласнасці ў рэспубліканскую,

пойдзе гаворка і пра яго рэканструкцыю.

● Творчы працэс, вядома, не спыніцца. І тыя два гады, што афіцыйна адводзяцца купалаўцам на "жыццё ў прымах", будуць адметныя прэм'ерамі, гастрольямі, дэбютамі, юбілеямі... Ды ўсё-ткі складана ўявіць працэс фізічнага, матэрыяльнага абнаўлення легендарнага творчага дома — гэткае спалучэнне анабіёзу старой, "намоленай" сцэны і перманентнага паўслюднага тэатра як жыцця чалавечага духу. Немажліва, утлядаючыся ў дэталі праекта, прагназаваць вынік. Можна толькі спадзявацца, што ён задаволіць усіх і не парушыць гармонію самабытнага гістарычнага кулка, які ў нашай сталіцы — нібы рэдкасныя залацінкі ў пылі стандартнай глабальнай аднастайнасці.

С. Б.
На здымках: так выгледзіў Мінскі губернскае тэатр пры канцы XIX стагоддзя; сённяшні будынак Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы; прыкладна такое аблічча набудзе дом купалаўцаў пасля капітальнага абнаўлення.

У сталічнай галерэі "Вільнюс" адкрылася персанальная выстава Валянціны Уласавай "Квітней, Беларусь", прымеркаваная да Году роднай зямлі. Валянціна Якаўлеўна — адна са старэйшых майстроў беларускай мастацкай школы, удзельніца шматлікіх тэматычных выстаў і творчых праектаў. Гэтым разам яна прадставіла свае работы, створаныя ў розных тэхніках і ў розныя гады. Усе творы — у традыцыйных беларускіх школах выяўленчага мастацтва, вылучаюцца выразнай структурай кампазіцыі.

Жывапісная споведзь

Прыцягваюць сваёй вытанчанасцю і трапным малюнкам, выразнасцю штрэхуюкі, пластычнасцю, цікавым працэсавым паэмы Якуба Коласа "Новая зямля" літаграфіі "На кірмашы", "Сустрэча з новым мясцічам", "На новым месцы", "У Вільні ў Зямельным банку" і іншыя, створаныя В. Уласавай у 1961 годзе.

Немудрагелістыя і шчырыя акварэльныя пейзажы "Дубы", "Рака Свіслач", "Бязрозкі-сяброўкі" ды іншыя, намалёваныя на пленэры, уражваюць дасканалым валоданнем прыёмамі жывапісу, малюнка. Валянціна Уласава стварае вобразы любай зямлі, асабліва захапляючыся някідкі пашчотнымі матывамі прыроды, з маляўнічымі сілуэтамі дрэў, а нярэдка і з адлюстраваннем іх у вадзе. Пейзажы разнастайныя па каларыце, з прыкметамі беларускасці ў першароднай іх прыгажосці, у выявах хатак, парканаў, калодзежаў. А яшчэ ў гэтых пейзажах — эмацыянальна выразнае неба.

Мастачы неўзабаве споўніцца восемдзесят гадоў, а яна захоплена ўспамінае, як бацька браў яе, зусім маленькую, з сабою на пленэры (ён таксама быў мастаком), і дзяўчынка радасна заўважала: "Паглядзі, тата, якія прыгожыя аб'екты!" І бацька казаў: "Ты будзеш мастачкай, дачушка". Дарэчы, аб'екты ў яе карцінах асаблівыя, яны па-свойму распавядаюць пра стан прыроды, час дня, адлюстраваны на палатне. Адчуваецца і зарад энергіі ад кожнага куточка прыгожых мясцін.

Па-майстэрску выкананыя мастацкай і глыбока псіхалагічна партрэтны "Швачка", "Аголеная", "Унучка Каця", "А. В. Гоман". Да-

Скончыўшы ў 1953 годзе Растоўскае мастацкае вучылішча, Валянціна Уласава два гады працавала настаўніцай у школе, а потым паступіла ў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер БДАМ), які скончыла ў 1961 годзе. З павагай яна ўспамінае сваіх настаўнікаў В. Волкава, В. Цвірку, П. Любамудрава, С. Геруса. Пэўны час В. Уласава займалася мастацкім афармленнем кніг: "Роднае слова", "Буквар", "Францыск Скарына" — усяго больш як 50 выданняў.

рэчы, пісаць партрэты В. Уласава пачала рана — у 11—12 гадоў. Тады ўжо ішла вайна. Будучая мастачка займалася маляваннем і зрабіла партрэт суседскай дзяўчынкі, які ўбачылі дарослыя, захацелі партрэты сваіх блізкіх, — фатаграфуў жа не было: вайна. Вось так стварала яна свае першыя партрэты.

У серыі яе нацюрмортуў нешматслоўна, дасканалы выяўленыя кветкі, садавыя грыбы. Мастачка не загрушчывае карціны прадметамі, а таму яны так прыгожа глядзяцца. Намалёваныя алейм "Півоні", "Вяргіні", "Ружы", "Сон-трава", "Зялёны куточак" ды іншыя работы апошняга часу сведчаць пра плённы пошук, прадуманасць гармоніі святла, колеру і формы, што надае жывапісу В. Ула-

савай эмацыянальную насычанасць.

Мастацкая галерэя "Вільнюс", якой загадвае Алена Сухадолава, існуе больш як 10 гадоў. Тут выстаўлялі свае работы Марыя і Мікола Ісаенкі, Аляксей Марачкін, Леў Леўчанка, Янка Рамановіч — усіх і не пералічыш. Свае творчыя праекты прадстаўлялі тут студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, творцы з Украіны і Расіі. А цяпер, да 15 верасня, у аматараў прыгожага ёсць магчымасць завітаць сюды і прычыніцца да мастакоўскай споведзі сапраўднага майстра — Валянціны Уласавай.

Галія ФАТЫХАВА

На здымках работы Валянціны Уласавай, прадстаўленыя на выставе.

Фота Кастуся Дробава

На ўзроўні цуду

Чацвёрты год запар Беларуская дзяржаўная філармонія прымала на сваёй сцэне ўдзельнікаў справаздачнага канцэрта сталічнай гімназіі № 17 з музычна-педагагічным ухілам.

Гімназія працуе больш як сорок гадоў і славіцца на ўсю краіну. У ніводнай школе Беларусі няма гэткай колькасці калектываў, у тым ліку ўзорных, як тут. Гэта і аркестр духавых інструментаў пад кіраўніцтвам Р. Гельманова, і аркестр народных інструментаў "Лад" (кіраўнік Т. Жураўская), і фальклорны ансамбль "Гасцінец" (кіраўнік Г. Пратасевіч) і мноства іншых, пра якія можна распавядаць паасобку.

Яны ладзяць шматлікія канцэрты, а некаторыя калектывы выязджаюць з арыгінальнымі праграмамі за мяжу. Прыкладам — тэатр песні "Сімха" пад кіраўніцтвам Л. Хаскінай. Дарэчы, "Сімха" частку сродкаў, якія зарабляе за мяжой, аддае Рэспубліканскаму дзіцячаму анкалагічнаму цэнтру, у якім таксама дае канцэрты.

На сёлетнім справаздачным канцэрте гімназіі ў Вялікай зале філармоніі прагучала музыка розных напрамкаў і эпох. Танец феі Дразэ з балета "Шчаўкунчык" П. Чайкоўскага сыграла трыо флейтыстаў (кіраўнік І. Козел), "Тамбурын" Ж. Рамо памайстэрску выканаў дуэт кларнетыстаў (клас выкладчыка В. Собалева). Цудоўна прагучалі вытанчаны "Бесперапынны рух" К. Бомы ў ансамбля скрыпачоў "Кантылена" пад кіраўніцтвам А. Пугачовай і апрацоўка вядомай песні

С. Нікіціна "Пад музыку Вівальдзі" ў ансамбля "Срэбныя струны" (кіраўнік В. Калач). Стыльна і з гумарам трыо дамыстаў пад кіраўніцтвам І. Яршовай прадставіла "Польку-галоп" А. Пятрова.

Прыемна было паслухаць ігру нядаўніх выпускнікоў гімназіі, цяпер студэнтаў Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі, — Сяргея Юшкевіча (кларнет) ды Івана Захаранкі (гітара): яны выканалі п'есу А. Пятроўскага "Найт клуб-60". Нечакана хвалююча прагучала песня М. Тарьвердзева на вершы Б. Ахмадулінай "По улице моей" у выкананні вучаніцы Марыі Гладзікавай (клас Н. Ціхевіч). Усіх расчуліла самая юная выканаўца — Аня Абражэвіч (клас выкладчыка І. Сяргея). Выступіў і сам выкладчык — цудоўны піяніст з міжнароднай славай, лаўрэат многіх конкурсаў...

У канцэрте была добра прадстаўлена музыка беларускіх кампазітараў: Генрыха Вагнера, Ігара Лучанка, Леаніда Захлеўнага. Вялікі ўнёсак у падрыхтоўку праграмы зрабілі канцэртмайстры. Азначу і рэжысуру канцэрта: пры мнстве нумароў — больш як 30 — не ўнікала адчужвання перагрукшчэнасці (вядома, калі б у праграму ўвайшло ўсё, што рыхтаваліся да гэтай творчай справаздачкі, яна "вырасла" б, як мінімум, удвая). Вель-

мі ўдалы, на мой погляд, атрымаўся фінал, у якім прагучаў спакойны, амаль пастаральны хор "Азёры дабрыні" Леаніда Захлеўнага і Уладзіміра Ныкляева (хормайстар Н. Ціхевіч).

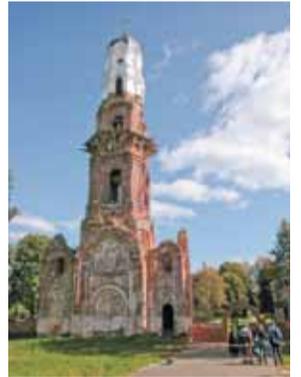
За ўяўнай лёгкасцю дзеяння, што адбывалася на сцэне, — тытанічная праца ўсяго калектыву гімназіі, настойлівыя рэпетыцыі і заняткі, нярэдка і ў вольны час. Вынікі рупнасці гавораць самі за сябе: на сцэне адбылося дзіва творчасці, цуда натхнення, што асвятляла твары і канцэртантаў, і гледачоў, сярод якіх было мноства навучэнцаў гімназіі ды іх бацькоў. Дзеці ўзрушана, з гарачымі воплескамі ўспрымалі мастацтва сваіх равеснікаў.

Можна шмат добрых слоў сказаць пра настаўнікаў і адміністрацыю гімназіі № 17, ад якіх залежала арганізацыя і правядзенне канцэрта. Гэта і дырэктар установы І. Кушцік, і намеснік дырэктара па музычным навучанні Т. Дорасева, і выкладчык Г. Бушкін, М. Александровіч, В. Аўчыннікаў, А. Іоньчаў, В. Іваноў, В. Бейшар і многія іншыя. Наогул жа гімназія № 17 з музычна-педагагічным ухілам — унікальная навучальная ўстанова: падобнай да яе няма не толькі ў Беларусі, але і ў нашай магутнай суседкі — Расіі. Гэта школа са стальмі культурнымі традыцыямі і выдатным, даўно сфарміраваным, высокапрафесійным калектывам, здатным вырашаць творчыя задачы самага высокага ўзроўню.

Рыгор КАРПІЛАЎ

Радуюцца разам

Сёлега ў Беларусі, у адпаведнасці з Дзяржаўнай інвестыцыйнай праграмай, вядуцца работы па рэканструкцыі на 13 аб'ектах культуры. Так, напрыклад, у сядзібным комплексе (музеі) у вёсцы Чырвоны Бераг, што на Жлобіншчыне, даводзяць да ладу падвалы галоўнага будынка; робяцца перакрыцці, перагародкі, аснова для падлогі; вядзецца рэстаўрацыя ляпіны ў памяшканнях на першым паверсе. Таксама на Гомельшчыне, у вёсцы Юравічы (Калінкавіцкі раён) пры долевым удзеле Міністэрства культуры Беларусі разгарнулася рэстаўрацыя ў комплексе былога езуіцкага калегіума — прынамсі, работы ў падвальных памяшканнях касцёла па ўсталяванні гідраізаляцыі, аднаўленні цагляных скляпенняў; узнаўляюцца агароджа з вежамі, брама. Працягваюцца рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы ў зным Косаўскім палацава-парковым ансамблі. А па шэрагу аб'ектаў распрацоўваецца праектна-сметная дакументацыя. Сярод іх — палацава-паркавы ансамбль у вёсцы Жылічы (Кіраўскі раён), а таксама сапраўдна гісторыка-культурная каштоўнасць — Успенскі манастыр, што будаваўся ў XVI — XIX стагоддзях непадалёк ад Мсціслава, у вёсцы Пустынка, таму і вядомы ў народзе як Пустынскі манастыр.

У рэгістры ЮНЕСКА "Памяць свету" — папаўненне: 35 новых каштоўнасцяў. У гэты прэстыжны рэгістр трапляюць аб'екты дакументальнай спадчыны, якія адбіраюцца Міжнародным кансультацыйным камітэтам як адпаведныя крытэрыям ацэнкі іх сусветнага значэння і затым зацвярджаюцца рашэннем генеральнага дырэктара ЮНЕСКА. І вось, апроч брытанскай Вялікай харты вольнасцяў (1215 год), сярэднявечнай "Песні пра Нібелунгаў", архіваў Лігі нацыяў ды інш., у лік значных аб'ектаў увайшлі архівы Радзівілаў (па сутнасці, афіцыйныя архівы ВКЛ, дзе з дакументамі дзяржаўнымі суседнічае прыватнае ліставанне "некаранаваных каралёў") і Нясвіжская калекцыя кніг (стваралася прадстаўнікамі славутага шляхецкага роду на працягу XV — XX стст.). Гэтая ўнікальная радзівілаўская дакументальная спадчына сёння "раскіданая па свеце": часткова знаходзіцца ў Беларусі, а таксама ў Фінляндыі, Літве, Польшчы, Расіі, Украіне.

Лана ІВАНОВА

На здымках: званіца манастыра ў Пустынка; адноўленая радзівілаўская бібліятэка Нясвіжскага замка.

Фота Віктара Кавалёва

Музыка збліжэння і прымірэння

У горадзе Вецлар на захадзе Германіі ўжо больш як дзесяць гадоў дзейнічае нямецка-беларускае таварыства "Калі ласка — Willkommen". Наша размова — з людзьмі, якія стаялі ля яго вытокаў. Гэта выкладчык Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. Машэрава Уладзімір Папковіч, нямецкі старшыня таварыства "Калі ласка — Willkommen" Урсула Хайнеке, кіраўнік вецларскага хору "Канторай" Ёахім Айхгорн.

кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава. І ў снежні 1992 года перад Калядамі адбыўся сумесны канцэрт у Вецлары. А ў студзені 1993 года напярэдадні праваслаўных Калядаў прайшоў цудоўны канцэрт у Віцебску. Тады ў газеце быў надрукаваны прызыны артыкула. Аўтар вельмі станоўча адгукнуўся на гэтую падзею. І мы адразу дамовіліся, што трэба працягваць супрацоўніцтва.

Уладзімір Папковіч: Гэта быў час эйфарыі з абодвух бакоў. Народы, якія спазналі так шмат пакутаў і людскіх стратаў у той жудаснай вайне, хацелі збліжэння. Яны ўбачылі адны ў адных не ворагаў, а нармальных людзей, якія жывуць сваімі клопатамі і хочуць жыць у міры. Уладазімір Антонавіч арганізаваў мне сустрэчы з творчымі калектывамі горада. Спачатку хацела знайсці ў Віцебску аркестр, з якім сумесныя праекты мог бы рэалізаваць вецларскі хор "Канторай". Але ў Віцебску аркестра не знайшлося. І я вырашыла тады знайсці для супрацоўніцтва таксама хор. Акурат у той час у Віцебску стварылі моладзевы хор пад кіраўніцтвам Віталія Раузы. Віталь зрабіў на мяне добрае ўражанне. Мы дамовіліся з ім наконнт супрацоўніцтва.

— *І калі ўжо быў рэалізаваны першы праект?*

Ёахім Айхгорн: Увосень 1992 года я прыехаў у Віцебск. Мы з Віталем Раузам вырашылі, што будзем выконваць "Калядную араторыю" Ё. С. Баха. Я прыехаў, каб папрацаваць з віцебскім хорам. Трэба было звесці выкананне абодвух калектываў у адно цэлае, каб вялікая музыка, якой з'яўляецца гэты твор, магла б прагучаць велічна. Але ўзнікла пытанне, дзе ўзяць аркестр, які патрэбен быў для выканання араторыі. Старшыня музычнага таварыства ў Віцебску Уладзімір Прылаў дамовіўся з аркестрам з Мінска пад

рэпэціраваў як музыку прымірэння. У Віцебску хор спяваў у суправаджэнні камернага аркестра. Потым адбыўся канцэрт у Вецлары.

У розныя гады таксама выконваліся "Камерная сімфонія" Д. Шастаковіча, "Караначыйная мяса" В. А. Моцарта.

— *Ёахім, але ў вас былі і сольныя музычныя праекты ў Беларусі.*

Ёахім Айхгорн: Так. Гэта былі канцэрты арганнай музыкі ў Полацку. У нас завязаліся сяброўскія адносіны з Ксеніяй Пагарэлай, гадоўнай арганісткай Полацкага кафедральнага

твораў розных аўтараў.

— *Калі пачаўся выезд беларускіх студэнтаў у Германію на моўную практыку?*

Урсула Хайнеке: Паралельна з працай з хорамі, зрабілі запрашэнне прыехаць і студэнтам. Выезд студэнтаў па гэтым запрашэнні быў куды больш складаны, чым хору. Нельга нават узяць, як паводзілі сябе дзяржаўныя ўстановы ў Беларусі. У Міністэрстве замежных спраў усё марудзілі з дакументамі. У Германію паехаў нашы грамадзянінам нашай краіны аўтобус для дзяцей з Чарнобыльскай

Народы, якія спазналі так шмат пакутаў і людскіх стратаў у той жудаснай вайне, хацелі збліжэння. Яны ўбачылі адны ў адных не ворагаў, а нармальных людзей, якія жывуць сваімі клопатамі і хочуць жыць у міры.

сабора. Ксенія была ў нас у Вецлары, я даў некалькі канцэртаў у Полацкай Сафіі. Для таго, каб гэтыя сувязі засталіся, у верасні Ксенія будзе з канцэртамі у Вецлары. Я рады гэтаму, бо яе канцэрт быў даўно заплянаваны. І нарэшце ён павінен адбыцца.

— *Агрэзненне ў падрыхтоўцы "Канторай" і хору Віталія Раузы адчуваецца? Ці музыка аднолькава ўспрымаецца ўсюды?*

Ёахім Айхгорн: Наш хор не прафесійны. Гэта вельмі добры самадзейны хор. Людзі прыходзяць на рэпетыцыі, каб атрымаць задавальненне ад музыкі. І калі ўбачыў у Віцебску, як Віталь можа працаваць са сваім хорам, быў уражаны. Мы з хорам рэпэціруем раз на тыдзень, а Віталь распісанымі беларусам Маркам Шагалам. Яшчэ адзін канцэрт адбыўся ў Вецлары.

Апошні наш сумесны канцэрт — гэта выкананне "Першага Нямецкага Рэквіема" Ё. Брамса. Адбылося тое ў 2008 годзе. Гэта была наша з Віталем мара. "Рэквіем"

ад радасці: "Мы перамаглі!". Для Уладзіміра Папковіча гэта была вялікая праца. Студэнты першы раз прабывлі ў Германіі 8 тыдняў: чатыры ў Браунфельсе (гарадок каля Вецлара, дзе жыве Урсула Хайнеке. — *Аўт.*) і чатыры ў Коршэнбройху, дзе іх прымаў Ёганес Ціле. Ён узначальваў арганізацыю "Дзеці ў бядзе" і прымаў дзяцей з Чарнобыльскай зоны з Беларусі.

— *А калі было створана таварыства "Калі ласка — Willkommen"?*

Урсула Хайнеке: Мы не маглі прыватна запраسیць групу беларускіх студэнтаў у Германію. Я не магу сама застрахаваць 20 ці больш чалавек. Гэта павінна ўзяць на сябе нейкая арганізацыя. Так патрабуецца па заканадаўстве. Такой арганізацыяй стала таварыства, якое было адразу юрыдычна аформлена. Гэта дабрачыннае таварыства. І мы павінны шукаць спонсараў ды плаціць за атрыманыя грошы падаткі.

Уладзімір Папковіч: У 1995 годзе і ў нас у Віцебску было створана таварыства-партнёр "Калі ласка — Willkommen", членамі якога з'яўляюцца ў асноўным выкладчыкі і студэнты ўніверсітэта. Доўгі час я быў старшынёй праўлення і займаўся арганізацыяй яго працы. Цяпер ім кіруе выкладчык кафедры нямецкай мовы Зоя Аўчыннікава. Дзякуй Богу, таварыства жыве, і студэнты маюць магчымасць ездзіць у Германію.

— *Былі нейкія іншыя праекты акрамя хору і студэнтаў?*

Урсула Хайнеке: Ад самага пачатку супрацоўніцтва думалі над тым, што мы яшчэ можам рабіць. І запрасілі віцебскі тэатр "Лялька". Было пастаўлена ў Германіі шэсць спектакляў для школьнікаў па п'есе "Дапытлівы слонік". Гэта было цудоўна. Затым да нас прыездзілі віцебскія акварэлісты. Асобна гасцяваў мастак Фелікс Гумен. Запрашалі для выступленняў паэтаў Рыгора Барадуліна і Давіда Сімановіча. Прыездзіў перакладчык Васіль Сёмуха. Між іншым, падчас аднаго з наведванняў Беларусі я была ў оперным тэатры на пастаноўцы "Фауста" Ёгана Вольфганга Гётэ. Лібрэта напісаў спадар Сёмуха, а музыку Антоній Генрык Радзівіл.

Мы дапамагалі беларусам, якія былі вывезены ў Германію падчас вайны, знайсці доказы іх знаходжання тут у лагерах ці сем'ях, нават наладжвалі кантакты паміж такімі асобамі і сем'ямі.

Уладзімір Папковіч: Мне прыймаецца адзін прыклад сям'я Маргарыты Саладхінай, былой выкладчыцы музыкі на-

шага ўніверсітэта і зараз, здаецца, падтрымлівае сувязі з сям'ёй у Нямецчыне як памяць пра тыя цяжкія часы. Трэба сказаць, што з гэтых дзвюх акцый — студэнты і хор — вырасла вельмі шмат сяброўскіх адносін паміж асобнымі жыхарамі Вецлара і Віцебска. А некаторыя беларускія дзяўчаты павыходзілі там замуж, і лічацца ўзорнымі жонкамі і гаспадынямі.

— *Супрацоўніцтва паміж хорамі будзе працягвацца надалей?*

Урсула Хайнеке: Што тычыцца "Канторай", то хор больш займацца сумеснымі праектамі не будзе. Удзельнікі нашага хору не гатовы ехаць у Віцебск, большасць з іх — пажылыя людзі, яны не адважваюцца на такую далёкую паездку.

У 1990-х была эйфарыя з абодвух бакоў. Але пакаленні мяняюцца. І эйфарыя прайшла. У маладых няма тых асабістых адносін да вайны, якія былі ў нас. Наша пакаленне ведала, што такое вайна, трэба было шукаць шляхі прымірэння. Хоць мы і былі дзецьмі на вайне, мы ўсё памятаем. Для маладога пакалення гэта ўсё — гісторыя, не так яркава зразумелая, як яам.

— *А які лёс чакае студэнцыя выезды на практыку ў Вецлар?*

Урсула Хайнеке: Штогод у кастрычніку-лістападзе адбываецца сход таварыства. І тады вырашаецца, ці ёсць у нас магчымасць прыняць студэнтаў у наступным годзе. Існуюць цяжкасці з таварыствам. Праца займаюцца людзі ў пажываным узросце. Моладзь не хоча ўключацца ў нашы справы. Трэба шукаць тых, хто змог бы рабіць гэтую справу палася нас. Нельга, каб праца спынілася.

Уладзімір Папковіч: Мы вельмі ўдзячныя нашым сябрам-партнёрам па таварыстве, якія кожны год бяруць на сябе такую вялікую працу. Гэта сапраўды немалая бачыць, наколькі "не старэюць душой ветэраны". Якія арганізатарскія здольнасці паказвае фрау Хайнеке на працягу дваццаці гадоў, што я яе ведаю. Якая воля ў характары гэтай жанчыны, і як верна дапамагаюць ёй памочнікі, члены праўлення і проста зычлівыя людзі: фрау Фрыдрых, фрау Барбара фон Розэн, Дзітмар Штрэлаў, сям'я Міхалак, фрау Ода Петэр... Пералічыць тут усё немагчыма.

Вялікую матэрыяльную падтрымку аказвае таварыству адміністрацыя гарадоў Браунфельс і яго бургамістр, а таксама Вецлар і яго обербургамістр Вольфрам фон Дэтэ, пастары цэркваў Зільбернагель і Хенінг.

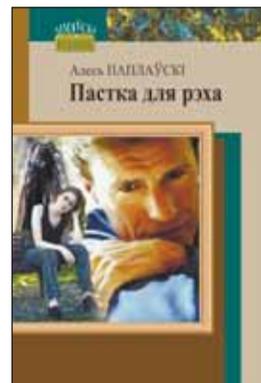
Не трэба забывацца і пра тое, што дзякуючы таварыству наша кафедра нямецкай мовы мае салідную бібліятэку розных падручнікаў, дапаможнікаў і мастацкай літаратуры па-нямецку.

Гутарыў Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымак: Урсула Хайнеке; Уладзімір Папковіч; Ёахім Айхгорн. Фота аўтара Мінск—Вецлар

Гісторыя людской адзіноты

Алесь Паплаўскі — пісьменнік на Берасцейшчыне даволі вядомы. Нядаўна ў РВУ "Літаратура і Мастацтва" пабачыла свет яго новая кніга "Пастка для рэха", куды, акрамя аднайменнага твора, увайшлі яшчэ тры апавесці — "Піраміды", "Закахацца ў малпу" і "Бонза". Гэтая падзея стала нагодай для шчырай размовы з аўтарам пра творчасць і пра сябе.

— Творчасць пісьменніка так ці інакш абпіраецца на грунт малой радзімы, тых мясцін, з якіх чэрпаюцца гушэўныя сілы і, магчыма, сюжэты для твораў. Раскажыце крыху аб сваіх, так бы мовіць, жыццёвых пуцявінах.

— Не люблю біяграфіі. Ёсць нешта зневажальнае ў гэтай форме жыццёпісальніцтва. Нараджаем-ся мы ў адных мясцінах, жывём зусім у іншых, сумеем пераважна па тых, дзе не былі і, магчыма, ніколі не будзем. Мінае час, і нас зноў цягне назад, нібы злачынцаў на месца свайго злачынства. І ўсе гэтыя вандроўкі ў сваё мінулае нішто іншае, як няўдалыя спробы нешта перайначыць у сваім жыцці. Мяне як пісьменніка цікавіць не канкрэтная геаграфія, хаця, відавочна, і яна павінна прысутнічаць у творах, мяне цікавіць унутраны свет, а не свет вонкавы... І мой, і маіх герояў. Пісьменнік — не статыст і не біёграф. Біяграфіі — безжыццёвая, мёртвая канкрэтыка: нарадзіўся, вучыўся, працаваў... І што далей? Там нечае жыццё з усімі яго радасцямі і пакутамі. Не, рысачка паміж датамі не можа быць апірышчам для пісьменніка.

— Акуль і калі ўзнікла неабходнасць пісаць?

— Жаданне пісаць узнікла з тых самых часін, калі навучыўся трымаць у руках ручку. Гэта цяпер клавіятура, а ў мой час былі звычайныя чарнільныя ручкі. Ну, а калі сур'эзна, то мне здаецца, што ў кожнага з нас ёсць свая гісторыя, і ўсе мы без выключэння імкнёмся падзяліцца ёю з блізкімі нам людзьмі. Адны яе раскажваюць, іншыя спрабуюць апісаць. Усе людзі раскажваюць адно аднаму свае гісторыі. Іншая справа — як? Цікавыя расказчыкаў на самрэч не так і шмат. Аднойчы мне падалося, што ў мяне таксама ёсць свая гісторыя. І мне захацелася падзяліцца ёю. Я пачаў практыкавацца. Можна сказаць, усё сваё свядомае жыццё я спрабую раскажваць адну і тую ж гісторыю — гісторыю людской адзіноты. І кожны раз мне здаецца, што я раскажаў яе кепска. Чалавек упарты па сваёй прыродзе, і гэтая ўпартасць вымушае яго паўтарацца.

— Да нядаўняга часу вы былі вядомы пераважна як паэт. Чым абумоўлена змена "амплуа"?

— пераход да праявічнага асэнсавання рэчаіснасці: узростам, жыццёвым вопытам, пэўнымі амбіцыямі?

— Справа ў тым, што мне цікава працаваць не столькі з тэмай, колькі са словам. І зусім не важна, якія формы ты выкарыстоўваеш для гэтага. Важны вынік. Важна, наколькі далёка завяло цябе гэтае самае слова.

— У вас практычна адсутнічаюць творы малой жанравай формы. З чым гэта звязана: жаданнем узбуіняць жыццёвыя канфлікты, імкненнем да большай панарамнасці ці няўменнем сучаснае жыццё, уключаючы ў стандартныя 5—6 старонак?

— Не згодны. Па-першае, верш і ёсць адна з тых кароткіх жанравых форм, пра якія вы ўзгадваеце, і я, як вам вядома, карыстаюся ёю. Па-другое, паўтаруся, мне цікавы сам творчы працэс. Пачынаеш з першага сказа і не ведаеш, куды ўсё гэта цябе выведзе. Захапляе азарт і невядомасць. Гэта і вымушае рухацца наперад. Дарога можа быць кароткаю сцэжкай, а можа быць шляхам адлегласцю ў жыццё. Спы-

ніцца?.. Не, гэта не для мяне. Лепш тады зусім не пачынаць. Пакуль пішаш — заўсёды цікава. Напісаў і забыўся. Жах, як не люблю правіць напісанае. Стараюся хуценька збыць рукапіс, а значыць, перакінуць усю чарнавую працу на плечы іншых. Разумею, што гэта кепска. Але нічога з гэтым не магу зрабіць. Не перачытваю прынцыпова, каб не расчаравацца.

— У сваіх творах многія пісьменнікі асэнсоўваюць жыццё з пазіцыі уласнаперажытага вопыту. Наколькі моцна прысутнічае ў вашай творчасці аўтабіяграфічны пачатак?

— Не моцна, але прысутнічае... Хочацца верыць, што вымыслу ў маіх творах куды больш. Мне падабаецца ствараць міфы. Мне бліжэй пісьменнікі-містыфікатары, а не пісьменнікі-рэалісты. Таму стараюся пісаць пра тое, чаго насамрэч не было, але магло быць. Мая задача раскажаць гісторыю, у якую паверылі б. Напрыклад, пасля маіх "Пірамід" некаторыя чытачы сумніваюцца, на-недаўменна паціскалі плячымі: "А што, хіба яго бацька пражыў пят-

ратурныя арыенціры, якія дапамагаюць трымаць высокую мастацкую планку, нечаму вучаць, штосці паказваюць...

— Маім духоўным настаўнікам, калі так можна сказаць, заўсёды была і застаецца замежная літаратура. Не стану спыняцца на творчасці канкрэтных аўтараў, іх шмат: А. Барыко, Дж. Кутзее, С. Рушдзі, Ф. Рот, Р. Музіль... Сярод беларусаў — У. Караткевіч і В. Быкаў. Шчыра веру ў тое, што, з кім павядзешся, ад таго і набярэшся. Літаратура — гэта безліч жыццёвых сітуацый. І прымерваць іх да сябе заўсёды цікава.

— За плячымі некалькі апавесцей. Што ляжыць на пісьмовым стале? Якія задумы?

— Хочацца напісаць раман. Хаця дакладна ведаю, што ніколі не напішу яго. І добра, што не напішу, бо мне падабаецца ў прозе тая форма, якой я карыстаюся цяпер, — невядомая апавесць. Час таўшчэзных раманаў, здаецца мне, мінуў. Таму, калі дасць Бог, буду і надалей выкарыстоўваць для напісання сваіх гісторый гэтую форму. Жыццё, як і ўсё астатняе, ніколі не планаваў. Літаратура для мяне, як сказаў нехта з вялікіх, — форма барацьбы з сусветным злом. Не, не ў грамадстве, а найперш у самім сабе. А новы твор, мяккую, будзе пра чалавечую гардыню і страх, якія ўладараць над людзьмі, раскрываючы іх сапраўдную сутнасць у розных жыццёвых сітуацыях.

Гутарыў Сяргей ГРЫШКЕВІЧ

— Скажыце, Уладзімір, колькі гадоў працуе ваша выдавецтва?

— Больш як пятнаццаць.

— З выпуску якой літаратуры пачыналі працу?

— Напачатку пераважалі літаратурна-мастацкія выданні, потым прыйшлося адчукацца на пагрэбы рынку. У пэўны час было запатрабавана і камерцыйнае чытво. Затым мы далучыліся да выдання даведнікаў, слоўнікаў, размоўнікаў. Часам супрадоўнічаем з іншымі выдавецтвамі — рыхтуем для іх арыгінал-макеты. Па ліцэнзіі мы можам працаваць у пяці кірунках — гэта літаратура для вольнага часу, літаратурна-мастацкая, даведчаная, навукова-папулярная і рэкламная.

— Што адметнага вашае выдавецтва можа прапанаваць чытачу сёння?

— Апошнім часам значную частку нашай прадукцыі складае навукова-папулярная літаратура. Тут варта адзначыць двухтомнік "Беларуская літаратура і свет". Адзін том — гэта "Папулярныя нарысы ад эпохі Рамантызму да нашых дзён" пад аўтарствам Міхася Тычыны, Лявона Баршчэўскага і Пятра Васючэнікі. Другі том склалі мастацкія тэксты. Двухтомнік адметны тым, што беларуская літаратура разглядаецца ў еўрапейскім кантэксце, а многія замежныя творы ўпершыню перакладзены на беларускую мову. Па-беларуску можна прачытаць Умбэрта Эка, Мілана Кундэру, Міларада Павіча...

Летась выпусцілі альбом да юбілею Маладзечанскага музычнага вучылішча імя Міхала Клеафаса Агінскага. Разам з землякамі-жодзінцамі, мастакамі і літаратарамі на працягу двух гадоў правялі шэсць мастацкіх выстаў у Беларусі, пасля чаго выдалі літаратурна-мастацкі альбом "Жодзіны". Два гады таму, да 80-годдзя літаратурнага аб'яднання, выдалі факсімільнае часопіс "Узвышша" №1 за 1927 год. Адаём належнае і дзіцячай літаратуры.

Мара выдаўца — чэргі па кнігу

Сённяшняя наша размова з дырэктарам выдавецтва "Радзіла-плюс" Уладзімірам Сіўчыкавым.

Сёлета пабачылі свет зборнікі Рыгора Барадуліна "Вылаў грук у гroma з рук" і Артура Вольскага "Выйшаў зайчык пагуляць".

— Выдавецтва займаецца выпускам і мовазнаўчай літаратуры.

— Так. Айчыныя літаратары ў большасці сваёй філолагі па адчукаць, і некаторыя з іх шчыруюць і на мовазнаўчай ніве. Так, Лявон Баршчэўскі склаў унікальны "Еўраслоўнік". Гэта 100 тысяч адзінак перакладу, 28 еўрапейскіх моў! Такое выданне можна і трэба было б заносіць у кнігу рэкордаў Гінеса. Яшчэ хацелася б нагадаць чытачу і карыстальніку кніжак з серыі "Беларускія Еўраграматыкі". Ужо выйшлі граматыкі па латышскай, польскай, лацінскай, шведскай, англійскай мовах. Мы плануем выпусціць каля двух дзесяткаў такіх даведчаных выданняў.

— Аўтары еўраграматыкі — гэта беларусы ці замежнікі?

— Гэтая серыя ствараецца беларусамі для беларусаў. Таму і аўтары, і навуковыя кіраўнікі — нашы суайчыннікі. Адзначу яшчэ, што паралельна з еўраграматыкамі мы мяркуем рабіць і еўразмоўнікі.

— У вашым выдавецтве нядаўна выйшла кніжка Славаміра Мрожака ў перакладзе на беларускую мову. Але некаторыя скептыкі сьвярджаюць, што перакладная літаратура на кніжным рынку Беларусі займае зусім нязначнае месца.

— Я з гэтым не пагаджуся. Што датычыць перакладаў, асабліва з польскай мовы, дык апошнім часам такіх прыкладаў больш чым дастаткова. Асабліваю цікавасць, на думку многіх спецыялістаў, выклікае цяпер "літаратура факту" — дакументальныя зборнікі, падарожныя нататкі, эсэістыка, мемуары...

тэхнічных складанасцей выдання. Падрыхтаваць 28-моўны том, звярстаць ды як след вычытаць яго, пагадзіцца, вельмі складана. Гэта розныя гарнітуры, розныя шрыфты. У латышскага шрыфта свае асаблівасці, у грэчаскага — свае. І зусім іншая справа падрыхтаваць мастацкую кніжку. Факсімільнае выданне мае свае асаблівасці, а альбом цалкам на колер — іншыя адметнасці і патрабаванні.

— Што з прапануемай вамі мастацкай літаратуры карыстаецца найбольшым попытам?

— У нас выйшлі два пазьтчыныя зборнікі Алесь Камоцкага — "Наспадзяванае" і "48". Анталогія вершаў і песень пра каханне "Яна і Я", выбраныя творы Максіма Багдановіча "Інтымы дзёнік" і выбранае Рыгора Барадуліна "Руны Перуновы". На гэтыя выданні найбольшы попыт. Апошнім часам, як я ўжо казаў, выяўляецца цікавасць да кнігі мемуараў, дакументальныя. І пацвярджэннем таму можа служыць імя нашага суайчынніка, пішучка Рышарда Капусцінскага. Нездарма яго намініравалі на Нобелеўскую прэмію. А ён жа ў першую чаргу журналіст, аўтар цікавых рэпартажаў.

— Ці даводзіцца рызыкаваць, выдаючы кніжкі аўтараў, калі няма ўпэўненасці, што кніжка аграду раскупіцца?

— Я пачаў ад аднаго свайго калегі фразы: "Бізнес — гэта нешта сярэдняе паміж спортам і вайной". Таму рызыка заўсёды існуе. Няма ўпэўненасці, калі рыштуеш кніжны праект, што хтосьці з калег не выкіне на кніжныя паліцы аналагічны прадукт на тыдзень ці два раней. А

што датычыць попыту на кнігі, то яны не павінны знікаць з кнігарань вокамігненна. Хаця, відаць, гэта мара кожнага выдаўца, каб кніжка яшчэ не выйшла, а на яе ўжо былі заказы аптавікоў. Адзін мой калега аднойчы пахваліўся, што аўтарка знайшла для сваёй кніжкі грошы на прамысловым прадпрыемстве. Кніжку выдалі, на прадпрыемстве правялі прэзентацыю і ўвесць наклад раздалі працаўнікам. Выданне нібыта не заляжалася. А я сказаў, што дарма ён радуецца. Кніжка павінна пэўны час пабыць навідавоку. Трэба, каб яе заўважылі крытыкі і чытачы. Кніжка паззі пачаткоўца, што "на халяву" дасталася слесару ці токарю, хутчэй за ўсё апынецца ў сметніцы каля прахадной.

— За савецкім часам існавала падпіска на кнігі. Выданні перадаваліся з рук у рукі. На вашу думку, чым была абумоўлена цікавасць да літаратуры?

— Людзі не мелі магчымасцей свабодна вандраваць па-за межамі Саюза, не было магчымасцей, якія дае сёння Інтэрнет. У СССР існавала тры-чатыры тэлевізійныя праграмы і фактычна гэта быў адзіны выхад у свет. Пасля таго, як паднялі "железную заслонку", пачала з'яўляцца забароненая раней літаратура, рабілася пераклады новых твораў, набываліся аўтарскія правы на сусветныя бестселеры. З другога боку, сёння ў нас столькі кніжных выдавецтваў, колькі раней не было. Значыць, цікавасць да літаратуры не знікае.

Гутарыў Сяргей МАКАРЭВІЧ
Фота аўтара

Масавыя сцэны ў кіно. Ці гэта сцэны, выхапленыя з рэальнага жыцця, ці створаныя яны рэжысёрамі з удзелам спецыяльна запрошаных людзей? На практыцы бывае па-рознаму. Днямі мне пашчасціла самому стаць удзельнікам кінамасоўкі — для мяне гэта быў чыстай вады эксперымент.

Прафесія — удзельнік «масоўкі»

стварыць рух у кадры.

Раптам на пляцоўцы ўсе забегалі: на дарожцы з'явіліся Дзяніс Нікіфараў і Вольга Красько. Ён — у касцюме без гальштукі, яна (у тон вопратцы партнёра) у светлай сукенцы і на шпільках. У руках акцёраў некалькі лістоў — сцэнарый. Раптам аркуш паперы выслізнуў з рук Нікіфарова і апынуўся на дарожцы. Ёсць прыкмета: калі сцэнарый упаў (нават у грязь), акцёру на яго неабходна абавязкова сесці — інакш кінапраект або спектакль будзе няўдалым (у гэта вераць нават мэтры тэатра і кі-

— стварыць неабходны настрой, атмасферу для глядача, — радасці ці смутку, фантазмагорыі ці проста абсурду... І як вось сёння, на першы погляд, усё здаецца нейкім ідэальным, — як у надвор'і, так і ў кінапрацэсе.

Здымаць пачалі прыкладна ў 16.30. Першую сцэну скончылі каля дзевяці гадзін вечара. Перапынкаў амаль не было, усім — членам здымачнай групы, галоўным героям, «масоўцы» гадзінамі прыходзілася стаяць на сваім месцы і чакаць каманды рэжысёра. І гэта пад палаючым сонцам, без перадыху.

рава і Вольгі Красько.

Не абышлося без кур'ёзаў. Пасля чарговага рэпетыцыі, калі толькі пачалі здымаць, з-за вялікага пражэктара ў кадр праціснуўся не зусім цвярозы бомж, хударлявы, у нейкіх лахманах, з рэдкаю бародкаю. У руках ён трымаў вялізны пусты бідон. Бомж папрабаваў, каб яго таксама знялі. Самадзейнага «акцёра» ледзьве вывелі з пляцоўкі...

Каля дванаццаці ночы мы, занятыя ў «масоўцы», нарэшце атрымалі магчымасць прыехаць — на лаўкі каля ўваходу ў Цэнтральны дзіцячы парк імя Горкага. І тут толькі зразумелі, як стаміліся. Мае таварышы па «масоўцы», пакуль быў час, у агульных рысах пералічылі плюсы і мінусы прафесіі акцёра масавых сцэн. Плюсы — гэта магчымасць мільгануць у кадры раз-другі. А калі пашанцуе, стаць удзельнікам эпизода або (амаль фантастыка!) нават атрымаць ролю другога плана. Зрэдку бывае, што акцёраў і накормяць (часцей за ўсё, калі здымаюць рэкламныя ролі). І, вядома ж, ідзе нейкая капейка. А мінусы — доўгае чаканне (бывае некалькі гадзін), не зважаючы на надвор'е, а таксама адсутнасць больш-менш чалавечых бытавых умоў. Таму, кажучы, галоўнай рысай акцёра «масоўкі» застаецца цяжкае цягненне...

Дарэчы, каля дванаццаці гадзін мы ўсё ж атрымалі па кубку гарбаты ці кавы (на выбар), нават з цукрам. І ўсё.

Падчас адпачынку каля ўваходу ў парк я задаў некалькі пытанняў ужо даволі вопытнаму акцёру «масоўкі», чый працоўны стаж складае амаль шэсць гадоў. Ён нават мае сцэнічны псеўданім — Карл Дэймас.

— Акцёр масавых сцэн — гэта прафесія ці хобі?

— Прафесія — гэта перш за ўсё заробак. Удзел у масавых здымках, час ад часу, з адпаведным мізэрным заробкам, — гэта толькі хобі з мараю пра стабільную прафесію.

— І як, на вашу гумку,

рэалізаваць гэтую мару? Мабыць, стаць сапраўдным, прафесійным акцёрам?

— Безумоўна, але не маючы акцёрскай адукацыі, рэалізаваць гэтую мару вельмі складана. Хаця гісторыя ведае нямала прыкладаў, калі акцёрамі — нават вельмі добрымі акцёрамі — становіліся непрафесіяналы.

— Здымкі кінафільма — гэта мастацтва або гастаткова марудны працэс?

— Якраз-такі вельмі марудны працэс. Здымкі кінафільма — гэта перш за ўсё бясконцае чаканне... дзеяння.

— Колькі кінафільмаў і ролікаў, у здымках якіх вы ўдзельнічалі?

— Улік не вяду. Запамінаецца толькі тады, калі прыходзіцца ўдзельнічаць у эпизодах альбо нават выконваць ролі другога плана. Прыкладам, здымкі кінафільма «Дарога в ад» расійскага рэжысёра Фёдара Стукава запомніліся якраз выкананнем ролі другога плана і, адпаведна, іншымі адносінамі здымачнай групы, а таксама іншымі заробкамі.

— Што б вы пажадалі такім дэбютантам у гэтай прафесіі, як, напрыклад, я?

— (Усмехаецца) Непрафесіяналам, якія збіраюцца далучыцца да гэтай нялёгкай справы? Перш за ўсё не ўспрымаць здымачны працэс як нешта вясёлае, забавляльнае. І абавязкова мець цягненне...

Каля гадзіны ночы мы светлілася: трэцяй сцэны здымаць, на шчасце, не будучы. Атрымаўшы свой невялікі заробак (а некаторыя і дадатак на таксі), мы раз'ехаліся хто куды...

Р. С. Як і майму суразмоўцу, Карлу Дэймасу, мне чамусьці захацелася таксама памаанернічаць і стаць, як і ён, загадкавым і таму негасякальным да тых, хто не належыць да «кінамасоўкі». Таму напісваюся проста: заўсёды ваш Марк Фобас. Спадзяюся, што мяне зразумелі. Чакаю водгукіў.

Марк ФОБАС

Віншuem

з 70-годдзем **Санько** Валерыя Аляксеевіча, беларускага празаіка.

з 60-годдзем **Ляйко** Таццяну Аляксандраўну, беларускую паэтку, перакладчыцу.

з 50-годдзем **Чобата** Алеся (Аляксандра Фёдаравіча), беларускага паэта, публіцыста.

Юбілейны календар

205 гадоў **Ходзьку** (Барэйку) Аляксандру, паэту, фалькларысту, усходазнаўцу, славісту.

135 гадоў **Уласаву** Аляксандру Мікітавічу, беларускаму выдаўцу, грамадскаму дзеячу, публіцысту.

130 гадоў **Даўтапольскаму** Цодзіку Львовічу, беларускаму празаіку.

130 гадоў **Крачэўкаму** (Крэчэўскаму) Пятру Антонавічу, беларускаму палітычнаму дзеячу, літаратару, гісторыку.

125 гадоў **Хлябцэвічу** Яўгену Іванавічу, беларускаму і рускаму бібліяграфу, літаратуразнаўцу.

95 гадоў **Бурносаву** Васілю Емяльянавічу, беларускаму крытыку, перакладчыку.

85-гадоў **Жураўскаму** Аркадзію Іосіфавічу, беларускаму мовазнаўцу.

80 гадоў **Ставеру** Алесю (Аляксандру Сяргеевічу), беларускаму пісьменніку.

75 гадоў **Бяспаламу** Змітру (Дзмітрыю Аляксандравічу), беларускаму празаіку.

75 гадоў **Парахневічу** Міхасю (Міхалу Прохаравічу), беларускаму пісьменніку.

60 гадоў **Мальчэўскай** Яўгеніі (Крыжановскай Яўгеніі Еўдакімаўне), беларускай паэтэсы.

Дбайным вокам ветэранаў

Чарговы семінар старшын пярвічных арганізацый Краснапольскай раённай арганізацыі Беларускага грамадскага аб'яднання ветэранаў пачаўся з наведвання раённага гісторыка-этнографічнага музея. Навуковы супрацоўнік музея Н. Калесніцава правяла ветэранаў па ўсіх чатырох залах і распавяла пра гісторыю нашага краю ад сівой даўніны да нашых дзён. Цікавае выклікалі экспанаты пра першыя паселішчы на Краснапольшчыне, вырабы славных майстроў ганчарнай і бондарскай справы. У асаблівай пашане ў нашых землякоў было ганчарства — нездарма на сцягу раёна побач з лясным багаццем адлюстраваны збан з гліны.

У зале, прысвечанай гісторыі Краснапольскага народнага тэатра, старэйшага на Беларусі, не было раўнадушных, тым больш, сярод яго артыстаў былі цяперашнія актыўныя ветэранскага руху С. Лемцюгоў, Н. Баранава, В. Нікіфарава. Яны дапаўнялі экскурсавада сваімі апаведанімі пра 90-гадовую дзейнасць народнага мастацкага калектыву.

У залах, прысвечаных падзеям Вялікай Айчыннай вайны, чарнобыльскай трагедыі, аб'яжавых, вядома, не было — у кожнага свая памяць пра тыя незабыўныя падзеі мужнасці, болю і трагізму. Ветэраны-актыўны выказалі прашанне адкрыць у музеі новую залу — залу пра пасляваеннае развіццё раёна, бо за гэты час на Краснапольшчыне адбылося шмат адметных падзей.

Фёдар ГАНЧАРОВ

но). Таму Дзяніс, абапёршыся на руку памочніка рэжысёра, сеў на сцэнарыі, устаў і толькі тады падняў лісты паперы з зямлі.

Тым часам з брандспойта вадою палілі дарожку, дрэвы паабапал яе і частку набярэжнай — «прайшоў дождж». Акцёры і «масоўка» занялі свае месцы — і «працэс пайшоў»...

Пакуль кроплі «дажджу» падаюць з дрэў, пайшлі галоўныя героі, «масоўка». Дзеці на лаўцы елі чарговую порцыю гарбуза — па-мойму, з задавальненнем.

Дзіўна было назіраць за гэтым відовішчам: справа ідзе дождж, хмуры дзень; злева — б'е ў вочы зіхотка-ласкавае сонца, разліваецца залаты дарожкай па Свіслачы. І ніводнай аблачынкі на празрыста-блакітным небе. У гэтым, напэўна, цуд кінематографа

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС
Выпуск 13.

Першапраходзец астранаўтыкі

У ліпені ў Мінску адбыўся V з'езд беларусаў свету. На ім прысутнічала больш як 200 прадстаўнікоў беларускага замежжа. А колькі яшчэ застаецца нашых суайчыннікаў, што не змаглі прыехаць на Радзіму! — Не менш як 3.500.000(!) чалавек. Адзін з самых старэйшых і самых вядомых беларусаў замежжа — Барыс Кіт. У красавіку ён адзначыў свой 99-ы дзень нараджэння.

І мне прапанавалі быць прафесарам матэматыкі амерыканскага ўніверсітэта ў Германіі. Гэты ўніверсітэт быў заснаваны для вайскоўцаў, бо ў краіне было шмат вайсковых баз. І я ездзіў з адной базы на другую, дзе выкладаў матэматыку. А як я адпрацаваў у Германіі дваццаць гадоў, то тут і застаўся.

Барыс Кіт — вядомы навуковец. Ён шмат зрабіў для развіцця амерыканскай і сусветнай астранаўтыкі. Пра тое сведчаць і віншаванні з днём нараджэння, дасланыя тагачасным прэзідэнтам ЗША Біламу Клінтанам. Гэта прыклад павагі да Барыса Уладзіміравіча, да працы, якой ён займаўся. А ў сцяну Капітолія замуравана "капсула часу" лепшых навукоўцаў сусветнай касманаўтыкі. Ёсць там і імя нашага суайчынніка Барыса Кіта.

Шмат чытаў аб працы прафесара над ракетным палівам. Але не змог устрымацца, каб не задаць пытанне "як вы гэта зрабілі?", адказ на якое я ведаў.

— *Вядомыя конструктор ракетна-касмiчнай тэхнікі Вернер фон Бран у запуску ракеты на спірце. Але трэба было вынайсці нешта мацнейшае. І тады да мяне*

зварнуліся з заданнем, каб я зрабіў поўны аналіз вадкага вадароду як магчымага паліва. Я працаваў цэлы месяц. І сёння на гэтым паліве лятаюць касмічныя караблі. Мяне гэтая праца настолькі захапіла, што я напісаў цэлую кнігу пра магчымыя палівы.

Гэта быў першы падручнік па ракетнай тэхніцы і ракетным паліве.

Барыс Кіт жыве адзін у сваёй кватэры. Пытаюся: "Не сумна"?

— *Не. Як паўстала незалежная Беларусь пасля развалу СССР, то да мяне пачалі прызіржаць беларусы. Праз дзверы гэтай кватэры прайшла ўся Беларусь, — усміхаецца Барыс Уладзіміравіч.*

І сапраўды, хто тут толькі ні бываў. Пачынаючы ад беларускіх студэнтаў, што навучаюцца ў Германіі, і за-

канчаючы палітыкамі. Ці не найбольш было пісьменнікаў. Барыс Уладзіміравіч дастае кнігу Сяргея Законнікава "Дол" з аўтографам аўтара. "Вось тут надрукавана паэма, прысвечаная майму жыццю", — "Per aspera ad astra".

У Навагрудку год таму быў створаны музей Барыса Кіта. Дапамог яго арганізаваць іншы беларус, які жыве ў Расіі, пісьменнік Валерый Казак. Музей месціцца ў будынку былой беларускай гімназіі. Сёння гэта сярэдняя школа № 1.

Барыс Кіт вельмі бадазёры. А яму ўжо 99 (!) гадоў. Ён лічыць месяцы да свайго стагоддзя. Мо сусветна вядомы навуковец прыедзе ў Беларусь у красавіку наступнага года, каб на роднай зямлі сустрэць свой вялікі юбілей. Але трэба, каб уся Беларусь

падрыхтавалася да гэтага свята. І калі адзначыла б не на дзяржаўным узроўні, то абавязкова з удзелам дзяржавы.

Барыс Кіт нарадзіўся 6 красавіка 1910 года ў Пецярбургу. Пачатковую адукацыю атрымаў у Навагрудскай гімназіі. Скончыў фізіка-матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта. З 1933 года выкладаў матэматыку ў Беларускай гімназіі ў Вільні, а ў 1939 годзе стаў яе дырэктарам. У 1940 годзе заняў пасаду акруговага інспектара Баранавіцкай навучальнай акругі, арганізаваў пачатковыя і сярэднія школы ў Баранавіцкім, Слоніўскім, Валожынскім і Ваўкавыскім раёнах. Аднавіў Беларускае гімназію ў Навагрудку. Б. Кіт быў актыўным удзельнікам беларускага нацыянальнага руху ў Заходняй Беларусі.

У час гітлераўскай акупацыі ратаваў беларускую моладзь ад вывазу ў Германію. Трапіўшы ў рукі гестапа, ён ледзь не загінуў у турэмным засценку. Выехаў у Германію, затым у ЗША. З сярэдзіны 1960-х удзельнічаў у падрыхтоўцы першых амерыканскіх касмічных і ракетных сістэм. Ён першым разлічыў прынцыпы выкарыстання вадароду як паліва для касмічных ракет.

Веды Барыса Кіта высока ацэнены ў свеце. Ён з'яўляецца прафесарам Мерылендскага ўніверсітэта (ЗША), акадэмікам Сусветнай акадэміі астранаўтыкі (Парыж), старэйшым сябрам Амерыканскага астранаўтычнага таварыства, ганаровым сябрам Брытанскага міжпланетнага таварыства. Узнагароджаны залатым медалём імя Германа Обертса.

Сяргей МАКАРЭВІЧ
На здымку: Барыс Кіт і аўтар артыкула.

КАСТАНЕНКА Барыс Пятровіч (6.7.1932, Мінск — 6.5.1999, Рыга), беларускі паэт, публіцыст, мемуарыст. Паходзіць з сям'і сведкага службоўцы і настаўніка.

Сям'я пэўны час жыла ў Віцебску, і горад з яго Заходняй Дзвіной на ўсё жыццё ўвайшоў у падлеткавую свядомасць Барыса.

Улюбёны ў Балтыку і Усход

Пасля вайны Кастаненкі перабраліся ў Заходнюю Беларусь, пасяліўшыся ў Сморгоні. Тут, у сярэдняй школе, Барыс стаў актыўным удзельнікам літаратурнага гуртка, які выпускаў каля дзесятка нумароў рукапіснага часопіса пад назвай "Родны край", пазней замененай на "Росквіт". Вершы Б. Кастаненкі вылучаліся юнацкім захапленнем далаглядамі жыцця, характарам надвілейскага краю, стваральнай працай землякоў. На літаратурным семінары ў горадзе Маладзечна, які на той час меў статус абласнога цэнтра, вершы Б. Кастаненкі былі заўважаны кіраўніком семінара, выкладчыкам настаўніцкага інстытута Міколам Ермаловічам, апублікаваны ў абласной газеце.

У 1951—1957 гг. Б. Кастаненка вучыўся ў Вышэйшым ваенна-марскім інжынерным вучылішчы ў Ленінградзе, якое скончыў у званні інжынера-лейтэнанта, атрымаўшы спецыяльнасць інжынера-механіка. Быў прызначаны камандзірам матарнай групы падводнай лодкі Балтыйскага флоту ў Рызе. З вясны па канец лета 1958 г. знаходзіўся ў службовай камандзіроўцы ў Егіпце, а з восені па лета 1959 г. — у ПНР, дзе навучаў падводнікаў. З 1959 па 1966 г. служыў на базе Паўночнага флоту ў пасёлку Відлева камандзірам баявой часткі падводных лодак. З 1966 года — на Балтыцы.

У 1979 годзе ў званні інжынера-капітана 3 ранга завяршыў ваенную кар'еру.

Падчас летніх адпачынкаў падарожнічаў па Беларусі, Закарпацці, рэспубліках Сярэдняй Азіі, дзе захапіў ўсходняй паэзіяй і стаў рабіць яе пераклады. Уражанні ад турыстычных вандровак па Падзвінні і Закарпацці знайшлі адлюстраванне ў нарысах і замалёўках, часткова ў вершах Б. Кастаненкі, замяніўшы ў апошніх паэзію мора, характэрную для яго творчасці раней.

На жаль, мемуары Б. Кастаненкі засталіся незакончанымі, вершаванае спадчына апублікавана толькі часткова стараннем беларускай суполкі "Світанак" у Рызе. Ёсць, праўда, спадчына, што выйдзе ў свет зборнік вершаў Б. Кастаненкі. Пра намер пасадазейнічаць гэтаму паведаміла старшыня асацыяцыі беларусаў-прадпрыемальнікаў Латвіі "Беларускі шлях" В. Піскунова падчас вечара памяці марака-літаратара ў Рызе, у бібліятэцы былога марскога клуба. Належнае месца вершы Б. Кастаненкі зоймуць і ў кнізе-анталогіі твораў беларускіх літаратараў у Латвіі, падрыхтаванай да друку паэтам Сяргеем Панізікам.

Арсень ЛІС

«Беларуская легенда Харкава»

Так назвала сваю прадмову да паэтычнага зборніка "Жывая=Жыва" (Харкаў, 2008) выкладчыца Харкаўскага ўніверсітэта Аляксандра Кавалёва, маючы на ўвазе асобу яго аўтара — паэтэсу Маю Львовіч. І тут жа агаварылася: з такім жа поспехам можна было б даказаць, што гэта — украінская ці габрэйская легенда. Бо паэзія Маі Львовіч прынамсі трохмоўная (ёсць яшчэ рускія, сербскія вершы). І нават прыналежнасць да творчых саюзаў у яе падвойная — да украінскага і беларускага.

Чакаю, Вельмі чакаю, вельмі, Калі добрым павею. (2003)

Паколькі Мая Львовіч асабліва аддаляцца з кватэры не можа, яе жылло часта збірае харкаўскіх беларусаў. Яны карыстаюцца яе бібліятэкай. Тут нараджаюцца новыя ўкраінска-беларускія задумы.

Чытаючы зборнік "Жывая", выдадзены дзякуючы таму, што існуе Праграма развіцця інфармацыйнай прасторы Харкаўскай вобласці, мне падумалася вольна пра што. Колькі рукапісаў Маі Львовіч (па сутнасці — маленькіх картачак, запоўненых машынапісным друкам) захоўвалася ў Скарынаўскім цэнтры, а потым было перададзена ў Беларускае дзяржаўнае архіў-музей літаратуры і мастацтва! Колькі іх — у мінскіх сяброў паэтэсы! Дык ці не пара іх сабраць і выдаць? А то нелагічна выходзіць, неэтычна: украінцы друкуюць яе шматмоўную паэзію, а мы — не. У апошні час імя Маі Львовіч знікае нават са старонак беларускага перыядычнага друку. З самаадданымі сябрамі-суайчыннікамі так не паступаюць.

Адам МАЛЬДЗІС

Назва новага дзвухмоўнага зборніка Маі Львовіч (да гэтага было такое ж "Цяпелца=Вогнік") уяўляецца мне жыццесцвярдзальна-палемічнай: паэтэса жыве нягледзячы на перанесеную аперацыю на сэрцы, хворасці, узрост. Але найперш — насуперак сацыяльным перашкодам. Да прыкладу, калі яна, вярнуўшыся з сям'ёй з эвакуацыі ў Казахстане, пачала пісаць вершы на ўкраінскай мове і таму захацела паступіць на ўкраінскі факультэт Харкаўскага ўніверсітэта — ёй перашкодзіла вядомая графа ў анкеце. Далі дазвол толькі на нямецкі.

Але дзяўчына ўсё ж дасягнула свайго, хаця і цаной здароўя. Украінскія вершы Львовіч перакладала і выдавала на сербскай мове сама Дрсанка Максімавіч. І толькі ў 1985 годзе яны склалі зборнік "Земле моя..."

А адкуль жа тады, спытаецца чытач гэтага водгуку, беларускасць Маі Львовіч? Ды ад продкаў-літвакоў з Палесся. Маці паэтэсы паходзіла з Гомяля, бацька — з Веткі. Спярыша яны пераехалі ў Адэсу, дзе ў 1933 годзе і нарадзілася Мая, а потым — у Харкаў. А яшчэ любоў да Беларусі ішла праз сяброў: Уладзіміра

Караткевіча, Варлена Бечыка (яму ў зборніку "Жывая" прысвечаны цэлы раздзел вершаў), Віктара Яраца. Яны перакладалі вершы Маі Львовіч на беларускую мову, а з яе перакладаў на ўкраінскую (ад Багдановіча да Мацяш) можна склаці цэлую анталогію. Беларусь, яе мова сталі для паэтэсы, як слухна гаворыцца ў прадмове, "духоўным Іерусалімам":

Калі прынясеш, ветрыку, Вестку, Ці жывая-здаровая Мова мая, Сэрца роднага краю, —

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

**ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"**

**РВУ "Літаратура
і Мастацтва"**

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатолий КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатолий Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатолий Жук
- Вольга Казлова
- Анатолий Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатолий Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрэсы:

публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылка на "ЛіМ".

Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.

Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведамляюць сваё
позывнае, поўнае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Наклад 3117

Умоўна друк. арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
26.08.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ — 4588

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

91770024468001 0 9 0 3 2

Тацяна ЛЯЙКО. Нарадзілася ў 1949 годзе на Урале. Скончыла філалагічны факультэт БДУ. Працавала рэдактарам у Беларускай НДІ навукова-тэхнічнай інфармацыі, пасля — у Беларускай гзыржаў-ным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі.

Друкавацца пачала з 1980 г. З уласнымі вершамі і перакладамі з беларускай мовы, выступала ў часопісах "Нёман", "Немига літаратурная", калектыўным зборніку "Первая встеча" (1989 г.). Вершы паэтэсы ўвайшлі ў анталогіі "Современная русская поэзия Беларуси" (Мінск, 2003) і "Современное русское зарубежье" (Масква, 2005), а пераклады беларускіх паэтаў — у зборнік "Из века в век" (Масква, 2003 г.). Выдала зборнік вершаў "Сентябрь обетованный" (2002 г.)

Зусім нядаўна выйшла ў свет кніга паэзіі "ВЕТРА ЕВРАЗИЙСКИЕ" (Мінск, выдавец І. П. Логвінаў, 2009, рэдактар М. Шабоўіч, пасляслоўе Т. Андрэйчанкі, 230 стар., 300 асоб.)

"Над чыстым аркуцам паперы кож-
ны памірае адзіночкім."

Вільям ФОЛКНЕР

Пра паэтэсу Тацяну Ляйку я даве-
даўся даволі даўно. Часта сустракаўся
з яе вершамі і перакладамі ў часопісе
"Нёман". Як арыгінальную рускамоў-
ную і рускую па духу аўтарку адразу
вылучаў сярод іншых. Пазнавальны
ўласны стыль, заснаваны на традыцый-
ных рускай класіцы, абвостраная думка,
кранальная пачуццёвасць і адкрытая
эмоцыя — усё гэта было заўважным
і запамінальным. Адсочваючы павевы
сучаснай рускай паэзіі ў перыядыч-
ных літаратурных выданнях самой
Расіі, я наколькі памятаю, залічваў яе
да таго не надта каб шырокага кола
паэтаў, якія годна прыдаліся б лю-
бой нацыянальнай літаратуры. Адным
словам, творчасць Т. Ляйко была за-
несена мною ў рэестр літаратурнай
зацікаўленасці, не зважаючы на мой
ўласны відавочна-адчувальны нацыя-
нальны ўхіл.

Я не ведаю, якім чынам руская па-
этэса прылучылася да Беларусі. Ды гэ-
та і не важна. Шкада, што беларуская
незалежнасць парушыла яе душэўны
ўклад і пэўным чынам акцэнтавала
славянафільскія ідэі. Гэта прачытва-
ецца амаль адкрытым тэкстам у шмат
якіх вершах Т. Ляйко. Скажам, і ў гэ-
тых радках:

Я пишу тебе письма на родину,
где позабыли давно эмигрантов
невольных.
Мы с тобой как щепки
плывём по воде.
кто за это ответит
на Страшном суде?
Кто решал наши судьбы
в парак алкогольных?
Я пишу тебе письма
на родину — там
моё сердце болит и душа леденеет.
И ў наступных:
И что ж теперь жалеть,
обломки собирая,
и на Восток глядеть
из Западного края!
Вопрос уже решён:
мы умираем здесь.

А ў цыкле "Русско-белорусское"
сітуацыя тлумачыцца на амаль чыста
ідэалагічнай аснове. Маўляў:
Варшава, задний двор Европы,
опять зовёт тебя в холопы.
На Западе — смешенье рас...
Душа славянского разлива!
Навряд ли будешь ты счастливым.
Но быть легко
счастливей нас.

Але ёсць і моманты эклезіястычнага
прасвятлення:

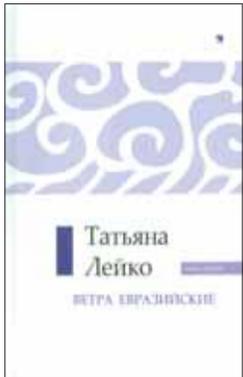
Зачем мне мир огромный?
И в малом пропаду.
Таму, шчыра кажучы, я не адмовіў-
ся б ад рыфмаванага тоста паэтэсы,
калі б ён не меў такога трагічна-паказ-
нога характару, хоць бы з той прычы-
ны, што самі прапаўшыя падымаюць
чарку за сябе прапаўшых:

Давай за нас, безвинно павиших,
не выживших в борьбе жестокой,
навек без вести пропавших,
где запад сходится с востоком.

Урэшце, зразумець Т. Ляйку можна,
адчуць яе нацыянальны аічынны
боль — таксама. Але без гэтай напус-
кной істэрый "трагядина великого
Отечества". Бо вась жа прыпамінаю
нядаўні зборнік вершаў яшчэ адной
беларускай рускамоўнай паэтэса ро-
дам з-пад Уладзівастока (якая, дарэ-
чы, і мову нашу засвоіла і нярэдка
піша на ёй) Марыну Наталіч (Натал-
лю Давыдзенку). Для кантрасту пра-
цёгую хоць бы гэтыя радкі з яе ня-
даўняй кнігі "Серебряная ласточка":

Мы рвёмся все,
как голуби из клеток,
Но мир земной, учитель наш, суров
И неизбежно возвращает
блудных деток
К родной душе —
под наш единый кров.

Вось дзе насамрэч духоўная (маця-
рынская) радзіма кожнага чалавека. А
што тычыцца зямной Айчыны (Баць-
каўшчыны), то яна ў нашай крыві,
безумоўна. Ці не таму так шчыліва-
балюча піша пра гэта і М. Наталіч:
Поэтому я,

Родину — бесценную Русь,
Завязав в узелок,
как горбушку хлеба,
Во Вселенную подалась
И отныне держу путь
Вечной страницей просто в небо.

Абсалютна не стаўлю сабе за мэту
параўнанне (ці, больш за тое, прыні-
жэнне) паэзіі Ляйко перад Наталіч. У
Ляйку свае неаспрэчныя перавагі, свая
пазіцыя, свой погляд на зямныя рэчы і
людзей, якія заслугоўваюць павагі і
няспешнай разважлівасці. Ёй дадзены
ўласны лёс, які і вымагае ад яе **мена-
віта такіх мастацкіх выяў** боскага
свету праз паэтычнае слова. Нярэдка
яно бывае адмысловым і прырагаль-
ным. Да таго ж, такіх, як згаданыя
мною вышэй, грамадзянска-патрыя-
тычных вершаў у ніжэй нашмат, і,
на мой погляд, яны здараліся ў творчасці
паэтэсы падчас горыччых і няўдач, на-
сталыччых, у пошuku панацэі ці жыва-
творнай вады, што выратаваць ад
памірання і "полной гибели всерьёз"...
Такія вершы найперш "для ўнутра-
нага душэўнага карыстання", бо **это
просто жизнь, живая// проходит,
душу разрывая**. Гэта як прыгуліцца
да мацярынскіх грудзей пасля самых
цяжкіх жыццёвых выпрабаванняў... А
тут — Маці-айчына. Яна далёка, але
і адтуль — разумее і сцішвае боль...
Сам пакутую за сваю Беларусь, таму
і гэтыя, аголеныя, пачуцці Т. Ляйко
па сутнасці мне зразумелыя. Я на-
ват шчыра спачуваю ёй, чытаючы яе
скрушны адчай, тады як:

И всё шумит Москва...
И никого не слышит.

Не памятаю ўжо, мая гэта сярмяж-
ная думка ці ў некага з вядомых вы-
чытаных, што паэт павінен пакідаць
таемна-загадкавыя прагалы ў сваім
жыцці, у тым ліку і ў творчым. Таму
з нечаканай прыемнасцю азарыўся
гэтым радкам Т. Ляйко:

Это маленький зазор
между жизнью и стихами —
бестолковое разговор,
непослушное дыхание.
.....
Это маленький зазор
между словом и судьбой,
бесконечный коридор
между небом и землею.

Пасляслоўе да кніжкі, напісанае
Т. Андрэйчанкай, цалкам пабудавана
на параўнанні вершаў аўтара з вер-
шамі Г. Ахматавай. Мала таго, што
яно некарэктнае, больш за тое, — не-
бяспечнае. Па-першае, такім метадам
ледзь не кожнага прыстойнага вер-
сіфікатара можна параўнаць з Пуш-
кіным (тым ці іншым падабраным
радкам з вершаў), але пры жаданні
і кожнага таленавітага паэта можна
зрабіць пераймальнікам любога з вядо-
мых класікаў (па той жа самай ме-
тадзе, г. зн. па форме і стылі)...

Т. Андрэйчанка цалкам пцтуе верш
Т. Ляйко ("... *Что там в Питере?
Дождь, вероятно...*") і верш Г. Ахма-
тавай ("... *Двадцать первое. Ночь.
Понедельник...*"). Пасля бярэ першую
і апошнюю строфы верша Ляйко, ус-
таўляючы паміж імі штраф у Ахмата-
вай, і абсалютна ўпэўнена канстатуе:
**"Как видим, гармония не нарушается.
Татьяна Лейко ещё раз подтвердила,
что ей удалось главное: дотянуть се-
ребристую нить лучших традиций
классической русской поэзии до наше-
го времени и творчески продолжить
её"**. Непрыхваемая заангажаванасць
творчасцю паэтэсы наводзіць Андрэй-
чанку на параўнальную алозію **"се-
ребряного века русской поэзии"** з

"серебристой нитью" сучаснай паэт-
кі. Ці так гэта насамрэч? (Хоць унут-
раная танальнасць апошняга вялікага
лірыка рускай паэзіі У. Сакалова ад-
чувальна ў такіх вершах Т. Ляйко,
як **"Ты улыбнулся мне..."** "Дни разлук
слетаются, как птицы..."

Як на маю думку, Тацяне Ляйку
бракуе класічнага акадэмізму (я гэта
разумою як своеасаблівую **величе-
ственность в голосе**, што даецца лі-
чаным паэтам). Бо нельга ж разлічваць
на эпахальнае рэха ад такой лірычнай
сентэнцыі:

О, нам бы вечности хоть малость!
.....
И страсти узел неразрывный,
и нежность без конца.
И право говорить наивно,
от первого лица.

Па сутнасці, вершы Т. Ляйко камер-
ныя, па-жаночы сардэчныя, самотна-
журлівыя, любоўныя і ў меру жарстлі-
выя, але ў той жа час яны настронены
на глыбокіх думках і пачуццях, якія пры
чытанні спараджаюць хмельнае бра-
дзённе і натуральны ўсплеск эмоцый...

Так нежно руку пожимаешь,
так долго в сторону глядишь.
И где не сеял — пожинаешь,
где не рассыпал — собираешь
и где не ранил — бередишь.
Ты не хотел — но так случилось.
Ты не желал — произошло.
И то, что в лёгком сне приснилось,
чужим дыханьем возвратилось,
стихами горькими взлоило.

Альбо вась гэтае ўражлівае "біццё"
і "разбіванне":

...под твоим спокойным взглядом
сердце бьётся, как стекло.

Сучаснае пакаленне паэтаў (і па-
этэс) пішуць сыходзячы з прагма-
тычнасці думкі, адцягнутых настраў,
пераймальнасці, цэнтонных перагукў
ды іранічнага сцёбу, называючы сваё
вершаванне постмадэрнізмам ці яшчэ
якім "ізмам". У выніку на пачату ХХІ
стагоддзя паэзія перастала быць запатра-
баванай як мастацкая літаратура.
Чытач сыходзіць — і твор застаецца
сам-насам са сваім аўтарам. Пры гэ-
тым, што суняшае, *штат* пішучых
колькасна не змяняецца. Гэта зна-
чыць, што асноўным чыфачом (але не
прыхільнікам) Паэта застаецца яго
спрадавечны сапернік (а часам і вораг)
— графаман і шараговы версіфікатар.
Я сказаў бы, не горшы варьянт, каб
працягваць творчасць. Зрэшты, сам
Паэт застаецца пры любым варьян-
це (як адораны талентам ад Бога і па-
сланы Прарокам на зямлю **"глаголом**

жечь сердца людей"), — ён павінен
выконваць вышнюю волю... Бо калі
не стане Прарокаў (Апосталаў), то
хто будзе адкрываць людзям імя Гас-
подняе (вышэйшае таемства вечнага
жыцця)?..

Тацяна Ляйко — лірык. Не паэт
"чыстай красы", як, скажам, Р. Бара-
вікова ці Л. Дранько-Майсюк, але па-
этэса чыстых поглядаў... Яна не можа і
не ўмее быць (і жыць) адстаронена ад
ўласнага лёсу і акаляючага свету: вась,
маўляў, такая я ў жыцці, а гэтка ў па-
эзіі (як яно часта бывае ў звычайных
версіфікатараў, імя якім легіён).

Стихи зарождаются
в чистом пространстве
из зёрнышка веры
и страха горчинки,
из утренних снов
и полуночных странствий —
готов пирожок
с сумасшедшей начинкой.
И призречен город у улицы дивны
в свободном полёте
и в жёстком чекане.
Душа непорочна, как леги Годива,
а воздух прозрачен,
как водка в стакане.

У гэтай кнігі (і паэзіі) ёсць свая "спе-
цыфічная" (душэўная) аўра: одум, пе-
сімізм, паэтычнае пакліканне, каханне
і адзінота — усё тое, што характары-
зуе сапраўднага Паэта... Сыходзячы з
прачытанага, я маю права думаць, што
ў аўтара кніжкі быў такі крытычны
момант жыцця, калі кола яе жаночага
(і чалавечага) выраку амаль замкнула-
ся. Адсюль — літанне, распач, штоле-
нае замірэнне...

И под дождём, идущим вкось
и вкривь, вернусь — куда не знаю.
И все, с кем я навеки врозь, —
как рифмы, проскользнут по краю.

На жаль, выпадаюць з выбітнага
шэрага вершы, напісаныя да нейкай
канкрэтыкі, няхай сабе і звязанай з
высокімі пачуццямі (я маю на ўвазе
вершы пра **Бялынічы, Юрмалу, Іеру-
салим**)... Адчуваецца, што гэтыя тэксты
пісаліся ад **остатка чувств**, у ней-
кім плане як альбомныя памятки...

Сама ж кніга (гэта ўжо для біблія-
філаў) складаецца з шасці раздзелаў,
чатыры з якіх тычацца менавіта паэзіі
Т. Ляйко: "Горят твои цветы", "Из-
за дальних лет", "Яблоко из сада" і
"Прошание с веком". Два апошнія
фігуруюць як дадатак да арыгіналь-
най творчасці паэткі і акрэсліваюць
яе агульны літаратурны плён — гэта
гумар ("Немного шутки") і "Переводы"
з беларускай і балгарскай моў
(Л. Дранько-Майсюк, М. Гудкова,
Я. Янішчыц, Е. Лось, А. Пісьмяноў,
В. Шніп, З. Дудзюк, А. Бадак, М. Ша-
боўіч і С. Шах; М. Заякаў, Д. Тоняў,
Т. Трайкаў і М. Маркаў). Выкажу
абсалютна суб'ектыўную думку: без
двух апошніх раздзелаў кніга Тац-
цяны Ляйко была б больш цэльнай і
дастаткова поўнай у сваёй мастацкай
завяршанасці.

Напрыканцы гаворкі пра талена-
вітую рускую паэтэсу, што жыве і
творыць у Беларусі, хочацца сказаць
адну, магчыма, банальную фразу: каб
застацца заўтра, трэба быць сёння...
Тацяна Ляйко як паэтэса адбылася і
ёсць. Усё астатняе, як яна піша:
*Лишь после, через много лет, —
и ясный звук, и резкий свет.*
Бо вась жа і сам я, даволі фрыволь-
на паставіўшыся да яе гумару ды іро-
ніі, не магу на завяршэнне менавіта
страфой *адтуль* не скрасіць гэтую
гаворку:

Дом был пуст и полон холодильник.
Тихо падал дождик во дворе.
Собеседник мой и собутыльник
был Бальзак покойный Оноре.
Пил он чёрный кофе, как обычно,
вспоминал минувшие года:
"Ваша ситуация типична.
Вас не ценят эти господа".
Ды цэнім, цэнім, калі ёсць
за што, не варта прыбда-
няцца, Тацяна Аляк-
сандраўна.

ЛеГАЛ